(c) 2006 Ministerio de Cultura

Tom. 201.

Compilatio Episcopi Camaracensis

Epistola B. Bernardi ad quemdam militem de cura, et modo rei familiaris melius, et utilius gubernandæ. N. 1.

De regimine Regum et Principum, v. Epistola Aristotelis ad Alexandrum. N. 5.

Fr. Jacobus de Cessulis O.P.

Liber compositus sup. ludo scacorum, et de moribus, et officiis nobilium. N. 28.

Authoritates, et dicta autentica abstracta à libro qui dicitur de ludo scacorum, et primo de correctiones Regis. N. 84.

Dicta Philosophorum valde utilia. N. 97.

Regulae juris abbreviatæ. N. 103.

Nontantia Arabum proverbia. N. 107. En Catalan

Orationes devotissime dicendae. N. 118.

tractatus ubi agitur de titulo Advocata nostra quo B. Mariam invocamus. N. 125.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Liber iste continet volumina sequencia

Primo est in ordine huius libri Epistola beati bernardi
super modo rei familiaris utilius Gubernande — primo
Secundo describitur liber de regimine regum et principum
ut secreta secretorum vel epistole aristotilis ad alexandrum
discipulum suum — v
Tercium volumen est liber compositus super ludo scacorum
qui tractat de moribus et officiis nobilium et aliarum personarum — xxviij
In quarto tractatu sunt conscripte omnes actoritates et dicta
autentica abstracta a libro scacorum — lxxxiij
In quinto sequitur dicta philosophorum valde utilia — xcviij
Sexto continetur regule iuris abreuiate — ciij
Septimo notatur prouerbia arabum — cviij
Octauo disponuntur orationes deuotissime dicendas — cxix
Nono ordinatur In hoc libro tractatus de beata maria
quare dicitur nostra aduocata — cxxiiij

BIBLIOTECA PUBLICA DE TARRAGONA

(c) 2006 Ministerio de Cultura

(c) 2006 Ministerio de Cultura

(c) 2006 Ministerio de Cultura

(c) 2006 Ministerio de Cultura

m. 182, 647

1

Incipit Epistola beati bernardi ad quendam militem de cura et modo rei familiaris ozelius et utilius gubernande

Gratioso et felici militi reuerendo domino Castri ambrosii Bernardus in senium deductus salutem. Doceri petis a nobis de cura et modo rei familiaris utilius gubernande et qualiter patres familias se debeant habere ad quod tibi respondemus quod licet omnium rerum mundanarum status et exitus negotiorum sub fortuna laboret non tamen sub timore viuendi est regula obmittenda. Audi ergo et attende quod si in tua domo sumptus et redditus sunt equales casus inopinatus poterit destruere domum tuam seu statum eius. Status hominis negligentis domus est ruinosa. Quod est negligentia gubernantis domum ignis validus in domo accensus. Discute diligenter negligentiam et propositum eorum qui tua administrabunt. Habenti nondum lapso facultatibus minus uerecundosum est abstinere quam cadere. Sepius videre res que tue sunt quomodo sunt magna prudentia est. Cogita de cibo et potu animalium tuorum nam esuriunt et non petunt

De nuptiis.

Nuptie sumptuose dampnum sine honore conferunt. Sumptus pro militia honorabilis est. Sumptus pro iuuando amicos rationabilis est. Sumptus pro iuuando indigos perditus est. Familiam tuam grosso cibo non delicato nutrias. Qui gulosus est vix aliter quam morte mors

Biblioteca Publica de Tarragona

(c) 2006 Ministerio de Cultura

mutabit ¶ Curiositas solliciti et diligentis homis solaciu est ¶ Diebus pascalibus habundanter no delicate pasce familiam tuam ¶ Fac gulam lingare cu bursa et caueas cuius aduocatus existas. Si aute Inter gulam et bursam Iudex existas sepius sed non semp p bursa sententia feras nam gula afferribus pbat testibus no Iuratis bursa etiam euidenter probat i archacellario et granio euacuatis ul breui tpore euacuadis ¶ Tuc male Iudicas contra gulam qndo auaritia ligat bursam et nunqz recte Inter bursam et gulam auaritia Iudicabit ¶ Quid est auaritia sui homicida pauptatis amor et semper In paupertate uiue recte uiuit auarus i se non pdens diuicias sed alys reseruando melius est alys reseruare q In se pdere ¶ Si habudas blado no diligas caristiam qr diliges caristiam cupit et paupu homicidam ¶ Vende bladum dum satis valet non qno per paupem emi no potest vicinis minori pcio vende q valeat et etiam Inimicis qr no semp gladio sed sepe seruicio vincitur Inimicus

De Superbia

Superbia contra Inimicu balneu est expectans tormentu ul tronitruu cum sagita ¶ Habes Inimicu capitale i carce positus est ¶ Habes Inimicu capitale queras oculu suu pro tuo custodire. Si habeas Inimicu conuersacione no habeas cu ignotis ¶ Semp cogita q Inimicus sagax cogitat semp Inimicicias. Debilitas Inimicos non est ubi locus pacis sed treuga ad tempus ¶ Si securas te cogitare Inimicu q cogitas piculo te exponis

De feminis

(c) 2006 Ministerio de Cultura

De feminis tuis suspectis quid agant ignorantiam
queras non sciam postquam filius crimine male uxoris
a nullo medico curaberis ¶ Dolore male mulieris tu
mitigabis quando audies de uxoribus alienis ¶ Cor noble
et altu non inquirit de opibus mulieru ¶ Malam
uxore potius risu quam baculo castigabis ¶ Femina senex
et meretrix si lex permitteret uiua sepelienda esset

De vestibus

Nota quod vestis sumptuosa probatio est pauci sensus
¶ Vestis nimis apparens cito bianis tediu generat
Crudeas bonitate placere non veste ¶ Mulieris perditio
habentis vestes et querentis vestes non iudicat firmi
tate

De amicis

Teneas quod maior est amicus qui sua tribuit quam
qui se ipsum offert ¶ De verbis amicorum magna
est copia ¶ Amicu non reputes qui te presente laudet
¶ Si consulis amico non queras ei placere verbo sed
ratione dicas in consulendo amico tuo amice sic in
uidetur non posse sic agendu est ¶ Quoniam facilio
de malo exitu consilij redargutio sequitur quam de bono
laus

De ioculatoribus

Audiui quod visitat te ioculatores crede quod sequitur
¶ homo ioculatoribus intendens cito uxorem habebit
cuius nomen paupertas ¶ Sed quid erit huius filius derisio
¶ placet tibi verba ioculatoris finge te non audire

(c) 2006 Ministerio de Cultura

et aliud cogitare Nam rides et gaudes de verbis
ioculatoris Iam pignus sibi dedit ¶ Ioculatores
impperantes digni sunt suspendio ¶ Quid est ioculator
mala operas alys homicidiu secu portas ¶ Ioculatores
instrumentando deo no placuerunt

De famulis

Famulu alti cordis repelle ut futuru inimicu
famulu suis moribus blandiente repelle
famulo et viciuo te laudanti resistas at te cogita
decepisse ¶ famulu de facili verecundante ut filiu
dilige

De edificys

Si uis edificare domu inducat te necessitas no
voluntas ¶ Cupiditas edificandi edificando no
tollitur ¶ Nimia et inordinata edificandi cupiditas
expectat edificiorum vendicione ¶ Turris completa
et orrea euacuata faciut valde sed tarde hominem
sapientem

De vendicionibus

Si uis aliquid vendere caue ne parte hedi
tatis vendas maiori te sed pocius minori
Tuu aute vende plus oferenti ¶ Melius est graue
pati fame quam patrimony vendicione Sed melius est
parte vendere quam se usuris subicere ¶ Quid est usura
venenu patrimony qui legalis latro predicat quod in
tendit

De empcionibus

Nichl emas in consorte potencioris paruu con sorte pacienter sustine ne tibi sociei fortio rem

De vsu vini

Questiuisti de vsu vini Qui in diuersitate et habundancia vinoru est sobrius ille est terrenus deus Ebrietas nichl recte agit nisi cu i lutu cadit Gentis vinu quere sopnum ante q colloquiu. Qui se ebriu verbis excusat sua ebrietate apte acusat Tale sedet in iuuent ac etia in muliere cognosce vina

De medicis.

Fuge mediceu scientia plenu exercicio no pbatu Effuge medicu ebriosum et aduocatu Caue tibi a medico volente in te experiri qualiter d simili morbo alios curauit

De canibus

Caniclos valde paruos dimitte reginis et dnas Canes custodes vtils sunt Canes ad venandu plus costant q coferat

De filijs.

Habes filios dispensatores tuor bonoru no insti tuas heredes si adserit fortuna Quid pdest viuendi doctrina Audi quid de hoc videre vidi multos stultos obmitentes contingentia et tandem se

(c) 2006 Ministerio de Cultura

excusantes sub fortuna Servas enim doctrina raro acusabit fortuna Raro eni diligentia cu Infortuio sociabis Et rarius Infortuniu a pigritia sepabis Expectat eni piger sibi subueniri a dno qui vigilare pcepit In mudo Tu ergo vigila et leuitate expendedi cum grauitate lucradi copesa

De senectute

Appropinquat senectus consulo q deo ponis q tuo filio te comitas Disponis legata cosulo q primo suitoribus q sacerdotibus solui mades diligentibus psona tuam non comitas aiam Comite aiam tuam diligentibus illam Dispone d rebus tuis ante morbum Accidit q quis efficitur Infirmitate seruus et suus testari non potest Liber ergo testeris prius q seruus efficiaris Sufficiat tibi quid de te dictu est

De filijs legittis

Filij mortuo patre querut sibi diuisione Si nobiles sunt melior est sepe eoru p mundu dispsio q hereditatis diuisio Nam sepe est eoru grauis dissolucio huiusmodi hereditatis diuisio Si laboratores sunt faciet quid voluerit Si mcatores sut tucior diuisio q comunio ne vnius Infortuniu alti imputet Mater autem forsan rmaritari querit stulte agit Sed vt sua peccata deploret vtina ipa senex

(c) 2006 Ministerio de Cultura

acipiat iuuene Nam no se sed que sua sunt abiciat
Quibus abiectis bibet cum illo calix doloris, quem
obtauit Et ad que ea pducat mita sue dapnabilis sen
tutis +

(c) 2006 Ministerio de Cultura

(c) 2006 Ministerio de Cultura

5
8

Incipit liber de regimine Regum et principum vel dominorum ut secreta secretorum vel epistola Aristotelis ad alexandrum discipulum suum prologus eius qui transtulit istum librum de greco in latinum

Domino suo excellentissimo in cultu religionis christiane strenuissimo Guidoni de valencia civitatis Tripolis glorioso pontifici Philipus suorum minimus clericorum se ipsum et fidele devotionis obsequium. Dignum fuit ut haberet vestra clementia librum istum in quo de omnibus fere scientijs aliquid utile continetur. Cum igitur vobiscum essem apud Anthiochiam reperta hac philosophie margarita vobis placuit ut transferetur de lingua arabica in latinum propter quod voluntati vestre humiliter obediens hunc librum transtuli cum magno labore sermone lucido de arabico ydiomate in latinum quem librum peritissimus princeps philosophorum aristotiles composuit ad petitionem alexandri discipuli sui qui per suas epistolas rogabat Aristotilem ut ad ipsum veniret Sed Aristotiles ad alexandrum venire non potuit impeditus et gravatus propter senectutem et corporis gravitatem excusavit autem se sic Aristotiles super hoc quod non ibat ad alexandrum. O clemens Imperator plene intellexi quantum desideras ut tecum essem miraris qualiter possum abstinere a tua venerabili presentia et arguis me de tuis operibus parum curare hac de causa destinavi facere librum istum tue clementie qui erit tibi libra ponderans omnia opera tua et regula certissima ad omnia que volueris et edocebit te

(c) 2006 Ministerio de Cultura

omia que docere si corporaliter tecu essem supplendo p omia vires meas Non debes siquide me arguere cu scias ut scire debeas q no obmito uenire ad te ppt cotemptu sed ppt hoc q grauitas etatis et debilitas corporis me arcumuenunt et reddiderut me ponderosum atq Inabile ad eundu Quando autem Alexander subiugauit e psas et captiuauit magnates psaru misit ad Aristotele vnam eplam sub hac forma O magister reuerende Intimare dignu duxi vre prudencie me subiugasse nup meo Impio psas q sut homies habundants racione et Intellectu et student sup alios dominari et regimie super alios habere mirabiliter appetut Qua ppt proposuera ipos occidere omes Cui Aristotils sic rescpsit O fily glo riosissime Impator Justissime si potes mutare illig patrie aere et aqua et disposicionem ciuitatu In completum propositum Sin aute dnare super eas cu benig nitate Quod si feceris fiducia habeas q cu dei adiuto rio subicietur tibi humiliter scdm beneplacitu tuu et preceptu et sic p amore que habebut erga te dnabeys sup eos pacifice et honorifice cu triupho Alexander igitur consiliu adimpleuit diligenter et sic perse mag sibi obediebat q homines aliaru nacionu

Distinccio Regum.

Reges sunt quatuor scilicet Rex largus sibi et subditis Rex auarus sibi et subditis et Rex auarus sibi et largus subditis et Rex largus sibi et auarus subditis Sed Inter omes pejor est Rex q largu

(c) 2006 Ministerio de Cultura

est sibi et auarus subditis q'r eius regnu' cito destruetur.
Oportet itaq' inquirere quid sit largitas et quod
malu' sequitur p't abstinentia largitatis. Palam siqde'
est q' obseruancia largitatis multum est difficilis et trasgressio
facilis. Si igit' clemens Imperator vis virtute' largitatis
adquirere considera posse tuu' et tpra necessitatis et merita
hominu'. Debes igitur largiri bona tua iux' posse tuu'
hominib' indigentibus atq' dignis quia quicu'q' aliter
dat peccat et regula trasgreditur largitatis. Qui enim
largitur bona sua no' indigentib' parua acq'rit laude'.
Et quicq'd datur indignis p'ditur. Et q'sq's diuitias suas
expendit superflue cito p'ueniet ad amara litora pauper
tatis. Cauendum itaq' a superfluitate expensaru'. Quicu'q'
eni' Rex deuastat inordinate bona sui regni largie'do ea
indignis homib' talis Rex est depopulator regni reipu
blice destructor et indignus regimine. vnde merito p'digus
appellatur eo q' est procul a suo regno sua p'uidencia

Modus expendendi.

O Alexander firmiter tibi dico q' quicu'q' Rex sup
perfluas facit expensas vltra q' regnu' suu' posset
sustinere talis Rex p'culdubio destruitur et destruit. Dico
tibi verum q' frequent' tue clemencie intimaui solitate
q' declinatio p'digalitatis et auaricie et adquisicio largi
tatis est gloria regu' et perempnitas regnoru'. hoc autem
fit quando Rex est contentus suis rectis et statutis reddi
tibus nullas faciens suis subditis exactiones. hec enim fuit
causa subuersionis et destructionis principu' et regni anglorum

BIBLIOTECA PUBLICA DE TARRAGONA

(c) 2006 Ministerio de Cultura

none qr supfluitas expensarum superabat redditus
Ciuitatum Et sic deficientibus redditibus et expensis
extenderunt Rex et pncps manus ad possons subditoru
rapiendas Subditi uo ppt Iniurias clamauit ad deum
excelsum et glosum qui mittendo ventum calidu aflixit
illos tiranos vehementer et Insurrexit popls contra eos
et noia eoru deleuit de terra Et nisi deus glosus sbue
nisset Illi poplo fuisset destructu Illud Regnu Scias
Igitur q diuiae sunt causa duraconis aie In corpore
Nc potest diu durare aia In corpore si tali causa
destruatur Euita ergo supflua donaria Debes
etia honorare honorados lingua reprime Iniuria ad
tepus dissimulare et fuge stultitia Et si tibi nuqua
dixissem aliud nisi p sequens documetum deberet tn
illud tibi suffice et In omibq tpribus tuis In hoc seclo
et futuro

Instrucio circa bona fama

Scias itaq q Intellectus e capud regimis salus
anime saluacio virtutu speculator uiciorum per
ipm enim eligimus eligenda et speculamur fugienda
ipe eni est origo omium virtutu et radix bonoru omiu
laudabiliu et honorabiliu Primu aute Instrm In
tellectus est desideriu bone fame Qui vero ueraciter
bona fama desiderat p Infamia confundet ffama igit
est q p se et pncipaliter apetitur In regimie qr regime
no apetitur ppt hoc sed ppt bonam fama Iniciu
igitur sapiencie est desideriu bone fame ppt quam

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Regnu vl dominiu apetitur Si aute aliter apetat non erit fame adquisicio § Inuidie Inuidia Itaq generat mendaciu qd est radix et matia viciorum omniu mendaciu autem quod primo ab Inuidia genatur ulterius genat detractione detractio aute genat odiu Odium aute genat Iniuriam Iniuria autem generat pinacia et pinacia iracudiam Iracudia autem genat repugnancia et repugnacia Inimiciciam Inimicicia genat bellum Bellum vero lege destruit et ciuitats Desides igitur bona fama qm racionabilis Intellectus p desideriu bone fame eligat virtute que contrariat mendacio Veritas aute e radix et matia bonoru omnium Veritas aute Justicia genat Justicia aute generat confidencia Confidencia aute genat largitate Largitas vero familiaritate et familiaritas amiciciam Amicicia genat consiliu et Juuame

De abstinencia voluptatu

Alexander euita bestials voluptats carnals enim apetitus Inclinat aiam ad voluptats bestiales quibus letatur corpus corruptibile Sed p hys istat Intellectus ul aia racionabilis ppetua et Incorruptibilis Sciendu igitur qp apetitus voluptatu genat carnale amore Carnalis amor genat auaritia Auaricia at genat desideriu diuiciaru desideriu aut diuiciaru Inverecundia Inuerecudia aute psupcione psupcio aut Infidelitate Infidelitas latrociniu latrociniu aute vituperacione Ex qua nascitur captiuitas que ducit ad detrimentum legis et ad destructione corporis et ad ruyna familiaritatis & hec contrariat nature

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Instructio regis circa bona fama.

Primo autem et principaliter convenit regi ad hoc ut fama sui nominis divulgetur in laudabili sapiencia quia cum hominibus loquatur sapienter quia sic laudatur honoratur ac eciam timetur a suis hominibus quando videt regem sapienter eloqui et prudenter agere. ¶ Porro de levi potest sciri et per certa signa cognosci verum in rege sapiencia dominetur quia quicumque rex supponit regnum suum divine legi dignus est regnare et honorifice dominari. ¶ Quicumque vero rex institutis redigit divina legem ab hominibus contempnetur et condempnabitur in lege sua quia talis rex transgressor est vitans et contemptor sue legis.

Qualiter se debet habere rex circa religiosos et sapientes

Insuper decet regem legiferos et religiosos honorare, venerari sapientes, et conferre cum eis honeste et prudenter interrogare, discrete respondere, sapientes et nobiliores magis honorare, secundum statum et meritum uniuscuiusque.

De prudencia regis.

Oportet insuper regem futura cogitare et omnibus futuris prudenter occurrere ut possit futura mala et pericula penitus precavere vel saltem levius tollerare. Decet eciam regem prius esse iram et motu animi cohibere ne impulsa commocio sine deliberacione progrediatur in actum. ¶ Decet eciam regem errorem suum sapienter revocare et cognoscere quia summa sapiencia est in rege se ipsum bene regere. ¶ Cum aliquid autem expedires

(c) 2006 Ministerio de Cultura

ut bonu novit et faciendum faciat Illud cu discretione
ne nimis cito ne nimis tarde ne videatur Impetuosus
vl remissus

De regula et ornatu Regis.

Multum conuenit Regie magestati ipm Rege honori
fice Indui et semp cu pulcro apparatu et excelle
alios In decore ¶ Debet igitur Rex Indui pulcris et extra
neis ornametis qr debet alios In quada prerogatiua vestiu
supare ut ei debita reuerencia exibeat ¶ Decet etia Rege
facundu esse et afabile et claram voce habere qr clara
vox multum pficit In tpre pliorum ¶ Debet tame Rex
abstinere a multiloquio nisi necessitas id exigat ¶ Relig
enim est q aures hominu semp sint sitibunde ad Regis
eloquia q suis smonibus saturet ut audiendo etiam
fastidiantur ¶ Decet etia Rege no multu frequetare
consorcia subditoru et maxime vilium psonaru quia
nimia familiaritas honoris parit contemptu Et ppr
hoc pulcra e consuetudo Indoru Indispositione et ordina
cione Regis qui statuerut q ipsorum Rex semel i ano
appareat cora suis hominibus ul subditis i regali
apparatu et cu armato exercitu sedes noblissime i suo
districto ordinati armoru pulcritudine decoratus et
facit esse plebe aliquatulu a remotis Nobiles vero et
barones circa ipm ¶ Tunc autem solet Rex negocia ardua
varios et preciosos expedire euentus Curam et opam
qua circa rem publicam habuit demostrare ¶ Con
sueuit etia illa die multa dona largiri et mitti reos de
carceribus mancipare et grauia l ona releuare et multa

(c) 2006 Ministerio de Cultura

pia opa exercere ¶ Finito aut' sermone Regis primus assurgit
unus de colleteralibus Regis principalibus qui sapiencior et
facundior reputatur qui plurimu nititur magnificare
Regis honore et comendacione ¶ primo referes gracias
deo glorioso qui ita bene ordinauit Regnu Indoru et de
Rege tam sapiente Indiam decorauit qui laudabile pplm
Indoru fecit et obediente suo Regi atq unanime ¶ Et
post laudes diuinas et consuetudines regals conuertit se
ad laudem ppli comedando bonos mores plebis captado
beniuolenciam eius Inducens pplm racionibz et exemplis ad
humilitate et obediencia Regis ¶ Quo facto uniuersus
pplz studet Regias laudes extollere et sua bona opera
comedare ac p Regis loga vita deu exorare p ciuitates
et p familias Regis opa et sapienciam enarrare ¶ Et
pter hoc docet pueros ab Infancia et Inducut eos ad amo
re Regis honore obediencia et timore ¶ Tali igit modo
publicatur et acrescit fama Regis i secreto et apto
¶ Conuenit eciam Regem tali tempore malefactores punire ut
p talia exempla uia nocendi alys malfactoribz precludatur
Et ut sic aly malfactores corrigant solet eciam taly tempore
tributa alienare et cum mcatoribus dispensare magna pte
eis de suis reddiribus remitendo ipos eciam cu suis mrcibus
custodiendo Et hec e causa quare multu populosa e India
Illic eni cocurrut mcatores ibi bene recipiuntur ibi eciam
multu lucrant' diuits et paupes ciues et forenses Inde
est q tributa regalia et redditus augmetantur ¶ Caue
du itaq est Regi ab offensa et Iniuria mcatoru ipi
namq sunt laudis regalis latores ffama Regis et gesta
p uniuersum mudum ferentes p ipos munit' z reddit'

(c) 2006 Ministerio de Cultura

regalis augmentantur et multiplicantur. Sed accrescit fama regis per regna sic tremiscunt et compescunt regis inimici. Sic viuit rex pacifice et securus sic etiam consequitur desideria sue voluntatis. Dirige ergo cogitaciones tuas semper in bonum. Euita mores et consuetudines bestiarum et leonum ferocitates et bestiales inmundicias. Noli esse crudelis sed flexibilis ad prendum hys de quibus victoriam habuisti. Cogita de futuris casibus qui possunt accidere quia nescis quod futura sit paritura dies. Noli sequi desideria tua in comestione potu coitu et sopno.

De castitate et continencia regis.

O clemens imperator noli inclinare femora tua ad cohitum meretricum quia cohitus est quedam porcorum proprietas que gloria erit tibi si exerceas vicium irracionabilium bestiarum et actus brutorum. Crede michi indubitanter quia cohitus est abreuiacio uite destruccio corporis virtutum corrupcio legis trasgressio et postremo mores femineos generat

De modo regalis solacij.

Decet regem priuatos habere fideles in quibus delectetur uaryis instrumentis et generibus organorum cum fuerit tediosus. Anima enim humana in talibus naturaliter delectatur. Sensus requiescunt sollicitudo et curiositas euanescunt et totum corpus per talem delectacionem satis licitam et honestam vigoratur. Si igitur in talibus volueris delectarj ad plus persevera in tali vita tribus diebus vel

(c) 2006 Ministerio de Cultura

quatuor scdm q videris tibi expedire regendo semp te honestius q poteris et hec fiant prutati ¶ Cum itaq fuis In tali solacio abstine te a multo potu et pmitte alios ad libitu depotare et finge te a vino calefactu qr tuc poteris multa secreta pcipere q docebut te prauerе ab aliquibus fiuis piculis ¶ Et debes habere circa te d tua familia spales qui tibi referat ea que fiut et que dicut p regnu tuu ¶ Itẽ cu fuis Inter tuos barones honora qmlibet scdm statu et meritum suu Inuita hodie vnu et cras aliu Nullus sit d tuis noblibus qui no sentiat tua liberalitate Itaq placeat omibus clementia tue magestatis et noblitas aie liberalis ¶ Decet eciā rege continenciam et discrecione habere z a risu multo abstine qr frequens risus tollit reuerenciа ¶ Insuper scire debes q magis tenent homies rege ut tenet magis rex homies In suo honore cora suo palacio ut palameto q alibi qr tuc regis Interest q si aliquis psumit facere Iniuriam punire eum scdm qualitate psone et sui reatus qr aliter puniedus est nobil et excelsus et aliter poplaris homo et abiectus Et vt fiat vt treantur aly et distat ab Iniuria abstine Nam In libro esclapy legit q ille rex est laudandus qui e similis aquile Int aues dnant et no Ille qui assimilatur vni auiu subiectaru ¶ Si igitur coram te quis psumat Iniuria pretrare ul ofensa Inferre considerandu tibi est quo mo illud facit aut em facit ludedo vt tibi coplaceat et alios assistenti ad gaudia puocet aut hec facit In cotemptu et dedecus tue magestatis si pmo mo hoc fecerit leuit corrigatur Si aut scdo modo moriatur ¶ O alexander conuerte ad amore tuu aios tuoru sbditoru

(c) 2006 Ministerio de Cultura

tolle Iniurias et Iniusticias ab eis Noli dare hoibꝫ materiaz
oblognandi Contine ita te ut vulgus contra te nichil possit
dicere Insup scire debes q discrecio maritatis est gloria
dignitatis et p hoc mouetur hoies ad exhibenda debitam
reuerenciam suo Regi Suma igitur discrecio est ut tua
reuerencia cohabitet i cordibus tuoru subditoru magis qᵃ dil
dileccio.

De ppetate Regis.

O Alexander Indiga de Inopia et pauptate misabiliuz
et debiliu psonaru Subueni paupibus In sua
Indigencia de tua clemencia elige homine pium et Iustu
scientem eoru linga bene eloquentem et discretu qui vicem
tua supplere valeat et eos misicorditer rege et amare ꝛ
eorum Indigencijs largis elemosis subuenire et hoc em
e beneplacitu creatoris O alexader caue qntum poteris
sanguinem humanu effundere Noli em tibi assume diuinu
officiu qr doctor egregius Ermogenes scripsit sic dicens.
Quado creatura racionalis Interficit creatura racionale sibi
consimile si hoc fiat Iniuste tuc virtutes celoꝝ clamat ad
diuina magestate dicentes dne dne suus tuus vult ee sile
tibi qr si Iniuste aliqs homo aliu homine Interfecerit
Respondet creator excelsus pmitte eu q Interfecit quonia
Interficiet michi vindicta et ego retribua Et tunc virtutes
celoru psentabut In cospectu creatoris morte Interfecti
donc vindicta sumat d Interficiete et submergat ad abissu
Inferni

De pprietate Regis.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Alexander thesauriza multu tibi de segetibus et leguminibus In tpre sterili ut Regno tuo possit sufficere In tpre famis et Indigencie ut quo anus famis et Indigencie vel Inopie advenit sic solet naturaliter evenire tunc valet tuis hominibus tua pvidencia subvenire Et ut possis In tepore necitatis succurrere tuis Civitatibus et opidis Tunc precipe q apiat cellaria ut pmptuaria tua et q plubliceetur frumenta et legumina tua p Regnu tuu et p Civitates et p opida qr talia facere est maxima pvidencia munime Regni salus ppli custodia civitatu Tunc omes mirabut tua pvidenciam et dicet q oculi tui procul vident et ppt hoc magis tua approbabut clemencia et cavebut tua offendere magestate Reducas ad memoria gesta parentu qr facta ptita debent tibi certa documeta dare de futuris minore ne contempseris qr talis potest sic aliquado solet accidere q honors et divicias pvenire et tunc erit potencior ad nocedu Cave cave ne Infringas data fidem et federa confirmata qr hoc facere convenit meretricibus Serva fideliter pmissam fidem qr omium Infidelitate csequet malus finis facias Itaqz q p fidem sit hominu congregacio Civitatu Inhabitacio virorum comunio Regis dominacio P fidem castra tenentur Civitats fuantur Reges dnantur Si qn tollis fidem omes hoies ad statu pstinu revertent videlz ad Instar et similitudine brutoru aialium/ Qualiter Rex debet pmovere studia.

Statue studia In Civitatibus tui Regni precipue tuis hominibus ut faciat filios suos edoceri i scijs liberalibus Et decet tua pvidencia pficientibus subvenire

(c) 2006 Ministerio de Cultura

et facias aliqua prerogatiua bene studentibus et pficientibus vt p hoc ceteres alijs scolaribus materiam magis solliciate adiscendi Exaudi preces eorum et benigne epistolas eorum recipe ¶ Et lauda laudantes remunera remunerandos ¶ Per hoc enim excitabis sapientes literatos ad tua preconia extollenda et ad gesta tua in scriptis perpetuanda Talis prudencia Regis est mirabiliter commendanda per hoc enim honoratur imperium decoratur totum Regnum ¶ Quis enim sublimauit Regnum grecorum quis eorum gesta per totum orbem publicauit certe hoc fecit diligencia studiorum et probitas sapiencium ¶ In tantum enim vigebat in grecia studium quod puella in domo patris familias sciebat per multum studium anni cursum et astrorum festa futura et solempnitates mensium cursum planetarum causas abreuiacionis et elongacionis dierum et noctium signa stellarum Indicatiua futurorum et alia multa que pertinet ad Iudicia futurorum

De conseruacione Regis In aliquo periculo mortis.

Alexander ne confidas in opibus et seruicijs mulierum. Ne comitas te Illis Et si necesse sit illi te comitere que credatur tibi fidelis tibi et dilecta quia dum mulier tractat tuam personam scias te esse quasi quoddam depositum apud ipsam Et tunc scias quod tua vita In suis manibus ¶ Caue caue mortifera venena Non enim de nouo Incipiunt mulieres venenare homines notum est enim quod plurimi domini et principes et Reges anticipauerunt diem mortis sue pocionibus venenorum ¶ O alexander recole factum Regine Indorum que tibi sub velamine ficte amicicie transmisit multa exennia et dona

(c) 2006 Ministerio de Cultura

venusta Int que misit tibi illa venustam puella que ab Infancia sua Inbuta fuerat et nutrita veneno spetiz Itaque sua natura conuersa fuerat In natura serpentu Et nisi ego diligenter Inspexissem illam et Indicassem venenosa propter hoc quod ita audaciter et Inuerecunde et Incessanter suu fingebat aspectu In facie hominis comprendi siquidem quod Intfi ciat homines solo morsu Quod tu postea probauisti Et nisi certissime hoc ego tibi hostendissem mors tua fuisset con sequta i ardore et concupiscencia coitus illius puelle O alexander ne confidas In uno medico quia vnus solus medicus potens est ad nocendum et de facili sumit nefas et scelus deducere ad effectu Si aut necesse est tibi sumere medicina Si potest fieri sint x medici et non minus et fac ipsos In vnu conuenire et conferre ad Inuicem et ad vltimu determi nare qualiter sumenda sit tibi medicina Ita quod nullatenus sumas medicina nisi de consilio et Judicio pluriu sapie tu medicoru et cu res necessarie ad medicina debent adquiri debes habere unu vnu hoiem specialem et fidelem tibi cog noscentem genera et qualitates et virtutes erbaru et specierum qui debet omnia que necessaria sunt ad medicina tua colligere et conficere sic decet certo pondere numero certo et mensura secundum consiliu magis sapientu medicoru

Qualiter Rex debet cauere ab omnibus que anima deturpat.

Alexander Sua sollicitudine tuam nobilissima aiam et spiritum angelus tuus tibi deputatu ad tua custo diam Teste hermogene quia aia tua Intellectiua et rationabilis comendata est tibi non vt In te peccatis et concupiscencijs de

dehonestet Sed pocius ut In te virtutibus et scientiis perficiat
Quod si perfecta fuit In te post separacione eius a corpore
elevabitur ad conspectum illius Intelligencie cui et compla
cuit ¶ Si aut imperfecta fuit deprimet ad profundum Inferiorum
sine spe complacendi ¶ Scias enim pro certo quod nichil facit deus
gloriosus vacuum et ociosum in naturis sed omnia facta sunt
ex ea probabili et certissima racione. Ideo nichil magnum
facias preter consilium alicuius periti In sciencia astrorum Nec ad
hibeas fidem dictis Insipientum qui dicunt scienciam astrorum
esse Ita difficilem quod nemo possit ad cognicionem eius pervenire
isti nesciunt quid dicunt quia apud potenciam Intellectus
nichil est difficile et cuncta sunt scibilia secundum viam racionis.
¶ Sunt alii non minus stulti qui dicunt deum cuncta
providisse et ordinasse ab eterno, cuncta futura de necessitate
evenire, unde dicunt quod nichil prodest futura prognosticare
eo quo debent necessario evenire ¶ Quid ergo valet sciencia
stellarum et astrologia que docet futura prognosticare. Isti
similiter male errant et turpiter decipiuntur quia quamvis quedam
sint necessario futura tamen si prescianture levius tollerantur et
prudencius declinantur Et sic quodammodo eviderius evitantur
¶ Verbi gracia quando yemps prognosticatur futura nimis fri
gida homines preparant hospicia calida et Indumenta
adquirunt carbones et ligna et de aliis multis se premuniunt
et propter hoc veniente yeme a frigore non leduntur ¶ Consi
milia enim faciunt si prognosticatur estivum calorem futurum
nimis Incensum et vehementem Comedendo enim frigida
cibaria et Inhabitando loca frigida evadunt fervorem
estatis sine lesione ¶ Similiter quando homines prognosticantur annum
famis et Indigencie futurum per consideracionem frumentorum

(c) 2006 Ministerio de Cultura

et alioru n[...]oꝝ puidencia/ minus moleste sustinet tempꝰ
famis ¶ Confert igitur multu futura prescire qr hoies
meliꝰ possunt futura mala declinare quo futa prognos
cut ¶ Tunc aut destinatore excelsum debet exorare ut p
suam clemenciam ab eis futura mala aduertet Et ut alit
ordinaret no eni ita ordinauit qd aliqui ordinacio sue pote
ne In aliquo derogaret. possit siquide hoies diuina cle
mencia deprecari oronibꝰ deuotis Ieiunijs sacrificijs
ac helemosinis et alijs bonis d' comissis venia Implorates
et de reatibus suis penitente Et tuc uerissimus est qd deus
omipotes auertit ab eis quos trepidat et formidat

Documenta ad conseruacione sanitatis.

Volo aut nuc tradere tibi doctrina medicinale et
quedam secreta que tibi sufficiat ad conseruacionem
sanitatis ex omi medicina et ut no Indigeas aliq medico
Et precipue cu sit honestu ut rex sciat conseruare sanita
tem suam ut medicus In alijs no appareat Infirmitas
regis ¶ Sciendu Itaqz qd non est via ad aliqd faciendu
nisi p potencia clari Intellectus Et no est potencia nisi
p sanitate et no est sanitas nisi p equalitate coplexioꝝ
et no est equalitas cplexionu nisi p equalitate humoꝝ
¶ Ideo deus gloriosus ordinauit remediu ad contemperancia
humoru et ad conseruacione sanitatis/ et fisica ad cognicio/
ne horu per studiu deuenerit. Scilz Indi phi pse greci
et latini ¶ Tame Int ceteros deus excelsus magis grecos
Inflamauit ad sciencias adquiredas et ad reru naturaliu

(c) 2006 Ministerio de Cultura

gena cognoscenda. Consenserut itaque naturales phi. quod homo compositus est ex oppositis elementis et natura contrarijs humoribus quapropter semper indiget potacionibus et alimentis quibus si caret corrumpitur eius substancia. Si autem hijs utatur superflue vel diminute incurrit superfluitatem debilitatem et alia multa inconveniencia. Si non hijs utatur temperate inveniet vite juvamen corporis sanitatem et fortitudinem. Consenserunt igitur phi quod qui transgreditur modum debitum et mensuram in pleno vel vacuo in sompno vel vigilia. In motu et quiete. In substractione et detencione sanguinis. In dissolucione vel detencione ventris non potest evadere infirmitatum et egritudinum molestia. Qui autem cavet a superfluitate et indigencia consuando reparacionem iste sanitatem invenit et dierum longitudinem. Audivi de Ipocrate qui consuando dietas intantum abstinebat quod magna debilitate corporis incurrebat cui dixit unus suorum discipulis. Magister si velles satis comedere non sustines tanta debilitate corporis. cui respondit Ipocras et dixit fili volo comedere ut vivam. non vivere ut comedam. Alimentum enim propter debilitatem querendum est non debilitas propter alimentum. Multos certe novi qui abstinentes a nimia comestione. abnegando carnales apetitus. et penitus gule. qui propter hoc fiunt postea sanissimi corporis. melioris operacionis vite longioris. et boni apetitus et velocioris motus. Et hoc verius et in arabibus et in hominibus euntibus frequenter per longa itinera et per deserta. Tales enim homines sepius consueverunt parum et sobrie comedere et bibere. Est enim argumentum manifestum quod abstinere a nimia comestione et potacione. et superfluitate purgare. summa est medicina. Ibi docet que sunt agenda in conservacione sanitatis.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Alexander In medicina continet certissimu et verissimu documentum Scilicet quod conservatio sanitatis In duobus principaliter consistit Primu est quod homo ad conservacione sanitatis utatur cibis et potibus convenientibus sue etati et corpori et tempori In quo est et consuetudini sue nature Scilicet ut utatur cibis et potibus quibus nutriri consuevit et quibus suam substantiam conservavit et

Secundum est quod purget se a superfluitatibus et corruptis humoribus Certum itaque documentu ad conservandu sanitate est ut homo utatur In sua sanitate cibis et potibus convenientibus sue complexioni Si autem calor naturalis Inflametur et super excedat aut propter calore extrinseci aeris vel temporis vel loci vincentem et dominantem aut propter calida cibaria / tunc opposita cibaria Iuvat / scilicet frigida dummodo magis sobrie more solito sumatur Et cum stomacus alicuius fuit fortis et bonus et erit multu calidus tali stomaco meliora sunt grossa cibaria et fortia et calida quia talis stomacus est sicut validus ignis et potens comburere multa grossa ligna Quando vero stomacus est debil et frigidus sive digestionis debilis tali stomaco meliora sunt subtilia et levia cibaria quia talis stomacus comparatur Igni debili et modico, comburenti cannas et ligna subtilia vel gracilia Signa itaque boni stomachi et bene digerentis sunt hec scilicet levitas corporis claritas Intellectus et bonus apetitus

Signa vero debil stomachi et male digerentis sunt hec scilicet gravitas corporis mollicies pigricies Inflamacio faciei oculorum frequens eructuacio gravitas oculorum frequenter spuere sputa turpia et propter si aliquis spuat acre sputu vel amaru

at facilius

(c) 2006 Ministerio de Cultura

vel aquosu ut fetidu p tale enim racione nisi homo multu caueat a supfluis comestionibz et potacione generat freque(n)t(er) e de facili ventositates et Inflacions In ventre et diminuit apetitus comedendi ¶ Si vero tal praua materia ex qua generant(ur) sputa supradicta fuerit In multa ut In majori quantitate ex hac puenitur Intencions extremitatu reflexiones membroru tremor capitis et aliqu morbus extenens Insanabilis q est passio epatis et queda mala alia q sunt omio contraria sanitati destruencia corpus et corrupcibilia nature ¶ Talia uo Incomoda et tals egritudines ul deteriors homo bestialit viues Insequens passions et concupiscencias carnals et no dominans passionibz freqnter Incurrit ppt regime Inordinatu uiuendi et ppt nimias et freqntes replexions supfluis comestionibz et potacionibz ¶ Debes igitur diligenter cauere ab Inconuenienbz supdcis si desideras e sanus et diu viuere

Plogus ad queda documeta sequencia

Quam corpus humanu corrupatur ppt contrarietatem humoru et qualitate elemetorum ex quibz e mixtum Ideo volo In pnti ope tibi describere qdam documeta utilia et omino necaria ad consuandu sanitate ex secretis artis medicine que tibi sufficiut ad consuacionem sanitatis Et maxime cu no sit honestu ut hominibus manifestent(ur) egritudines regis ¶ Si aut ista documeta cu supdcis frequeterz et diligenter Inspexis et scdm ea couersatus fuis et vixis no Indigebis medicis exceptis accidentibz

(c) 2006 Ministerio de Cultura

bellicis et certis talibus accidentibus que aliqui omnino uitari non possunt

Qualiter se debet seruare post sopnium

O Alexander cum a sopno surrexeris modicum debes ambulare et membra tua extendere et capud tuum pectinare quia membrorum extensio corroborat corpus et pectinatio capitis vapores ad caput ascendentes In tempore dormitionis educat et purgat per poros capitis ¶ In estate laua aliquando pedes tuos in aqua frigida et hoc retinet et restringit calorem naturalem corporis et excitat apetitum comedendi ¶ Deinde Indue vestimenta obtima et orneris pulcherimis et regalibus ornamentis quia animus tunc in talibus multum delectabitur ¶ Deinde dessicabis dentes et Gingiuas tuas cum corticibus aromaticis arboris calide et sicce et amari saporis Siquidem multum Juuat dentes mundificat et oris vicium liquefacit et clarificat loquelam Insuper excitat desiderium comedendi ¶ Deinde fumigabis te fumigationibus tempori In quo es congruis hoc enim valde proficit quia aperit clausuras cerebri et grossius reddit collum et brachia facit corpus pinguescere et faciem clarificat atque visum virtutes sensitiuas corroborat et facit tardare caniciem ¶ Post hec vngaris vnguentis optimis et odoriferis congruentibus tempori quia anima reficit et multum delectatur odoratu et omnis odor est suauis cibus anime ¶ Et cum refecta fuit anima et confortata corpus gaudebit et etiam confortabitur sanguis et vigorabitur et per venas Incipiet discurrere In toto corpore ex letitia anime:
¶ Deinde cum nobilibus sede et cum sapientibus loquere secundum modum et consuetudinem Regum et age quod te decet agere

(c) 2006 Ministerio de Cultura

De tpre exercicij et de modo comededi

Ante comestione suz hora consuetudinis utere labore modico scilz equitando et deambulando ul aliquid simile faciendo qr hoc multu valet ad conseruanda sanitate effugat eni verositate stomachi corroborat corpus et alleuiat singla membra corporis et calore digestiuu in stomaco existente acuit et confortat et sic multu excitat apetitu et desideriu comededi constringit compages corporis liquefacit et multos diminuit supfluos humors residuos ¶ Si aut In comestione tua tibi opponat diusa fercula et pulmeta prius debes comedere illd pulmentu ul ferculu qd mollificat uentre et deinde illd qd duru facit sthomacu ¶ Et debes omi tempore cessare a comestione du ad huc esset in magna volutas et magnu desideriu comededi de quolibt cibo qui tibi In comestione apponit simile debes face In potacio nibq et illd documetum maxime valt ad conseruacionem sanitatis ¶ Ex supfluitate eni cibi et potus angustiat stomacus et grauatur totu corpus et tabescit Intellectus et cibq remanet In fundameto sthomachi ponderosius et Indigestus ¶ A potacione aque frigide abstineas post cibuz et precipue In hieme qr potacio aque frigide super cibum nup sumptum refrigerat sthomacu In quo debet cibq digeri p calore digestiuu ibi existente et ebetat calore naturalem ¶ Si vero necarie fuerit vt aqua bibas vl pp calore stomachi tui nimis Incest ul pp calore temporis uel pp calida cibaria sit modica et cu vino mixta ¶ Et si fuis calidus ppt aliquod exciciu In eundo ul equitado caue ne bibas ul comedas usquequo cognouis calore corporis accensum et fortificatu ppt motu et exciciu esse diminutu et reparatum

Qualiter debet se contine post dormicione

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Quando aut comederis Incede sup stramenta mollia deinde si fuit estas post prandium dormi reparate et modicu et requiesce una hora Si dormire no possis siue i veste post prandiu siue In nocte primo Jaceas supra latus dextru deinde sup sinistrum et supra illud dormicionem pfice qr latus sinistru est frigidu et ideo Indiget calefacione Si aute sencias dolore In stomacho ul In ventre tuc medicina est ubi pone supra ventre tuu una camisia calidam Imprimendo eam sup tuu ventre Deambulacio vl motus ante comestione excitat calore digestiuu stomachi Sed post comestione sufficiente nocet plurimu multa deambulacio vl motus qr tuc descendit cibus Indigestus ul Indecoctus ad Inferiors pts stomachi et exinde generat Inclusions et alia mala tunc et calor digestiuus q tuc deberet uniri In stomacho ad digerendu alimetuz ppt motu disspgit ad singlas ptes corporis et sic disiccat locu digestionis Item q dormicio ante pradiu reddit corpus macilentu et dissiccat humiditate eio post comestionem aute replet et corroborat atqz nutrit qr dum dormit homo quiescit corpus et tuc calor nalis qui prius fuerat difusus p totu corpus retrahitur ad stomachu et ad intiora stomachi et sic corroborat stomachus sup decoccione sibi ad alimentu bene digerendu et tuc omes quinqz sensus qesciut tuc aia racionalis ul Intellectiua habet suam quiete Et sic qr omnis virtus unita forcior est seipa dispsa cu In corpore dormicionis calor digestiuus congregatur ad Intiora stomachi ppt hoc cibus preascripto tuc melius digeritur Item no debes ignorare q qui

(c) 2006 Ministerio de Cultura

consueuit bis comedere in die si post hec abstineat semel comededo certu sibi euenit notumentu ¶ Sic econtrario si aliquis consueuit seml comede et postea incipit bis comede similr accidit eide manifestum notumetum qr stomacus eius no potest sufficienter cibum prius sumptum digerere et ideo indigestum remanet nutrimetu ¶ Natura eni no patitur subitas trasmutacions Et qui consueuit vna certa hora comede si postea trasferat sua comestione ad alia hora cito incipit qd hoc noscet ¶ Quia cosuetudo est altera natura si igit aliqua necitas que lege no habet copellat ad hoc ut cosuetudo mutetur debet hoc fieri discrete ita qd fiat mutacio cosuetudinis paulatim vna vice post aliam ¶ Caue eciam ne comedas donec habeas voluntate et desideriu comededi qr qn aliquis comedit sine appetitu comededi tuc cibus sumptus inuenit calorem naturale digestiuu quasi tepidu et debile et sic cibus tuc sumptus remanet indigestus Et ppt cibum indigestum generantur humors corrupti et diuerse egritudins ut paralisis et alie multe que frequent in sequutoribus passionu sunt causa mortis ¶ Si aut qn aliqs esurit comedat tuc cibus assuptus inuenit calore digestiuu quasi igne accensum et tuc calor nalis bene et velociter digerit cibu assuptum

De pncipio tpis et de pprietatibus eius

Post hec aute intendo breuiter determinare de quatuor teporibus anni et de calitatibus variatatibus et pprietatibus eoru ¶ Quatuor sunt tpra ani scilz ver autupnus

estas yems ¶ Ver aut tūc Incipit quo sol Intrat signum
arietis In hoc tpre nox et dies adequantur quo scilicet
est equinocciu vernale et corpora omniu aialium naliter
Ilarescut ¶ Pflant dulces et delectabiles venti scaturizat
fonts excoluntur humiditats ad summitats arboru et ad
uertices ramoru pullulat semina crescut segets viresut
prata pubescut et colorant flors frondescut arbors et flo
rescut ornat trr graminibus parant pastua aialibus genat
aialia et omia alia virs suas videt resumere ul renouare
cantant aues resonat filomene Tūc recipit tra totiu
ornametum suu et tota suam pulcritudine et est sic
virgo Iuuencla ornata monilibus suis et varijs orname
tis ut appareat hominibus In festo nupciali ¶ Ver
ecia est tempus calidu et humidu ad tepandum ¶ Assi
milat aeri et In eo Ilarescit sanguis et efficacius diffun
ditur ad singlas pts corporis ad restaurandu deperditum
et pstandum nutrimetum et augmentu ¶ Et comedas
In vere pullos gallinaru et oua no tame superflua nllm
tepus e melius qm ver ad minucione et fleubotomia et
ad solucione ventris excercendu pficiut aut In isto tepore
balnea et sudors scrupi et potacions medicinals moro
et exercicia corporis moderata ant comestione ¶ Tūc ec
lac caprinu ul scru est bibendu Jeiuno stomacho
humidu aut nale qd p purgacions medicinals In tali
tpre minorat p humiditate tpris restaurat

¶ De pncipio estatis & pprietatibus eius

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Estas aut incipit quo intrat signu cancri / In hoc tpre
elongantur dies / abreviantur noctes / augetur calor solis /
cessant venti / tranqllitas est in mari / nascunt venena & serpentes /
serenatur aer / dessicatur segetes / et fit tra qsi sponsa in pfecta
etate et calore inflamata / Estas etiam e calida & rubea /
et ppt hoc tali tepore opotet cavere ab omi cibo calido et
sicco / et pcipue a multa comestione et saturitat / Comedas tali
tpre quid e humidu et frigidu nature / sic sunt lectuce /
carns vituline cum aceto ut pulli saginati et pulmentum
d farina ordei / In tali tepore maxime a coitu et a nimia
comestione et a balneis abstinas / et si talia exigas modice
habeant

De autupno et eius ppetatibus

Autupnus tuc incipit quando sol intrat primum
gradiu libre / In hoc tepore est equinociu autupna
le sole existente in libra Tuc incipiut flare venti septe
trionales / fructus maturant / et de arboribus cadunt supfines-
tra sua pulcritudine spoliat In tali tepore multa aialia
petut calidas regions / atra aialia suas petut cavernas In
quibus collegunt necaria ad vitam p yeme futura ut for
mice et serpentes / et tuc tra copatur mulieri plene etatis
et indigenti vestibus qr recessit ab ea calor iuventutis et
festinat senectus et tuc collera nigra consurgit Et tuc
debet comedi calida et humida cibaria ut sut pulli et
agni vinu vetus tuc e bibendu et racemi dulces tuc sut
comededi / exercicia et motus corporis tali tpre plus exercere
qr in estate balnea quoq et purgacions medicinales hoc /
tpre si nccie fuit accipias

De hieme et eius ppetatibus

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Hiems vero incipit quo sol intrat primum gradum capricorni in hoc tempore elongatur nox et dies abreviatur convalescunt frigora exasperant venti moriuntur pro maiori parte virentia obscuratur aer cadunt folia arborum debilitantur pecora et iumenta Et tunc est terra quasi vetula gravida etate decrepita indumento nuda morti propinqua In yeme autem cum sit tempus frigidum et humidum oportet comedere cibos calidos ut sunt galline et carnes arietine et assature et universa pigmenta calida et electuaria ficus quoque et nuces et vinum optimum rubeum Tunc abstineas a minutione sanguinis et a solutione ventris nisi magna cogat necessitas Tunc coitus et magna comestio minus nocet Tunc oportet cohabitare domos calidas et iuxta ignes frequenter sedere ne propter nimium frigus virtus digestiva in suis operationibus diminuatur Tunc homines melius digerunt et calor digestivus tunc propter frigus circumstans ab exterioribus partibus corporis ad interiora et ad locum digestionis se congregans sit unitus magis fortificatur In vere autem et estate effunditur calor naturalis ad exteriores partes corporis propter calorem temporis et aerem circumstantem et propter hoc tunc minus est comedendum quia calor digestivus sic dispersus debilitatur et exalatur per poros corporis qui tunc aperiuntur propter calorem exteriorem Et ideo propter paucitatem caloris digestivi in stomaco existentis virtus digestiva in suis operationibus impeditur et debilitatur et tunc humores de facili turbantur et commoventur Et tunc bestiales et voluptuosi homines incaute se regentes de facili graves egritudines incurrunt

De conservatione caloris naturalis et de hiis que conservant et que nocent corpori

Alexander custodi ut contum potes calore naturale quia in eo consistit vita. Duobus aut modis perdit homo calore naturalem. Scilz uno modo per infirmitates et per vulnera in bello et per nimia euacuacionem sanguinis et per multum coitum et per multas replecions et frequentes in cibis et potibus. Alio modo per senectutem. Hec aut corpus humectant et impigant. Quies securitas et comestio reparata diversorum et dulcium ciborum potacio lactis dulcis in estate ieiuno stomacho potacio vini dulcis et dormicio post comestione super strameta mollia. Ingressus balneorum et dulcium aquarum si modice in eis sedeat ne propter longa mora corpus debilitet. Et sentire odorifera boni odoris tempori convenientia ut rosas et violas in estate. Exerceat autem semel vomitum in qualibet mense maxime in estate quia vomitus purgat pectus et stomacum ab humoribus nocivis impedientibus digestione quibus purgatis confortatur calor digestivus et melioratur appetitus comedendi tunc etiam humectatur et impinguescit corpus. Et precipue si cum hoc contingat habere leticiam ac gloriam et de inimicis victoriam spem et fidem in sua familia et in plebe et si contingat cum hiis vacare delectabilibus spectaculis. Libros etiam ut istorias delectabiles legere et cum amicis ditioris vivere et festinacione cantus suaves ut melodias audire et vestimentis variis et preciosis fulgentibus indui. E contrario aut hec dessicat corpus et debilitat. Scilicet comedere et bibere modicum multum laborare dormire ante prandium super stramenta dura sollicitudo ocius balneari in aquis sulfureis et nimis comedere cibos multum sanguine minuere et cogitacions in corde versare. Regula est Ipocratis quod siquis costipatus

Nota quod duobus modis perdit calore naturalem. Scilicet per infirmitates, per euacuacione sanguinis, per multum coitum, per multas replecions et frequentes ciborum.

Nota de vomitu

balneu intrauit aliu dolore ut testiculoru defacili incurrit

Si aut coihierit quis ventre impleto idem incurreret.

Item si post cibum aliquis multum currat ut egrer

Si simul lac et pisces comedat sepe macula alba et le

lepra incurrunt / vinu etia et lac simul sumpta idem

operant. Quando eni superfluitas congregatur in capite /

hec signa sequntur scilicet tenebrositas oculorum gravitas

superciliorum repercussiones timporum strepitus auriu. Remediu

ad hoc docet medicina. Si aut superfluitas congregatur

in capite hec signa sequntur. Os fit salsum et in orificio

sthomachi sentit homo dolore tussis. Oportet ergo ad

curacione huius morbi diminue comestione et potu et

vti uomitu. Vome eni multu prodest contra gutas et alias

egritudines. Ciboru queda sunt grossa queda subtilia

et queda media. Subtilia cibaria generant subtile san/

guine claru et mudum. que sunt panis de bono et puro

frumento pulli gallinaru bene nutriti et oua. Grossa

vero cibaria valet calidis hominibus et laborantibus in

ieiuno et dormientibus post prandiu. Media vero cibaria

non generant inflacione sed superfluitate ut sunt carnes, arie/

tine ut ouine ut agnine ut vituline et omes carnes que

sunt calide et humide sed tamen omes porce carnes quando assat

aquirunt sibi duricia caliditate et siccitate. Animalia sunt

illa que habent sterilles carnes que pascunt et nutriunt in agris

et umbrosis ac humidis locis. Idem intellige de piscibus.

Si aut necesse est aqua bibere bibas modicu et frigidam

in estate et calidam in yeme. Potacio enim aque frigide

in hieme debilitat calorem digestiuu nocet etiam pectori

et pulmoni

(c) 2006 Ministerio de Cultura

et pulmoni Signa aut bonaru et sanaru aquaru sut
hec scilicet leuitas claritas bonus odor et quo turbatt clares
cunt cito et qn frigesiut cito ul cum cito gelantur

De cognicione boni vini et de modo bibedi moderate.

Sciendum q vinu cuius racemi nascunt in monte
sole oposito calidioris et sicioris est nature q
illud qd nascitur i planis locis et madidis et vmbrosis
Primu vinu valet senibus et habundantibq humiditate
multa et fleumate Nocet aut Juuenibq et calidis et
sicis hominibus et tale vinu calefacit et liberat ab In
firmitatibq grossis Vinu quo magis est rubeu z spis
sum tanto plus generat sanguine bonu vinu aut e
cibus potus et mediana si sumatur ppriie sobrie lauda
bilius et suauius oim vino quantum ad omes complexions
est illd qd nascitur In tra Int monte et valls cuius
racemi sunt bone dulcedinis pfte maturitatis quo colore
est aureus sed medius Int rubeum et citrinu colorem
quoru sapor e delectabilis cuius vini fex e In pfundo
pts aute supiors suptils et arescents Quando igit
tale vinu Inuenies sume de ipo tempate Jux tua etate
et tpris qualitats qr tale vinu cofortat sthomacu calore
corroborat naturale Juuat digestione cibum decoquit
et demu conutit In sanguine puru et substancialem
sibi qui pducatur ad membra singla nutrieda Ascedit
eciam ad caput cu calore tepante calore uultu rudisi
cat linga reddit expedita Insup cor lensificat a curis li
berat et facit homine audace et excitat ul acuit apentu

(c) 2006 Ministerio de Cultura

et multa alia bona facit ¶ Si aut sumat nimis ut bibat
tuc he mala consequut obsturat intellectu impedit sesu
turbat cerebru debilitat virtute naturale ut digestiua
ledit omes qnqz sensus qbus regitur et disponit tota opa
cio corporal ffugat apetitu comededi debilitat corporis
rathenas et obturat tremore membroru generat z lipidi
ne occlorum accedit colera et destruit epar qr reddit
sanguine epatis grassiore et cordis et sanguine denigrat
Exinde etiam puenit tremor et error ffregns z inordina
ta loquacio ffatastice visions corrupcio caloris natalis
destrucio genitaliu destrucio virilis seminis abhomi
nacio stomachi ut vomitus fetidus distempat coplexio
nem generat corporis inflacione et quod deterius est
lepra inducit et tuc est de gene venenoru ¶ Quidam
aut phs bonu vinu comedauit laudabilit sic dicens
mirum est de homie qualit possit infirmari ut mori
cuius cibus e panis obtimi frumenti cuiq potus est
vinu bonu et hys omibz tempate utit abstinendo
semp a nimia comestione et potacione et cohitu ac
labore ¶ Si aut aliquis inebriatus fuit expedit ei
ut abluat cu aqua calida ut sedeat sup flumeta aquaru
fluenciu ut q habeat circa se salices ¶ Siqs ex toto
ppponit relinquere potu vini non debet subito ab usu
vini abstine sed paulatim de potu vini ad potu aque debt
transire ita q debet paulatim aqua cum vino misce una
vice post aliam donec veniat ad pura aqua na sic fuat
sanitas qr omis subita mutacio ledit natura

subita mutacio natura

De hys q impiguat corpus z macerat.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Post hec itaque sciendum quod quedam corroborat corpus quedam impiguat et quedam macerat et quedam humectat et quedam desiccat corpus queda generant i corpore hominis vigore et pulcritudine queda aut pigriciã & repiditate. Ea aut que corpus roborat sunt suavia alimenta et sue nature convenientia scilz quo sumunt convenienter tempore competenti et in hora necitatis sic prediximus. Ea vero que corpus humectare et impiguar sunt requies corporis leticia mentis. Jocunda societas et cibaria calida et humida et potacio vini dulcis et nichil tamen valet ad hec sic dormire ul quiescere post prandium in estate super mollia estrameta in loco frigido et balneari ieiuno stomacho i balneis no sulfureis sed aque dulcis temperate calidis et parum stare in eadem ne humiditas corporis que magna parte dissoluat qr melius e quod corpus habeat de humiditate balnei quod eque odorare odorifera tempori convenientia ut in hieme ea que sunt calida et sicca in estate aut econuerso et exercere vomitum et delectari in musicis instris. De hys que macerat corpus dictum est prius. Scire aut debes quod in hys lapidibus e magna virtus insita divinitus ad curandu morbos gravissimos

Queda parabola intellectus racionalis

Alexander scias quod quo deus creauit homine fecit eum nobilissimu animalium et constituit corpus hominis quasi civitate quanda in qua intellectu qui rege ordinauit et quinque sensus corporalis tamque ballivos. In hac civitate

(c) 2006 Ministerio de Cultura

constituit deseruiens intellectui et presentans quicquid est ‖ necessarium custodiendo eum ab omnibus nocentibus

De modo ingrendi consiliu sapientu.

Si aut sit nece tibi habere consiliu no manifeste ‖ te indigere consilio tuoru subditoru Et sint ‖ quoque spales consiliary tui quos cognouis ee discretores ‖ et melioris iudicij ¶ Cum aut inquires consiliu ab ‖ eis quilibet eoru sit p se separatus et tue a quolibet ‖ diuisim inquire quid sibi videret ee faciendum in tali ‖ negocio ul in tali ¶ Reuolue igitur in aio tuo tuorum con ‖ silium voluntates eas sic sensus cois in cerebro existes ‖ recipat iudicia quinque sensuu corporaliu ¶ Quicumque ‖ aut consiliu tuoru concordat tecu in eo qd arbitraris ee ‖ faciendu resiste ei in hoc et ostende contrariu ut sic ‖ plongetur eius cogitacio ita q ad ultimu in dando co ‖ silium uideatur medicare ¶ Quando aut per apis ‖ rectitudine consily in ubis eoru ut alicuius ipoeu iube ‖ eos conquiescere i no maifestes eis in quo volutas tua ‖ concordat ul conquiescat donec egrediat in actu uel ‖ experiencia Et considera quis tuoru consiliu mag duat ‖ ad rectitudine consily scdm amore que het erga te et ‖ scdm desideriu que habet in ppetrare tui regni i talem ‖ remunera et honora loco et tpre sic decet Et non sit ‖ tibi incouenies si salubre sit aliqn consiliu iuuenis ‖ homis qr iudiciu intellectus imitt pprietats et coplexio ‖ nes corporis Quando igitur delectatur corpus i coplexio ‖ vr in senectute debilitatur frequenter sumas suis iudiciu.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

et consiliu hois Juuenis Et consideranda est genesis
i hominibus qr puer generatus disponit sepe Juxa naturam
planetaru qui habent dominiu In tpre et loco sue gene
racionis atque tunc suas Influencias faciebat Et si contigat
q pater et mater voluint suu filiu Instruere In aliqua
arciu liberaliu vl mecanicaru filius tn trahit ad artem
sibi conuenienterz scdm disposicione et natura planetarum
qui dnabant et Influencias faciebat In sua generacione
Vnde accidit qbusdam sapientibus astrologis q hospita
ti fuint qdam nocte In domo cuiusdam textoris generatus
nocte illa filius ad cuius genesim et generacione ac nata
cognoscendam predci astrologi adequauit planetas et
ordinauerut et Inuenerut q sua generacio fuerat i uenere
et marte sole existente In libra Sidera uero contraria
et pessima nondum fuerat orta Cognouerut ergo per
sua genesim q puer ille futurus erat sapiens curialis
magnanimus boni et salubris consilij diligendus a regibus
Occultauerut igit sapientes istd secretum et maxime
erga parents pueri hoc celauerut Creuit igit puer
et pfecit plurimu In puo tpre moribus et etate et
volebant parents et multum ad hoc laborabat eu Instru
ere In sua arte mecanicha scilz In arte textoria sed
penitus puer In tali arte nec poterat nc volebat addiscere
parents aute pueru aliqn vberants grauissime ad ulti
mu exposuerut sue volutati et pprio regimini quasi
de ipo desperants Inclinauit igitur puer ille studiu
suu tamqm magnanimus scd disposicione naturale sue

BIBLIOTECA PÚBLICA DE TOLEDO

(c) 2006 Ministerio de Cultura

genesis ad adiscendu mores et regimina regu et modum
conuersandi prudenter et honeste cu regibus Et ecce
postq̃ incepat conuisari in curia vnius regis tam cito
constitutus est balliuus ul gubernator Regni pncipa
lis int omes et spalis consiliarius Regis dilectus pluri
mu a Rege ppt suam discrecione et prudencia et salubre
consiliu ¶ Contrariu huius accidit scdm mirabils disposi
cions et naturals influencias planetaru dominaciu i
Regione diuersa duoru filioru Regis Indie. Nam quida
sapients astrologi cognouiunt diusam genesim vtriusq
Regis scdm diusas influencias et coniuncions planetaru
dominanciu in tpre et regione ul loco genacionis eoru
et celauunt hoc maxime erga Regem ¶ Quonia igitur
creuit vnus puerorum credebat esse eu instruere i artibq
et scienciis venabilibus et honorificis aut in talibq artibq
instrueret. Circuiuit eu Rex p Indiam et p alias puincias
cu magno apparatu et multu honorifice sic decebat filiu
tanti Regis Sz nichil pfuit diligencia pris qz puer ille
nullatenus potuit animu suu aplicare nisi ad fabrile
oficiu ¶ Cum tamen alius frater eius ad alias arts no
bils se inclinaret ppt quod Rex Indie uehementer iratq
et coturbatus conuocauit omes sapientes sui Regni ¶ Hii
aut sapients astronomi cognoscents suam genesim uel
genacione sua p influencias mirabils et coniuncions pla
netaru qui dominiu habuerut in sua genacione Iudica
uerut Regi q sua genesis ul natura inclinabat naturalit
puerum illu ad tale artem mecanica. Satz ad fabyle opq
et multocies acciderunt hiis silia sic satis cognitum est.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Noli ergo contempnere paruam staturam in hominibus et ignobi-
litatem generis et pauperem si videris aliquem prudentem et virtuo-
sum et grossum eloquentem ¶ Non facias aliquid preposterando
preponenda postponendo. Nec facias aliquod magnum vel arduum
sine consilio sapientum quia philosophi dixerunt quod consilium est
oculus futurorum ¶ Item quidam sapiens sic scripsit filio suo
¶ Fili congrega super consilio tuo alienum consilium tibi
placet et si sit tibi utile eum recipe. Si vero est inutile
abstine ab eo ¶ Ante quam autem constituas unum solum bal-
liuum in regno tuo in unum consilium solum tibi sed ad minus
sint tibi quinque consiliarii tui quia unus solus balliuus vel
consiliarius tuus posset te et pares tuos et regnum destru-
ere

De modo probandi bayliuos

Et per talia signa poteris probare balliuos tuos
quia cum videris locum et tempus simulabis te erga bal-
liuos tuos vel fingas te indigere pecunia ¶ Si igitur aliquis
balliuus tuus exortatur ad destructionem regni tui vel tui
thesauri et hostendat hoc esse expediens vel ad capiendum
bona tuorum subditorum talis homo hodiet te ultra modum
¶ Si autem exponat tibi omnia bona sua et dicat ¶ Ista
bona de vestra gratia in vestro servicio Rex venande acquisivi
ideo offero vobis et benigne vestre regie magestati omnia
bona quecumque habeo talis baiulus est multum comendandus
et omni laude dignus ¶ Temptabis balliuos tuos et milites
tuos largiendo eis donatiua vel munera tua et quia balliuum

(c) 2006 Ministerio de Cultura

videris vltra modū anelare pecūie adquirende et the-
sauris cumulandis nullū bonū spes de eo ne cōfidas
In eo qr non diligit te sed tuū thesaurū vl tua pecūi
et furiam eius e ppt pecūiam et pecūie cupiditas adgrede
de facili ¶ Tale balliuū induat ad machinandū mortē
Regis ¶ Et ideo precipias tuis baiuliuis q nullus eorum
psumat tractare aliquid vl fregnciā hēre cū aliquo alio
Rege vl alijs Regibus nec aliquas eplas ad eos destinare
et si preceperis hoc manda ei preg. vt corā te appareat
e punias eū grauiter vt alij corrigātur ¶ Et magis debes
illum diligere qui tibi magis obediens est et qui magis
diligit tuā vitā et qui magis inducat tuos subditos ad
tuū amorē et honorē et exponit tibi psonā suā cū
omibus bonis suis ad beneplacitū tue volūtatis ¶ Et
precipue si hēat has condiciones scilicet q sit elegans dispo-
sicionis mēbrorū subtilis intellectus et memorie bone
curialis afabilis et expedite loquele peritus in arismetica
verax et fugiens mendaciū mansuetus tractabilis vtuosus
in moribus sobrius declinans ludos et lasciuias magnani-
mus in proposito honorificenciā diligens largus nō auarus
nec cupidus auri vl argenti diligens iusticiā reddens vni-
cuiqz qd suū est Non acceptor subueniens oppsso sta-
bilis in proposito nō verbosus nec habundans risu benignus
et pius afflictus et aliquo paciens sustines simplicitate
subditorū

De scriptoribus.

Item eligas ad scribendū tuas lras vl eplas vl tua
secreta clericū eloquentē placidē subtilem e fidelē
q sup omia intendat tue vtilitati et honori ¶ Tantum et

(c) 2006 Ministerio de Cultura

prudente ne aliquis secreta tua despiciat. Tot autem
sit magis solliatus de tuo servicio remunerare ipm condign
loco et tempore competenti. Item si perceperis aliquem nuncium
tuum portantem tuas epistolas solliatum de pecunia adquirenda
in locis ad que mittitur vel ebriosum vel infidelem vel
luxuriosum vel indiscretum vel pigrum penitus expelle
eum a tuo servicio qui enim sibi causa est perdicionis quanto magis
perdicionis alii non prestabit. Et qui sibi malus quomodo aliis
erit bonus. Item rege prudenter tuos subditos et auferas
iniurias ab eis subveni necessitatibus eorum. Item sic
ordina proceres tuos in bello quod unus principaliter in primo
ordine regat adminus et inferiores. In secundo ordine et unus
superior in illo ordine et inferiores. In alio ordine et sic
per ordinem ita quod totus exercitus tuus sit prudenter ordi
natus. Promitte in tempore tui exercitus proceribus tuis do
nativa et honores et solve promissa largiendo dona tua
cuilibet secundum merita sua et multiplica tubas per exercitum
tuum soni maximi quoniam talis sonus prestabit tuis hominibus
audaciam et equis et terrebit tuos hostes. Multiplica me
rcalia plus quam tibi sit necessarium. Cave perdicionem. Et
si videris aciem vacillantem contra adversarios tuos illis
dirige aciem tuam vel illos qui circa sunt. Habeas enim semper
circa maiores tui exercitus. Item multiplica insidias
consume insidiatores cum sonis terribilibus et indiversis locis
observa in omnibus perseverancia et noli sequi fugientes. Exemplum

ad ostendendum scientiam phisonomie

Considera alexander et cogita quod pretendat phisono
mie cuilibet cuiusvis recipe ad servicium tuum. Unde
scias quod discipuli ypocratis sapientissimi in medicina despexerunt

(c) 2006 Ministerio de Cultura

figura eius in pergameno et portaverunt eam philemoni summo doctori et magistro phisonomie dicentes ei considera istam figuram et indica nobis qualitates et complexiones eius cuius est hec figura qui respicies et consideras dispositionem figure et anotomia illius cuius erat illa figura respondit ille homo cuius est hec imago est deceptor et luxuriosus ob quam rem volebant eum turpiter tractare dicentes Consulte hec est figura melioris et dignioris hominis qui sit in hoc mundo Philemo autem pacificavit ipsos dicens si hec est figura sapientis hominis quid ergo consuluistis a me respondere nobis quod scio super hoc Quando igitur discipuli illi redierunt ad ypocratem narraverunt ei quod fecerat et quid respondit philemo et iudicium eius Quibus dixit ipocras Certe verum dixit philemo non permisit unam literam qui ita sit de me sic dixit verumtamen quando consideravi hec et turpia et reprobanda consilium mea animam racionalem tamquam regem super meum corpus et retraxi me ab omnibus concupiscenciis sensualibus operando per omnia secundum iudicium racionis

Qualiter solo aspectu possunt cognosci homines quantum ad mores considerando phisonomiam vel disposicionem eorum

Constitue igitur tibi ex sciencia phisonomie quasdam reglas et constituciones abreviatas que tibi multum valebunt Evita igitur omnem hominem lividum et flavum quoniam declinans est ad iniquitatem et ad luxuriam Et cum videris hominem frequenter te respicientem et cum respicias eum terretur ex hoc et erubescit et maxime si invitus suspirat et

(c) 2006 Ministerio de Cultura

lacrime aparet In oculis eius tal homo diligit te et timet
Si uero aliqis homo contrariu facit eciam contempnit
Caue et precaue ab homie diminuto In aliquo mebro sic
ab Inimico homo aut qui est mediocris statute et
recte oculorum nigroru et capilloru rotudi vultus cuius
vultus efunditur albedine sub rubedine et mediocris
capitis paru loqns nisi cu necesariu fuit habes voce
mediocre in sonoritate et subtilitate talis homo e aptus
abilis ad ome bonu hic placeat et habeas tecu Sere
capilli mulieris et suaues significat frigiditate cerebri
Multitudo aut capilloru In pectore et In ventre sig
nificat homine esse orribilis et singlaris nate modice
aphensionis et amatore Iniuriaru Qui uo habt
magnos oculos Inuidus est et Inuerecudus pig et Inobe
dies et prope si oculi eius sut liuidi Rufus aute
color est signu Insipiencie Ire et Iniuriaru Qui at
habet oculos exiessos cu extensione uultus maliciosus
e et nequa. Et qui habt oculos simils oculis asininis e
Incipies et dure nature Cuius vero oculi mouetur velociter
et visus eius e acutus tal homo e fraudulentus latro et
Infidel Si uo homo heat oculos rubeos e fortis animosus
et potes Supaliu qd habet multos pilos significat
homine Ineptum ad loqndum Et cuius superalia
extendutur ad timpora tal homo e Inuidus homo at
habens supalia nigra et comesurata In logitudine et
breuitate tal homo d facili Intelligit Qui aut het
visum subtilem e Iracudus. Et qui habt nasu logu

(c) 2006 Ministerio de Cultura

et ptenſu ad os eſt ꝓbus et audax ¶ Qui aut̄ habꝫ naſum ſimiu ē impetuoſus ¶ Qui aut̄ habꝫ faciem mediocrem i genis ꝛ tꝑoribus vergente ad pigwedine ē verax amas ſapiēs ꝛ intelligēs bene cōpoſitus et ingenioſus ¶ Qui uō habet os latū eſt bellicoſꝰ et audax et qui habet labia groſſa ē ſtultus ¶ Et q̄ ē multum carnoſus i faciē ē inſipiēs et importunus et medax ¶ Et qui habet faciem gracilē ē circūſpc̄ꝰ i opibus ſuis et ſubtilis intellectus ¶ Et qui habet faciem declinantē ad curuitatē eſt peſſimus viciosꝰ deceptor et ebrioſus ¶ Et qui habet longā faciē eſt iniurioſus et qui habet timpora inflamata et genas plenas ē valde iracundus ¶ Et qui habet auriculas magnas ē multū fatuꝰ hoc excepto ꝙ eſt bone retenciōis et memoriē ¶ Et qui habet auriclas valde ꝑuas eſt ſtolidus latro luxurioſus Qui habꝫ vocē groſſam et ſonorā ē bellicoſus et eloq̄ns ¶ Cuiꝰ aut̄ ē vox mediocris in ſubtilitatē ꝛ groſſitiē ē ſapiēs ꝓuidꝰ verax et iuſtus ¶ Qui vero eſt velox in verbis et ꝑ ꝑuē ſi habet gracilem vocē ē iꝓbus ſtolidus ꝛ importunus et mendax ¶ Cuius aut̄ vox groſſa ē iracundꝰ et ꝑcipitatiuꝰ et mal' naturē ¶ Et qui habet dulcē vocē ē inuidus et ſuſpicioſus ¶ Pulcritudo aut̄ vocis indicat ſtoliditatē inſipienciā et magnanimitatē ¶ Qui vero loquit̄ frequenter et manuū motu ē inuidus eloq̄ns et deceptor ¶ Qui vero abſtinet a motu manuū ꝛ paū loquit̄ niſi cū neccitas fuit eſt boni intellectus bene diſpoſitus ꝛ ſani conſilij ¶ Qui habet collū breuē ē valdē

(c) 2006 Ministerio de Cultura

callidus fraudator et astutus ¶ Qui uero habet collum grossum est stolidus et comestor magnus

Docet cognoscere mores hominis per dispositionem uentris.

Qui autem habet uentrem magnum est indiscretus stolidus superbus et amans coitum ¶ Mediocritas uero uentris et strictura pectoris significat bonitatem intellectus et consilii ¶ Latitudo vero pectoris et grossities humorum significat probitatem et audaciam et bonum intellectum et sapientiam ¶ Subtilitas vero tergi significat hominem discordantis nature ¶ Mediocritas vero pectoris et tergi equalitas est signum optimum et approbatum ¶ Elevacio autem humorum est signum asperitatis vite et fidelitatis. Quando vero brachia protenduntur tantum quod manus possunt attingere genua hoc significat audaciam et probitatem cum largitate ¶ Qui vero habet brachia multum curta est ignorans et amans discordiam Qui vero habet palmas longas cum longis digitis est bene dispositus et ad multas artes et precipue ad mechanicas et sapiens in suis operibus et bonis regiminis ¶ Grossities autem digitorum et eorum breuitas significat stoliditatem et insipientiam ¶ Pedes vero grossi et carnosi significat fatuitatem et amorem iniurie ¶ Pedes vero parui et leues significat duritiem ¶ Subtilitas tibiarum significat ignoranciam et earum grossities significat audaciam et fortitudinem corporis ¶ Multitudo autem carnis circa genua significat debilitatem virtutis et malicia ¶ Qui ambulat latis passibus et tardis prosperabitur in operibus suis Et cuius passus sunt breues

(c) 2006 Ministerio de Cultura

est Impetuosus et Ineptus ad bene operandum et male volu-
tatis ¶ Ille vero homo est optime memor et bene composi-
tus in natura qui habet carnes molles humidas medias
inter asperitatem et lenitatem mediocris nature habens vultum
rubeum suffusum albedine habens etiam mansuetum aspectum
cuius capilli plani sunt ut oportet habens mediocriter mag-
nos oculos et declinantes ad rotunditatem ¶ Et caput medio-
criter magnum cum equalitate colli bene dispositum cuius
humeri declinant ad inferius ut habens humeros declinantes cares
carnositate circa crura et genua / habens vocem claram et me-
diocrem inter acutam et grossam / habens palmas longuas cum
longis digitis declinantes ad subtilitatem moderati risus cuius
aspectus quasi compositus est letitie et iocunditati / verum non
oportet te precipitare tuam sententiam propter unum istorum signorum
Sed collige testimonia diversorum signorum ut omnium ¶ Et
ante quam proferas tuum Iudicium pro aliquo vel aliquibus istorum
signorum cognoscas prius mores et modum vivendi seu
consuetudinem hominis de quo vis proferre tuum Iudicium pro
aliquo diversorum signorum ¶ Quoniam enim omnia signa predicta
maxima intimatione Inducunt ad illa vicia vel turpitu-
dines morales et preterea quod significat cuius disponit est obviare
et resistere et multis hominibus sic Insequtoribus passio-
num et concupiscentiarum videntur quasi impossibile esse Et
tamen possibile et satis est resistere omnibus viciis et
preterea ad que videtur Inclinare hominem aliquem sua
anotomia vel dispositio corporalis Et talis homo studeat
semper facere opera virtutum contraria viciis seu turpitudini-
bus et preterea ad que videtur Inclinare sua natura ¶ Et hoc

(c) 2006 Ministerio de Cultura

fit quo aia Intellectiua ut racionalis apetitus bene et sane
Judicas et contra vicia z pecca remurmuras dnatur sepe
et In omnibus apetitui sensitiuo. Sic Rex dnat In Regno
suo ul spaliter In aliqua Ciuitate sua Ita qd homo sepe
et In omnibus scdm Rectu Judiciu rois z Intellectus opat
appetitui sensitiuo sib p omia ad suu Impiu ul scdm
suu beneplacitu obedientem sic ipocras faciebat ut dcz
fuit d ipo supius.

Explicit liber de regimine Regu et pncipu quem
aristotils composuit ad Instructionem magni Regis
alexandri qui fuit Monarcha i toto mundo qui i
puericia sua ul adolocencia fuat discipls aristotlis
sumi phi.

BIBLIOTECA PÚBLICA DE TARRAGONA

(c) 2006 Ministerio de Cultura

(c) 2006 Ministerio de Cultura

(c) 2006 Ministerio de Cultura

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Incipit plogus i libru copositu sup ludo scacoz et d moribus et officijs nobilium

Multoru fratru ordinis nri et diusoru scolarium psuasus Audu nimis requisitus negaui ut trascribere solacij ludu scacoru vidlz regiminis morum ac belli humani genis documetum ¶ Cu ane cu illu ad pplm declamatorie pdicasse multis qz nobilibus placuisset matia honori eoz men dignitan curaui scbe mones eos ut si formas corum menti Impsint bellu ipm et ludi uirtute corde poterut faciliter retine ¶ Hunc aut libru d moribus hominu et officijs noblium Intitulare decreui Et ut ordinacius pcedam In eo an ipm opus tuor capitula posui ut qd In eo sequit plenius elucescat ¶ Tractatibus aut quatuor opus ipm lector ipe nouit ee distictum

no de qbq logr hic liber

Expliat prologus Incipit tractatus libri

Primus tractatus huius libri est de causa Inuencois huius ludi et continet tria capitula ¶ Capitulu pmu sub quo rege hic ludus Inuetus e ¶ Capitulu scdm qs ludu Inuenit ¶ Capitulu terciu de triplici ca Inuencois ludi scacoz Capitlm pmu sub quo rege hic ludus Inuentus est

no malu signu i hoie cu correctoes no pant

Int omia mala signa In homine unu est qn aliqs homo no timet deum p culpa et hoies ofendere p Inordinata vita qr no solu correcionis neligit sed et

(c) 2006 Ministerio de Cultura

correctiones afligit quemadmodu de Imperatore Nerone legit
quod ipse Seneca magistrum suum occidit eo quod increpationes suas
ferre non posset ¶ Tempore vero Elmoradach Regis babi
lonis hominis iniusti crudelis lasciui qui patris corpus
Nabugadanosor scilicet in trecentas partes diuisit et trecentis
vulturibus comededum dedit hic ludus inuentus est

¶ Hic enim Rex inter alia mala unum habebat pessimum quod cor
rectores suos occidebat et increpationes oderat quod stultissimum
est ¶ Huic similabat pater suus Nabugadanosor qui cum
sompniasset et euigilans non recorderetur sompni voluit occidere
omnes sapientes babilonis eo quod ipsum sompnum Regi non po
terat indicare ut habetur in libro danielis prophete

¶ Opinatur autem aliqui hunc librum inuentum fuisse tempore
belli Troyani Sed hoc non habet veritatem nam a Caldeis
ad Grecos transiuit ut dicunt greci diomedos

Capitulum secundum quis ludum inuenit.

Huius ludi ac nouitatis inuentor extitit philosophus
quidam nomine xerxes apud caldeos ut philomitor apud
grecos quod idem est apud latinos quod mensure sive iusti
cie amator ¶ Huius hominis fama apud grecos et atheni
enses intantum declarauit ut postmodum probi philosophi et sue
amatores hoc nomen acciperet ¶ Tante aut iusticie extitit
ut potius mori eligeret quam sibi vilitate Regnis in delicijs
regalibus spreta iusticia vita finiret Nam cum populus
videret vitam Regis detestabilem et nemo eum culpare au
deret propter eius crudelitatem qua in hominum sapientum necem
ostenderat rogatu populi neglecta uita morti se exposuit

(c) 2006 Ministerio de Cultura

mallet per iustitiam vita finire quam ad modicum tempus ea duce
brutis moribus infamata. Quod idem fecit ut dicit
valerius theodorus cirenensis qui fuit civis afrus pro eo quod
regem lisimachum pro suis absentiis et iniustis actibus incre
pare ausus est Qui cum in eculeo penderet dixit regi suis
consiliariis purpuratis sit hec pena quam timet mea si
quidem nichil interest utrum humi aut in sublimi pu
trescam voluit dicere quod parum curabat de ipsa morte ac mor
tis modo dum innocens et pro iustitia moreretur Socrates
quoque legimus ad mortem properante et uxore eius post eum
flendo dicente innocentem eum dampnatum respondisse Tace
inquid melius me mori existimas innocentem quam propter
culpa diem extremum claudere.

nota quod magis debet aliquis se mori exponere suo domino increpationes dicens et iustum consilium denegare

de causa inventionis ludi.

i. causa inventionis ludi

Causa autem inventionis huius solacii fuit triplex
Prima fuit regis correctio Secunda ocii vitatio
Tertia rerum subtilium multiplex inventio Circa primum
sciendum est quod predictus rex cuius memoriam fecimus in primo
capitulo cum vidisset hunc ludum et multos milites et baro
nes et duces cum dicto philosopho bellicose ludere miratus ludi
pulcritudinem ac mansuetam solacii novitatem interesse voluit
et ludum discere desideravit ac cum dicto philosopho ludendo bellare
decrevit Quod cum philosophus respondisset regi hoc non posse
facere nisi prius formam discentis assumeret Respondit rex
hoc esse congruum Et discere cupiens formam discipuli omni
modo suscepit in se Tunc philosophus formam tabularii et scacorum
ac morum regis nobilium et popularium ac officiorum eorum

(c) 2006 Ministerio de Cultura

describes ut i sequentibus capitulis declarabimus cu ad
correctione et moru ac virtutu Informacione atraxit.
Rex ergo audies correctione sua ppter qua multos sapientes
occiderat i comiatorio precepto Interrogauit phm dicens
Quare hunc ludu Inuenisti cui respondit O dne (xii q no videt rex viue nisi a ppto diligat)
mi rex tua vita desidero qua videre no possu nisi
(xi q pmu i rege requiritur ut a rege diligat) Justicia et bonis moribus Insignitus a poplo diligaris.
Oportet ergo te aliu fore ut prius tibi dominaris qui
no vere alys sed violencia dnaris Et memento te alys do
(xiii q dnet sibi) minarj no posse cu tui dnari no possis Hec ergo tue (No q nllo bne domiat alys nisi prius dnet sibi)
correctionis vna ca extitit Placent eni reges sapientu
suoru correctiones fre debet et ipas correctiones libent
(xiiii q sit paties) audire quemadmodu d alexandro dicit valerius Quida
mils alexadri nobil i opinione maxime volens eu argue
q nimia desideraret maxime circa honores dixit ei Si dy
vici cor tuu qd est puu adiudicari ci tui desidy fecisset
pare orbis totus te cape no posset Et quare q manu
tua dextra orientem i manu tua sinistra tanges occidentem
Cum ergo corpus tuu no respondeat aio aut tu es deus
aut homo aut nichl. Si tu es deus tunc tu debes deu imi
tari vt hominibus beneficia tribuas / sua eis no eripias
Si vo homo es mortale te consideres vt desistas. Si vo
nichl es hoc memento ne tui ipius obliuiscaris. Nichl
tam firmu est cui piculu no sit etia ab inualido et
leo fortissimus bestiarum quoque nimia auiu pabulum
(xv q no sit ociosus) fuit Scda Inuencionis ca fuit / ocia vitare de quo se (xi causa Inuencionis ludi)
neca ad lucilu Ociu sine lris mors est et homis viui
sepultura Et varro In sentencys dic q maiores no

eut vt edat Sed edit ut vivat · Sic vita non sui causa fit
sed vt in ea preclarum aliquid fiat. Ideo hic p̄s̄es ludi
Inuentor non solum eum adinuenit vt Regem corrigeret Sed
vt ocium et tristiciam vitare doceret. Consueuerunt enim
multi per nimiam fortunam habundare et ocio se dare vnde
Quintillianus dicit quod ad omne votum fluenti fortuna lasci
uit ocium et ideo est necesse vt in facinus ardor ociosus
erupat. Ex tali enim ocio causatur amaritudo cum nimia
tristicia qua iocunditas spiritualis extingitur et quasi des
peracionis precipitacio mens instipa subuertitur. Et per hoc
solacium ocium et tristicia deuitatur. Ideo propter hec sint
nostiua et multum periculosa euitanda p̄sus ludum hunc per
ses philosophus seu philomitor inuenit. Tercia causa fuit
quia vnusquisque naturaliter appetit scire et nouitates audire
vnde legitur de Atheniensibus quod ad hoc studebat ut sciret
vt audiret aliquid noui. Et quia visus corporalis quemque mul
ta cogitare impedit subtilia. Ideo demotritum philosophum legimus
sibi oculos eruisse vt uegetaciores et acuciores cogitaciones
haberet multi enim debiles visu corporis vel carentes cor
porea visione in racionibus acuciores fuerunt sic patet de
dimidio alexandrie Episcopo qui carens visu tantum fuit intelli
gencie vt disciplos habere meruit Gregorium Nazarenum
et Jeronimum Romane ecclesie cardinalem presbiterum. Qui cum
Jam incepisset esse sub alys magnis viris doctoribus aliorum
esse doctores sub scola didimi alexandrini voluerunt esse
in disciplis propter cuius intellectus altitudinem legimus magnum
Anthonium heremitam ipsum didimum Episcopum visitasse et
Inter alia verba consolatoria dixisse si dolebat didimus

Tercia causa inuencionis huius ludi

Vide qualis interrogacio

occloru visum pdidisse. Cui cum respondisset didimo
miror si non credis me dolore pdidisse qd in corpore hes
comune cu bestys cu recolis te habere in mete qd habs
comu cum angelis ob hoc ergo huius solacij in terrore
mortis anxietate pssus ac ex corpus effectus sensibiliu
et me palpabilium factus obliuiosus ad morte se contulit
et ludu varioru et innumabilium racionu plenu inue
nit ac ppt multitudine racionu varioru similitudinu
et ingenia belloru in eo dectantibus famosus fuit.

Explicit tractatus pmus Incipit tractatus
secundus de form scacoru nobiliu.

Tractatus scdus de formis scacoru nobiliu Capitulum pmu de forma Regis et de hys q ad Rege ptinet. Capitulu scdm de forma Regine et moribus eius Capitulu terciu de formis alfiloru et officiis et moribus eoru Capitulu qrtum de militibus et officio et moribus eoru. Capitulu qntu de forma rochoru et officio et moribus eoru

Capitulu pmu de forma Regis.

Rex sic forma accipit nã in solio positus fuit purpura indutus q est vestis regalis habes in capite corona in dext manu habens ceptru in sinistra pila rotunda. Nam sup alios obtinet et accipit digni

Nota q corona Regis notat diuinitate q palis ht

(c) 2006 Ministerio de Cultura

tatem quod prendit corona capitis Nam gloria populi
Regalis est dignitas Ad Regem enim oculi omnium intendunt
et attendere debet et suis obtemperare mandatis Inter ceteros
immo super ceteros debet virtutibus et graciis enitescere quod
ostendit regalis purpura Sic enim corpus pulcris vesti
bus decoratur sic et interior mens et anima moralibus virtu
tibus tamquam quibusdam vestibus habitibus In manu
sinistra pila defert ut totius Regni administracione attendat
et se administratorem et per suos vicarios provisorem consideret
Verum quia ad eum pertinet coherecere quos amor non retinet
In dextra manu portat ceptrum Justicie et rigoris Et
quia misericordia et veritas custodiunt Regem et stabilitur
clemencia tronus eius In eo debet lucere misericordia et
Justicia de qua dicit Seneca ad Neronem Imperatorem Nullum
et omnibus clemencia magis quam Regem et principem decet
Qui enim vult amari languida regat manu Et ideo
valerius dicit quod humanitatis dulcedo etiam aferata bar
barorum ingenia et crudeles oculos hostium emollit Phi
sistarcus athenensium dux Cum iuvenis quidam amore
filie sue virginis esset accensus et captasset locum quo
ipsa virgo transiret cum matre et iuveni obvia esset statim
virginem iuvenis osculatur Matre vero virginis ni
mium conturbata et apatre virginis duce supplicium
capitale requireret de iuvene Respondit philistarcus
Rex Si eos qui nos amant interficeremus quid hiis
faciemus quibus nos odio sumus Hec enim vox de ore
principis ex humanitatis radice et clemencia processit In
huc modum filie tulit iniuriam et multo laudabilius sua

Regalis vestis denotat quod Rex debet super alios nitescere.

Pila rotunda quam Rex defert denotat totius Regni administracionem

Ceptrum denotat coherctionem quam habet in subditos

De misericordia et Justicia

(c) 2006 Ministerio de Cultura

nō ex̄ de misericordia et paciencia Regis

¶ Hic quoque princeps amicum habuit arispū noīe qui contra ipm̄ intantū ira ac voce uerborū peracitate exarsit vt i ipius faciem espueret ac princeps sic animū voce et gestu ab ira exibuit vt nō putares eū audisse vel suscepisse iniurias sed laudis honors ¶ Filios aut̄ suos violare ma gestati patris subuenire cupientes a vindicta retraxit ¶ Pos tera aut̄ die arispus considerās culpā quā in principe comi serat sexpm̄ voluntarie punire voluit quod audiēs phisis tarcus ad ipm̄ accessit deditque illi fidem et firmauit jura mento se in eodē pristine gradu amicicie permansurū ¶ Eque

Exemplū de mansuetudine. a

cūa iratus fuit animus pirri Regis qui cū audisset quosdā Tarantinos i conuiuio mlta et innumabilia infamatoria u̅ba de se dixisse accersitis eis omibus qui in conuiuio fuerāt querere cepit an de se talia in honorabilia protulisset. Cui vnus ex eis respondit Nisi inquid vinū nob defecisset hec que tibi relata sunt phys que loquturi eramus ludus fuisset et jocus Sed mirū na tam vrbana crapule excu sacio tanquā simplex ueritatis confessio iram Regis vertit in risum Et ideo hac clemencia et moderacione assequ tus est. Et vt et sobrey Tarentino Regi gracias agerent et ebry bona interpretaret ¶ Veritati i ore et corde semp atendat et falsa labia detestet impiū ¶ Cum enim racione officij deo quodamodo sit simile ipe aut̄ deus sit ipa ueritas ideo omē verbū uerū sit ut qd̄ pmittit omimode attēdat. Et ideo dicit valerius qd cū alexāder cū suo exercitu ira pmotus impetu ad quanda Ciuitatē lapsacū noīe diruēda et euertenda. Ciuis aut̄ illius Ciui tatis anaximenes phūs qui fuerat magister alexandri.

Veritatē debet habere Rex i corde et in ore. ex̄

(c) 2006 Ministerio de Cultura

audiens Regem alexandrum sic venisse Civitatem exivit ut
regi pedes porrigeret pro salute Civitatis Quod cum alexander
cerneret ne postulare volentem materiam audiendi haberet Rex
In loquendo philosophum prevenit dicens Juro per deos quod nichil horum
que pecieris faciam Tunc philosophus sapienter attendens Regis Ju
ramentum respondit peto ergo domine ut lapsatum Civitatem
Nativitatis mee diruas et dispergas Qua postulacione
attendens alexander salutem urbi concessit et zaluit Iram
et voluntatem quam habebat contra Civitatem dimitere quam
contra Juramentum venire salus urbis unius Juramenti
beneficio obtenta est Quintilianus dicit quod Jurare nisi
ubi necesse est gravi viro idest nobili et famoso parum conve
nit Verbum enim satis simplex In Rege ut principe firmius
est quam Juramentum In incatore Debet enim Impietatem
detestari. dificile mich videtur pium hominem Impia morte
perire et crudeles homines crudeli supplicio legimus Interemptos
Nam refert Orosius quod quidam perillus nomine eris et metallo
rum opifex credens placere falaridi tirano et crudeli qui
agragunos depopulabat et exquisitis tormentis cruciabat fecit
taurum eneum magnum et In latere fecit ostiolum per quod Intro
mitteretur qui morte erat dampnandi ut ita supposito igne
cremaretur Cumque Introclusus vociferaret pre pena non vide
batur vox humana sed feralis et hoc ut falarides
minus ad pietatem moveretur Cum autem opus suum munus
crudelitati aptum Regi falxaridi presentasset opus Rex lau
davit Inventorem autem eius exetratus dixit In te primum
accipies et probabis id quod mich crudeli tu crudelior pre
sentasti nam ipsum artificem sua Invencione punyt Nulla

Nota quod gravis et nobilis persona non debet mentiri nec jurare et maxime Rex

Nota quod debet habere Rex quod non sit crudelis

(c) 2006 Ministerio de Cultura

enim lex equior est quam necis artifices arte perire sua, ut dicit ouidius ¶ In eo debet esse Justicia Quid enim sunt regna nisi magna latrocinia ¶ Et ideo refert augustinus de ciuitate dei quod erat quidam dionides nomine qui vna galea mare infestabat homines capiens et spolians cumque multis temporibus sic transeuntibus fuisset infestus regi alexandro nunciatum est quod Alexander intelligens parari fecit diuersas galeas et dionidem jussit insequi et captum sibi presentari mandauit Cumque hoc factum esset interrogauit dionidem dicens Quare te habet mare infestum respondit dionides propter que et te orbis terrarum Sed quia illud facio vno nauigio latro vocor quia vero tu idem facis magna classe hoc est magna nauium multitudine diceris imperator Sed si fortuna mansuesceret fierem quoque melior at contro tu fortunacior tanto detior eris ¶ Alexander respondit fortunam tibi mutabo ut non ascribatur fortune malicia tua sed meritis Et sic factum est ut qui prius erat pirata maris fieret princeps et justicie mirabilis imitator

¶ Continenciam carnis maxime debet habere quod presentat vna sola regina que sedet adextris eius Credibile namque est ut cum rex bonis moribus polleat et justis ambo viuant quod filii qui ex eo nascuntur eosdem mores sequantur degenerare non debet a patre filius Sed considerare ut a quo recepit naturam imitetur et mores nam contra naturam aliqualiter facit rex et homo quilibet cum relicta vxore alteram super inducat Nam in omnibus animalibus et ambobus maxime patet vbi masculus habet curam de filiis quod masculus vni soli coniungitur Sic manifestum est in columbis

Debet esse in rege justicia

bonum exemplum

Continens debet esse rex

vide bonum in naturalibus exemplum de animalibus

-

(c) 2006 Ministerio de Cultura

passibus et ambo[bus] sexibus In quibus tam masculus q[uam] femina
p[ro]lem nutrit. In quibus aut[em] masculus no[n] nutrit p[ro]lem i[n]
illis masculus multis comiugit[ur] sic gallus Indiferenter ad
multas gallinas accedit. Et q[uia] homo Int[er] cetera a[n]i[m]alia ma
xima cura habet de filijs educandis hereditadis [et] hono
randis q[uonia]m sp[re]ta vxore alia sup[er]induat co[n]tra na[tur]am
fac aliqualiter ut d[ic]t[u]m est. ¶ De hac continencia ref[er]t

bonu[m] ex[emplum] de con-
tinencia et castitate
Regio

valerius maximus q[uod] cu[m] scipio africanus sic vocatus
q[uia] africa[m] subiugauit Jussit cu[m] esset Romanus gene[re] et etate XX
quatuor ano[rum] et In sua potate redegisset urbe[m] carta
gi[n]is [et] Inde multos obsides accepisset Int[er] quos cu[m] abla
ta e[ss]et virgo eximie pulcritudi[n]is adulte[que] etatis ut
suis frueret[ur] amplexibus ¶ Juuenis p[ri]nceps ac celebris
et victor postq[uam] sciuit ea[m] desponsata[m] cuida[m] cartaginensi
Indibili noblissimo genis celestibrinne fecit vocari pa
rentes puelle quibus virgine[m] et sponsam Inuiolatam
tradidit Auru[m] et[iam] quod ei p[ro] redep[ti]one puelle por
tatu[m] fuat dotis no[m]i[n]e adiecit qua continencia [et] munifice
[nti]a d[i]c[t]us Indibilis sponsus virgi[ni]s a[n]i[m]os omniu[m] nobiliu[m]
d[e] sua gente aplicauit romanis et h[ec] d[e] Rege sufficiat

Capitulu[m] sc[un]d[u]m de forma Regine et moribus eius

Forma aut[em] Regine Instituta fuit sic Nam sup[er]
solio collocata e[st] d[omi]na queda[m] pulcra cu[m] corona
i[n] capite deaurato vestimento et clamide circu[m] amicta
varietate. A sinistris collocat[ur] regina p[ro]pter amplexu[m]
maritale vnde In canticis dicit[ur] leua ei[us] sub capite m[e]o

(c) 2006 Ministerio de Cultura

et dextera illius amplexabit me Est aute a sinistris regina collocata p gram q regi donata est p naturaz Nam melius e reges habere p successione geniture pme q p electione et pncipu voluntatem Sepe em pnceps diuisis cais intrueniendo discordes dessidentibus voluntatibus nece est aut electione tardari aut ppis voluntatibus attendentes psona regis in electione non meliore aut digniore eligere sed utiliore comodis ppis afectare Qui no p ordine pmogenitr ad dignitate regale ascendut nece est educatos ee bonitate z morib et iustis actibus quibus rex genitor informat Et nece est pncipem timere no moue i regno discordia cu viuete rege eius natu pmogenitu considerat regnaturu Regina vero sapiente castam morigata honestis parentibus nata i nutricione filioru ee sollicita e nece Sapientia aut aparet no solu i gestibus veru etiaz in vbis et maxie quo contra natura mulieru secreta i corde conservat conferes i corde suo et alys denegat apire Mulieris em natura cois e male celare De hoc dicit Macrobius in libro d sompno scipiois q puer quidam romanus noie papireus semel pat ductus intrauit i senatu sapietum romanoru ubi quodda secretissimu e habitu qd no licebat alicui reuelare sub pena capital suplicij Cumq papirius domu redysset e mat interrogaret unde veniret et quo iuisset respondit puer se interfuisse consilio senatoru cu patre Et illa que z qualia egerut patres in senatu cui ille Non e licitu

Actus magis de et regina

Nota exe d tacendo secreta

(c) 2006 Ministerio de Cultura

dice qd sub pena capitis ne reuelet est decretu. Mulier
aut auidior audiendi secretu et silenciu pui modo precibus
modo minis modo terroribus aurum pui In diuersa inclinare
desideras In quantum pot exuberat ¶ Fugit sic pens pue
ru nimis esset molesta. leuis mendacij consilium accepit
vt pena effugeret et tn secretu teneret dictu ergo In sena
tu dixit vtru melius sit vt vnus vir duas habeat
vxores an q vna pluribus nupta sit Quod du illa audisset
atq filiu monuisset vt nemini secretu diceret illa stati
illd secretu ceteris matronis retulit Et In tantu factu e
vt racione femine omes hoc secretu i publicu haberent
¶ Postera aute die omes mulieres ad senatu confluunt ora
tes vt vna pocius duobus nupta fieret q vni due
¶ Senatores que esset mulieru Intemperies et quid sibi illa pos
tulatio vellet mirabant et no vt pue rei prodigia paue
bat eni verecundi sexus ista Impudica Insania. Tunc
puer papirius Intrans senatu dixit q timore matris que
sibi minabatr morte hoc mendaciu Inuenit et q secretu
consilij publicare no posset Tunc senatores multu comen
dauerunt Ingeniu pui ac statuerunt q nullus puer Im
posteru cu patribus ad consiliu accedere psumeret preter
papiriu que voluerunt consilio semp Interesse. ¶ Castam
et honestam ee decet vt cui tm ex dignitate confert ex
gra omibus honeste et caste viuendi sit forma. Vnde
refert Jeronimus contra Jouinianu q duellius nobil
Romanus q primo rome nauali bello certando triumpha
uit ac hostes vicit illiaz noie virgine duxit In vxore
que tante fuit pudicicie vt illo tpre q ponq inconnrea

d castitate et ho
nestate Regine

BIBLIOTECA PÚBLICA DE TARRAGONA

(c) 2006 Ministerio de Cultura

erat mandatu q(uod) viuum exemplu caste viuendo fieret

Thic duellius Jam senex et tremens corpore In quoda loco audiuit ab emulo suo exprobari sibi os fetidu Tumq(ue) domu se tristis contulisset et vxori conquestus esset quare sibi hoc no dixat vt huic vicio mederet(ur) illa respondit fecissem hoc nisi putassem omibus sic os olere

Claudabilis In vtroq(ue) nobil et pudica femina et si ignorauit viciu viri et sic pacient(er) tulit et q(uo)d maius Infelicitate corporis sui no vxoris fastidio sed p(ri)us co(n)iu(n)ctio(n)e sensit Inimica

Calia vidua queda cu ea quida moneret p(ro)pinqus ut alteri nuberet allegas ei etate Integra (et) facie In pulcritudine bona illa respondit nequaq(uam) hoc facia. Si eni viru bonu Inueno vt ante habui nolo time(re) ne p(er)da. Si malu quid necesse est post bonu pessimu sustine(re). Sic et castitate suare melius ip(s)a decreuit

Refert augusti(nus) In libro de Ciuitate dei q(uod) fuit Rome lucrecia nomine noblissima moribus et gene(re) cuius maritus collatinus noie qui Imp(er)atoris tarqni supbi filiu sextum noie ad videndu Castru suu collatinu nomie Jnuitauit. Q(ui) cu fuisset Ingressus ibide vidit lucrecia Int(er) multas nobils matronas. Tumq(ue) eius animu conuertisset vt mores maritate et gestus lucrecie i(n) mente reuolueret p(re)nimia corporis pulcritudine tactus malo amore libidinis capitur. Et obsuato t(em)p(o)re quo Rex a Roma abeet Et collanus lucrecie maritus In exercitu esset Sextus filius Regis ad Castru collatini vbi lucrecia viderat cum

Valde optimu ex(emplum) de castitate lucrecie

(c) 2006 Ministerio de Cultura

sodalibus suis Juit Ibiq cu honorifice fuisset suceptus
et tepus quo de nocte homines qesce solent aduenisset para
tuq esset filie regis scdm decretam ille no hospes sed
hostis prius considerato loco vbi lucrecia qescebat cela
Intrauit. Et sinistra manu gladiu tenes dixit Tace
lucrecia Sextus sic tarquini supbi filius frru i manu
mea e morieris si emisis voce At illa pre sopno stupe
facta tacuit. tuc ille mulieris animu nuc pmissis nunc
terroribus et minis Inclinare nitit ad consensu Cumq
animu ipius velut animu marmoreu Inuenisset adiec
it. Nisi mich consenseris seruu tuu Jugulatu pus nudu
corpori tuo nudo et Jugulato In hoc tuo cubiculo socabo.
vt fama p vrbem discurrat. lucrecia ob ostrupi causa
qua cum suo comisit Jugulata esse nouit. Tuc illa
times huius Infamia coacta concessit ¶ Cumq regis
filius expugnato dedecore mulieris recessisset illa
postera die ad patre et fres suos et ad collatinu ma
ritu suu atq ad brutu noie presule ipius targni
nepote lras ex suo noie destinauit vt statim sin mora
ad ea veniat Cumq omes adesent illa sic ploquta e
filius regis Sextus noie targuinus eri domu mea In
trauit hostis p hospite Tu aut Collatine scias vesti
gia viri alieni ee In tuo lecto verumtamen corpus
quide violatu est aiq tn Insons. vnde a culpa me
absoluo a pena tame no liberor Qui tn hoc fecit
et si In meu detrimetum hoc fecit i suu tame exit

(c) 2006 Ministerio de Cultura

sibos viri estis Et ne aliqua impudica exemplo lu
crecie viuat exemplu ex culpa no negligat exemplu
ex pena Et ideo gladiu que veste oculttatu habebat
exemit ac se ipam ppria manu trasubrauit Sicqz
mortua cadit ¶ Tunc brutus et maritus pater et
fratres ꝛ amici oms gladiu quo se pemit accipiut
iuraruqz sup sanguine lucrecie nuqz cessare donc pre
nie tarquini de roma expellant ac no pmittat d'piete
illa aliquē Rome regnar imposteru qd ꝛ fcm e. Na
corpus mortue roma deferut In ppto tanta sediciō
nē faciut ut tarquinia exulare cogatur apud ardua
q apud Gabios sita est. Sextu vero criminis actor
ex gladio pemerent ¶ Mores quoqz debet here maturos

Nō d' moribꝫ mulieru·

vt in ea sit omis timor ac verecundia· Mulier namqz
verecundia pdita statim cu ea pdit pudiciciā· Vnde
dic Simacus quoru mes honesta e inbecilla frōs est
Et ambros' i ipo quoqz corporis decore verecūdia
plus nitet ¶ Muliere quoqz sup omia verecundus
ac modestus aspectus plus reddit amabile Que si
in viro laudatur magis tn relucet in muliere ¶ Refert
Seneca qp Archesilla quedam noie tante fuit verecūdie
vt amico suo paupi et pauptate dissimulanti egro qde
nec hec confitenti clam et latenter sacculu cu peccunia
pluinari subposuit no acceptans pu verecūdia animi ei
dice ut accipet desideras magis paupem inuenisse x
qp accepisse intdum eni ille qui iuuatr fallendus

(c) 2006 Ministerio de Cultura

est ut habeat ne a quo accepit sciat .n. loquuntur nobis
tacentibus. Eligenda est uxor que sit honestis parentibus
orta ut plurimum enim filie mores earum feminarum sequuntur
a quibus trahunt originem. Unde dicit quod cum quidam uxorem
ducere volens acciperet consilium a quodam philosopho qualem ducere
deberet uxorem ille respondit illam matrimonio ducas cuius
matrem et aviam noveris esse pudicas. Talem enim filiam estimo
qualem matrem novi. Erudire debet filios et filias in
omni continencia conservari. Iuxta illud ecclesiastici. Si filii
tibi sunt erudi illos/ si filie tibi sunt conserva corpus illarum.
Dicit enim Elimadus quod necessaria est principi scientia
litterarum cui legem domini cotidie precipitur hic est quod in litteris
Regis Romanorum quas misisse legitur ad Regem francorum
ortando eum ut liberos suos liberalibus disciplinis instrui
faceret adiecit inter cetera/ Rex illitteratus est quasi asinus
coronatus. Octavianus filios suos erudiri fecit natare
saltare astiludere sagitare et quicquid ad miliciam pertinet.
Filias vero/ consuere/ scindere/ texere et quicquid in lino seta ut
lana fit/ arte discere mandavit. cumque a quibusdam carioribus
suis quereret cur hec faceret respondit. Cum hodie sim
dominus orbis nescio utrum domini filii ad extremam paupertatem
deveniant. Et ideo si in istis artibus docti fuerint honorabilem
vitam ducere poterunt. In omni castitate suadere
sunt filie. legimus enim sola continencia aliquas virgines
dignitatem Regiam meruisse. Nam refert paulus longobardorum
istoricus quod in solo Iulii fuit quedam ducissa Rossimilda
nomine habens quatuor filios et duas filias quod cum

Eligende qualis debet eligi uxor..

Tamquam debet esse princeps.

Nota exemplum de castitate mulierum

q cu Quartanus Rex ungariorum qui et aduari dicuntur obsideret castrum ciuitatis sue ubi et ipsa erat cum liberis suis et vidisset de muro ipsum Regem pulcherrimum corpore et eius amore capta occulte ei mandauit quod si uellet eam in uxorem ducere sibi castrum traderet. Cumque ille promisisset ac iuramento confirmasset capto castro aduari qui et ungari huc illuc discurrentes mulieres et homines capiunt et filii eius aufugerunt quorum minimus Grimoaldus nomine postmodum benauentanus dux deinde longonbardorum Rex extitit. Due vero filie eius acceptis carnibus pullorum supposuerunt mamillis ut ex carne pullorum mamillarum carnem calescentem ferentem odorem redderet et sic intacte relicte virginitatem seruarunt. Quod cum aduari ad eas accederet et statim nimium sentiret fetorem eis relictis ad se inuicem loquebantur quod fetide sunt iste longombarde. Vna vero earum postmodum Regina francie altera alamanie fuit. Rex vero Catanus nomine matrem earum una cum nocte sola sibi matrimoniali copulauit uotis suae promissum postea vero die xii aduarys idest ungarys illudendam publice tradidit. Tercia vero die eam per natura fecit palo ligneo usque ad gulam trasigi dicens. Talis libidinosa uxore que propter concupiscenciam Ciuitatem suam perdidit tale decet habere maritum. Et hec de regimina dicta sufficiant

Capitulum Tercium de forma et Iudicio alfilorum.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Sciendu est alfilos et formatos ad modu Judicum
assessorum i catedra cu libro apto ante oculos.
Et qr queda sunt cause criminales queda vo circa
possones et res temporales litigatorie Ideo duos Judices ne
cesse fuit et In regno vnu alfilem i nigro qo ad primos
Nota quale deber[e] esse prop[ri]etates — altera vo In albo quo ad scdos. Horu officiu e Regi co
sule leges de mandato pncipis conde totuqz regnu mo
ribus Informare. Consilia equa et recta sine psonaz
exceptione postulantibus hostendere. cas Justas forcie
scdm allegata. Sententias diffinire contemplacioni Intende
vt qd alij operantur manum eca ipi mente et sua sapie
cia disponat et ordinet. Debet Judex esse firmus et
costans vt no amore pene aut liuore Inuidie aut car
Notabile vbu — nis origin corrupatur. Quo ad pmu dicit Seneca In
libro de beneficijs qp potencior erat diogenes alexandro
omia possidente. plus enim erat qp ille nollet accipe
qp qd iste posset dare. Dicit eca qp marchus curio
egrius Romanus noie cu obsideret sapnitas idst bena
uentanos et illu audisset ee paupe rebus tulerut ei
magnu auri pondus. Cumqz eu In castris Inuenisset
sedentem ad cena i lignis vasis i cibo cui no aureis
Dicid mirabile rensionem — cogitauerut eu paupem i diuite velle fi dixerutqz
ecce qp tibi munus sapnite i benauentani deferunt
postulantes ut de obsidione discedas quibus illi respon
dit Narrate Inqt sapnitis marchu curiu magis
velle locupletibus Imparare qp ipm lucuplete ee. Et
memetote eu nec In acie exercitus vinci nec pecunia corrumpi

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Malum exitu habet illud qd virtute et mitis esse debet cu apecia repantur. Refert Eliuadus qd demostenes cu aristodemu auctore fablaz interogasset quid mercedis ut ageret accepisset et ille respondisset qd auri talentu at ego ait demostenes plus accepi ut tacerem. Ita judicu causidicoru linga causidica e ut dapnifica nisi eam ut dici solet funibg argenteis uincias. Apud aduocatos igitur eciam ipm silenciu venale e. Unde refert valerius qd cu senatus consultus romanorum i ipo senatu quereret de duobus quoru unus erat paup alt ditissimus sed auarus quis eoru eet apcior ad judicandu rem publica ad mittendu in ispania Scipio emilicarig respondisse dicit. Neuter mich mitendus uidetur qr alter no habet alti nichl e satis eg in judicibus judicas paupertate et auaricia. Na auarg eciam ebllo indiget cu sit pene suus no dns paupertas vero voluntaria e nimiu apta judicio. Et ideo legimus qd du romani paupertate amauerunt ubiqz habuerunt dominiu. Legimus eciam multos romanos maxime pfuisse rei publice et ita eos paupes i puans rebus ut in morte de publico sumptis exequiaru celebrasse necesse fuerit. Filias quoqz earu senatus madato de sumptu e erario tradidisse nuptui. At postqm spreta paupertate diuicijs erat inhiatte bella suborta sut incestiua bella z crimia varia pullularut. Unde augustinus nullum crimine adest exquo romana paupertas pyt. Nuqm maior e ... qm ubi aliena se posuit et fecit sibi pace ul timendo fecit diuicias ul conu

Circa bona questione

bona responsio

pistendo ¶ Valerius dicit quod locupletem facit non talenta possidere sed modica desiderare. Attendat causam iudicis ne amore priuato uel odio in iudicio moueat nam omnis secus. Et ideo Trofasti sententia fuit amantium certa esse iudicia. Vnde quia quibus homo precertis se ipsum amat ideo in iudicio sui facilius errat ¶ Amor namque plurimum mentem vehementer excecat. Refert Quintus curius libro primo quod Cadaros magnus ad alexandrum ait natura mortalium hec noscere praua et sinistra dicta potest quia in suo negocio vnusquisque ardencior est quam in alieno ¶ Iram in iudicio fugiat. Tullius dicit quod iratus faciamus recta consilium putat. Et socrates dicit quod duo sunt maxime contraria consilio festinacio scilicet in ira. Et Valerius in alexandriade. Si lis inciderit te iudice dirige libram iudicii. Ne te flectat amor nec munera palpet ¶ Non moueat stabilem persone acceptio mentem ¶ Refert Elimandus quod Cabisses rex persarum adeo seuerus fuit vt quendam iniustum iudicem qui ob odij et animi liuore et ira perpulsus emulum suum iniuste dampnauerat viuum excoriari fecit et super sedem iudiciariam cutem eius cooperta filium iudicis sedere fecit vt filius timeret iniuste iudicare propter penam patris et iudicium crederet iustitia libram lancem tenere. Vnde versus huius modi iuxta catedram scripti erat ¶ Sede sedes ista iudex inflexibilis sta amantibus cessent munus ab aure preces. Sit tibi lucerna lex lux pellis quam paterna ¶ Origine carnis non sic ad se trahetes sed quod punienda sit puniat vt legem.

¶ Vide quod exigitur in iudice

¶ Attende bonam penam

paciant̃ ta in suis q̃ in alys ꝓmulgat ¶ Cato pa
tere lege qua ip̃e tuleris ¶ Refert valerius q̃ zaleucus
consul cum filius eius adulterio esset dãpnandus et
ꝓpter hoc utroq̃ oculo carere deberet et tota ciuitas
ꝓpter honore patris ne hoc iudiciu fieret aliq̃diu re
pugnasset ad vltimu p̃cibus popli. victus ne lex a
se condita violaret suo prius deinde fily oculo eru
to vtriq̃ vsum videndi reliquit ¶ Legimus quedã
romanu consule qui lege considerat vt morte dãp
naret qui cu ferro senatu intrasset uocatus oblitus
ferrum depone ipm quo ferro cinctus erat cora toto se
natu eximisse ꝓpo ipo gladio p̃emisse ¶ Sed eu ho
die multe ciuitates et iudices illud faciut quod dixit
Anacarsus qui dix leges similes aranarũ telis sic n̄
illa aialia valenciora ⁊ forciora trãsmitit infirmiora
uã vt muscas tenet et necat sic videmus infiriores
⁊ populares ligari maiores uo ⁊ potenciores no costri
gi et ideo ex hoc nascunt̃ bella ciuilia ⁊ alioꝝ discor
dia Sup minores exercet latrocinia requiruntq̃ co
acta sursũ Nc miru q̃r quos timor diuinus no cohibit
nc pena ꝓmulgare legis punit. Necesse ẽ in omne
scelus et flagiciu dilabi ¶ Cum uo lex insolencias
potenciorũ s͛ p penas exagat stati exemplu eius
inferiores castigat ¶ Contemplacioni et leccioni scripturã
debet intendere nã in fabroru artifices lignorumq̃
cesores multa opa s͛ ꝯiant̃ educe et agricole se
vnis mudo prius dicat ¶ Hy tamẽ iudices scripturã
contemplantes ꝑta hys omib⁹ faciut ⁊ opant̃ unde

dicit seneca

Vide sniam magni vigoris quia fecit q̃da d se

Terru ex i iudicib⁹

Vide q̃d debet face sapientes

(c) 2006 Ministerio de Cultura

dicit seneca ¶ Crede michi quod qui nichil age videntur maiora agunt humana diuinaque simul tractat proinde inter artifices nulla est quies placida nisi qua racio judicium ipsa composuit ¶ Et ideo dicit agellius in libro noctium atticarum de socrate qui stare quoque consueuerat ita cogitabundus vt per diem vnum naturalem a summo lucis ortu usque ad solem alterum orientem mirabiliter idem in vestigiis ore atque oculis in eundem locum directis tanquam quodam recessu mentis atque animi factus esset alienus a corpore et interrogatus cur atterum se esse diceret mundanis inquid totius enim mundi se incolam et ciuem arbitrabatur ¶ Refert valerius quod carnoades laboriosus et diuturnus sapiencie miles siquidem Nonaginta expletis annis ita se mirificum doctrine operibus addixerat ut cum sibi capiendi causa ad mensam sederet cogitacionibus tantum inherebat vt manum ad cibum ponere obliuisceretur. Sed Melissa nomine vxor eius quam magis vite sonetas quam carnalis copula sibi iungeret temperate inter studia dextram eius vsibus necessitatis aptabat idem enim viuendi ac philosofandi finis fuit ¶ Didimus ad alexandrum dixit Non nos sumus incole huius mundi sed aduene nec ita in orbem terrarum venimus vt in eo libeat consistere sed transire Nichil enim inde corporum pene contingimus quippe qui munda continencia progredimur vt expediti ac facilius proprium decorramus iniis

Capitulum de forma et officio militum.

Militem super equum omnibus armis decoratum impositum nouimus habuit enim Galeam in capite astam in

Exemplum

Exemplum

Certe quod refert de labore studii

manu dextra clipeo ptectus fuit i leua ensis z claua
i eadem gladius i dextra lorica habuit In corpore
platas In pectore i ambabus manibus frenas cirotecas
equu doctu et ad bellu aptu cu phaleribus hy dum
atiguntur balneant ut uita noua ducat z mors

¶ Oracionibus pnoctat a deo postulants eis p graciam
donari qd desinit a natura p rege ut pnicipe acti
gut ut cuius debet ee custodes ab eo accipiat digni
tate et suptus sapia fidelitatis liberalitas fortitudo
media custodia ppli legu zebus i eis sit ut q armis
corporeis decorant ecia moribus polleat ¶ Quanto
eni militaris dignitas alios excedit reuerecia z honor
tato magis debent Imine virtute cu honor nichl
aliud sit qz exibicio reuenacie i testimoniu virtutis.
Sapies eni ee debet mils nobilis et exptus Ante eni
qz mils ad angulu milicie ueniat tirone ee nce est
ut diuturna expiencia doctus sit aptus ad regime.
Cum eni vita bellancui i manu sit militu ppt quod
et sibi bellita comitit Ideo nce est eu ee prudente

¶ plus eni opat In bello ars et expiencia prudens mi
litis qz fortitudo et expiencia ut audacia i expti Necesse
e pplm i capconis papiciu ruere Cum pnceps mili
cie no prudencia sed audacia sola sup hostes intitur
triumfare Ideo nemo Iuuens ut tirons eligit duces
eo qd no costat eos ee prudents ¶ Alexander macedo
orietis partes ptransies Egiptu Iudea asiam Caldea
India et usqz ad confinia bragmanoru ueniens pruden
cia magis antiquoru militu qz tironu fortitudinez

Cno fit hodie i plybus

vide qd e ho

vide quantum pdest pdencia antiquorum

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Exemplum bonum

deuiat. Legimus in romana istoria quod miles molestica tante fuit sapientie et fidei ut mortuo Teodosio imperatore contra Gildone fratre suum germanum eo quod africam proprio iuri absque senatu aplicare vellet bellum mouit pro tuenda re publica. hic molestica habuit duos filios quos Gildo prodius occiderat et in sanctos christi crudelitate nimia seuiebat. Ac molestica sciens quanta in rebus desperatissimis hominis oracio fidem christi habentis virtute habeat Caprarea insula adiit inde secum sanctos viros exilio dapnatos adducens cum quibus continuauit tribus diebus et noctibus ante triduum quam ostis continuus fieret cernit nocte beatum ambrosium paulo ante defunctum ubi et quando victoria caperet dixit sibi indicante. Expletis vero tribus diebus et noctibus in oronibus et ymnis de victoria factus securus cum quinque militibus solumodo adusus octo milia perges dei nutu sine belli indicione accepit. Quo viso auxiliari Gildon barbari destituerunt illico terga uertentes. Ac Gildo fuga arripiens ascensa naui cum in africam redyisset post aliquos dies strangulatus interiit.

Exemplum

Hy duo romani milites germanique fratres in africa pro tuenda re publica missi fuerunt. hy enim militaris sapientie sunt milites gloriosi. Jonatas et Simon machabei quando apollonium regis dimetrii ducem pugnantes cum eerent pauci et apollonius in multitudine confideret contra ipsos equites de mane usque ad uesperam iacula mittentes eos elaborare fecerunt atque sic ipsis equitibus fugatis in eos irruerunt et eos debellauerunt.

Fideles debent esse milites principibus

Fideles debent esse milites principibus. Consilius nomen amittit qui fidem principi suare non nouit. pro pretiosus lapis et margarita prefulgenda est fidei firmitas

admixta milicia Refert paulus longombardorum
istoricus Omphu militem nmense seu papiense dno
suo regi Sub ptarich tanta fidelitatis signa mostrasse
ut morti p salute dni sui se opposuit. Nam cu Grimo
aldus benauetanus dux de quo i fine capituli de regina
mensione fen p Garibaldu ducem Taurinen primu
pditore corone Interfecto Godoberto longonbardorum regis
ad regni gubernacula p violenciam ac fraudulenciam
ascendisset ffugatus etia dicti Godiprt frater germanus
ptarich usque ad ungaros fuisset Omilfus ntts dictu
ptarich reconsiliari regi Grimaldo curauit ubi de unga
ria ubi obtimore regis Grimoaldi nc viue poterat.
Saltem ad pedes regis ueniens et veniam petens et securam
vitam sine dignitate regali que sibi debebat posset
decente ducere. At ubi cu reconsiliacio esset expedita
Grimoaldus rex posteris temporibus nimiu linguis ma
ledicis credulus ipm ptarich quem sibi reconsiliauat i
crastinu occidere disponens ei uina que eu inebriare pos
set ne sue saluti pvideret mandauit Que res p Omil
phu militem ptarich no latuit Ideoque accersito armigero
Omilphius ptarich cohoptu lecti stramine tamquam ipsu
armigeru de domo educens cu iniuriis et uerberibus eu
ad domu ppam eduxit regis excubiis ante fores ptarich
collocatis Et opinantibus aductu armigeru Omilfi
no dnm eadem etia nocte circa gallicantu Omilphus
ipm dnm suu ptarich de muro ciuitatis cui domus
habebat fune submisso emisit Qui acceptis equis
pascualibus fugiens ad Ciuitatem astensem puenit

(c) 2006 Ministerio de Cultura

et de loco illo ad regem ffranc' properauit ¶ Tumque fro
mane Omulfus et eius armiger fuisset a rege detenti &
examinatique fuissent de modo et forma et qualiter
patricium dominum suum liberasset dixit rex suis consiliariis
Qua pena sunt isti puniendi qui sic contra regiam nostram
voluntatem fecerunt Et cum unus capitali supplicio alios
viuos excoriandos diceret alius vero eculeo eos pendere affir
maret Rex respondit per illum qui me nasci fecit isti nulla
morte sunt digni sed omni honore qui sic fideles domino
suo extiterunt. et ideo rex Grimoaldus eos multis ho
noribus et muneribus premiauit. Garibaldus vero proditor
et Taurinensis dux per manum armigeri Godiberti quem regis
proditorem vita et regno priuauit et solempni festo sancti
Johannis babtiste apud Taurinum iuste et mirabiliter
interfectus est ¶ Non solum autem decet eos esse fideles ad dominos
et principes sed etiam ad seipsos ut fideli iungantur amicitia
¶ Multum enim acies militum timetur ab hostibus cum in
eis amicitie et fidelitatis vinculum inuiolabile opinatur
At contra cum in acie militum desidia oritur raro belli vic
toria expectatur. Milites ergo sic se amore foueant ut
honorem alterius sic putet victoriam esse et mortem militis
alter pro altero se exponat ¶ Tales fuerunt illustres
milites Johab et abisay qui contra Siros et amanitas
bellantes sibi inuicem fidelis amicitie subsidia prestantes
hostes in fugam uerterunt ¶ Unde dixit Joab abisay
Esto vir fortis et pugnemus pro populo nostro et pro ciuitate dei
nostri Et si preualuerit aduersum me eris michi in adiu
torium. Si autem filii amon preualuerint aduersum te

Nota de amicitia

(c) 2006 Ministerio de Cultura

auxiliabor tibi Sicque pugnantes omnes fugauit ¶ Legitur
enim quod damocles et phitias sic vocati fuerunt nobiles
ac pictagore discipuli. hy inter se talem iunxerunt ami
ciciam vt cum dionisius rex sicul apud siracussa con
stitutus alterum eorum interficere vellet et hys tempus
ab eo quo prius pireret domum profectus ut ordinaret
res suas impetrasset alter se eidem est securitate pro eius
reditum tirano dare non dubitauit ¶ Appinquante autem
prestita die nec illo recedente vnusquisque stulticiam tactus
temarium sponsorem dapnabat Et is de amici constancia
nichil se metuere predicabat Eodem namque momento et hora
a dionisio constituta qui ea acceperat superuenit et admira
tus rex eorum animum mortis supplicium remisit Eosque
insuper vt ipsum in societate amicicie et in tercie sodalis
gradum reciperet rogauit Hec vires amicicie mortis
contemptum ignorare vite dulcedinem extingere crudelita
tem mansuefacere odium in amore conuertere penam beneficio
pensare potuerunt ¶ Suetonius dicit quod Iulius cesar
amicicias non facile amisit et constantissime retinuit.
¶ Scipio affricanus dicebat nichil esse difficilius quam ami
cicia vsque ad extremum vite diem permanere ¶ Interdum enim
amicicie dirimuntur contencione luxerie ut alicuius comodi
causa quod idem adipisci vterque non potest ¶ Vere amicicie di
fficile inueniuntur in illis qui in honoribus rei publice
versantur vbi enim inuenies qui honorem amici suo an
ponat ¶ Liberalis milicie et oportet cum milites comoda
propria respiciat subiectos sibi carens lucri inuidia premit
Cum vero comilitones corpora propria periculis exponere ducto
res cum vero milites superius et lucra multiplicare con

Nota bona verba de amicicia

Nota

nota bonum verbum

(c) 2006 Ministerio de Cultura

piaut nous visis ossibus ega utitur ¶ Effitque sepe ut
apud eum qui multiplicavit pecuniam neglecta victoria e
cedat avaricie tenacitas in ruyna. Quanti hodie deficere
viribus qui corporis arte habundare cupiunt. Pudeat
ergo milites liberalitatem habere in suis. Nec avariciam ducis
tenacitatem lucrum putas, hostis emulus alieno ere dives
esto, suum populum liberalitate sollicitet ut quod natura
belli respuit sine viribus pecunia arripere. Sepe enim fit
ut quod natura negat pecunia vitat. Et ideo summa vigilancia
attendendum est ne imminente bello periculo pecunie fiat
exactio. Attende igitur plane tu qui nunc donaris. Sed
cum alii donantur intra urbem spoliatis propriis extra ad quod
confugias refugium alienum. Si tu propriis per tuos ardentes
avaricia spoliaris. Numquid per exteros existimas ditari
absit. Non enim sua relinquens et aliena sperans dives fit.
Communia sint igitur inter milites preter arma lucra ut quibus
debet esse communis victoria communis sit et preda. Et ideo David
in libro Regum dixit. Equa erit porcio descendens ad prelium
et remanencium ad sarcinas. Propter quod remanencium voluntate
tunc extitit ut non solum eum milicie haberet
principem sed et regni postmodum corona heret. ¶ Alexander
macedo in forma simplicis militis pori Indorum
regis curia visitavit ut per seipsum ipsius statum et causam
exploraret. Cum igitur Alexander a Poro rege fuisset
honorifice susceptus et quesivisset de Alexandri moribus
ac consuetudinibus, non Alexandrum Porus putans sed
Antigonum Alexandri militem eum invitavit ad mensam
suam. ¶ Alexander vero sub Antigoni nomine post convivium

Margin notes:

bonum consilium

Equum dictum quod dicit David

Attende bonam cautelam quam fecit Alexander Poro regi

(c) 2006 Ministerio de Cultura

ferculi delatione vasa aurea et argentea dapiferis clam et furtim sibi ut propria vendicabat. At postquam super hys Alexander poro regi per servitores dapiferos accusatus fuisset post cibum alexandri regi assistunt. Et questus super hys fertur respondisse. Oro domine mi rex ut tuis assistentes fortes milites laudibus consuetudinis et munificentia alexandri audiat. Quod cum factum esset alexander sic proloquitur. Tu domine rex audies ego maxima fama tui maiore et alexandro tamen militia que expensa ad te super hoc ego antigonus confugi ut tamquam maiori tibi non sibi posse assistere verum quia lex alexandri est ut omnis miles post cibum vasa aurea et argentea in quibus ad mensam cibaria proponuntur propria vendicet et asportet te non minorem eo putans eandem consuetudinem in tua servare decrevi curia. Quod audientes milites pori eum relinquentes et alexandrum ducem sequentes in castra muneribus honorati una cum rege alexandro contra ipsum porum regem indie venientes ipsum occiderunt totaque india alexandri dicioni subierunt. Tremens miles burssa causa nulla tibi offerri victoria. Munera credere mihi capiunt homines que deos que placatur donis iupiter ipse datis. Verba mulcet aures tibi fit responsio mollis ac cuspera effundit belli negocia preparatur. Fortes milites esse debet tam fortitudine corporis quam animi plerique etiam multi fortissimi robore corporis debiles sunt animo magni corpore fortes esse possunt raro autem animosos esse credimus mediocres non magis animosos ad bellum aptos estimamus. Fortis est ergo qui patitur et non

Vide quod dicit de fortitudine hominum et qui sunt abaores ad bellum

(c) 2006 Ministerio de Cultura

deducatur Legimus Chodrum ducem tante fuisse ai ut
cum esset athemensium princeps exercitus contra philopenses
ad bellum paratos et inter ipsas acies lex esset edita ut illi
victores existerent quorum princeps et dux exercitus cadent
habitu peregrini non militari suscepto in hostes se dedisset
bello precipite ut sic saltem percussus ab hostibus interiret
maluitque mori ut viveret sui quam suis vivis superatis
dulce editum est pro patria mori nemo sine spe magne
felicitatis pro patria se offert ad mortem Misericordia
in milite luceat Nichil est quod tam preclarum milite quam cum
ad victoriam venit vivificare prostratum cum posset occidere
ferre potius quam militis opus est adversarii non victoria sed
cruore sitire Exemplum quod legimus quod cum Silla Romanorum
dux expertus esset multasque victorias contra romanos
inimicos habuisset intantum ut primo bello apud apu
lea xvi milia apud capaniam vero lxx milia pa
rentem tamen sibi urbem tria milia occidisset Inhermis
Quintus capitulus palam dixisse fertur Sit modo
esto misericors Cum quibus tandem victurus sumus si
armatos in bello in pace inermes occidimus Summum
genus vindicte est gloriosissimum parcere cum possis oc
cidere Hic bonus miles Joab dux exercitus David
debellato absalone cum suo exercitu cecinit buccinam et
retinuit populum ne persequeretur fugientem Israel no
les per multitudinem mortui enim erat ex eis quasi iii
viginti milia hominum Hic etiam Joab expugnato abner
principe regis Saulis cum viris suis dum fugierent insequitur

Qualis miles debet esse misericordia

Pro patria mori

Exemplum boni

eu sic alloquitur Num usque ad internetionem tuus mucro deseviet an ignoras quod periculosa res sit desperacio usque non dicis populo ut dimitat persequi fratres suos quo audito promiss Joab insonuit bucina et stetit omnis exercitus nec insequti sunt ultra Israel neque inierunt certamen. Custodes popularium debent esse milites Cum enim populi multitudo in castris moratur militum acies semper innigilat. Nam obid legiones milites a Romanis de diversis nacionibus Romani vocate sunt ut quieti propriis artificiis populares vocari possent Non enim potest artifex comode artificio intendere et bello vacare sive insistere Et ideo milites populum custodiant ipsi vero populares militiam semper artificiis solliciti existant. Quomodo securus belli tempore erit agricola nisi militum fuit vigilancia custoditus et diuturna custodia. Sic enim gloria Regis sunt milites sic et militibus necessaria congregat populares Sic enim nemo sibi militat sic et artificum nemo sibi laborat. Custodiat igitur milites populum ut populus gaudens parcet militibus sumptus acumulet et expensas. Legimus enim quod Achior Rex david militi dixit Ego custodem capitis mei ponam te omni tempore. Zelare eciam debent pro legibus milites quia Regia magestatem non solum armis decorata sed eciam legibus oportet esse armatam Laborare debent milites ut iuste leges diligenius observentur. Quemadmodum Trogus pompeius refert de ligurgo quodam nobili milite qui fecit quasdam leges Et quia populo dure videbantur cum eciam quia iuste erant actorem earum apoline delficum dixit fuisse. Nota quod delo

debent milites custodire populum

Quomodo finguntur nomina militum

Nota bona ubi

Iuste fiant leges

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Insula e In qua erat templu apolinis z locq diuinacio
nis sic dicit comentator ethicoru] z Inde dicit apllo
delficus ¶ Cumq eas pplus ppt duricie solue uellet
et ligurgus poplm In Ciuitate Juramento astrinxisset
qd eas no soluet donec trastulisset apoline delficu
ac utiusq responsum reportaret ad certa Insula In exi
liu Juit ibiq ppetuu exiliu egit ut pdce leges obse
uarent Cumq appincasset morti ossa sua In mari
pici mandauit Ne si forte mortui ossa ad ciuitate
adjurata fuisset delata stimaret se solutos esse a
Juramento ¶ pdcas aut leges qr Juste et utils hic
subscripsimus pma lege pplm In obsequiu pncipu
et pnceps In obsequiu ppli atq ad Justicia Impioru
formauit ¶ Scda omibus psimonia psuasit exnmas
labore miliciae assidua fragilitatis consuetudine facilio
re fore ¶ Tercia emi singla no pecia sed copensacioe
mciu Jussit ¶ Quarta auri et argenti omiuz usu
ee materiam Instituit ¶ Quinta ad mistracione rei
publice p ordine diuisit regibus potestate bellou
magistratibus Judicia et anuas sacions senatui cus
todia legu et pplo eligendi ut creandi qs uelit magis
tratus pmisit ¶ Sexta fundos omes equalit diuisit
ut equa patrimonia nemine alijs potenciore redderent
¶ Septima conuiuari omes publice Jussit ne cui di
uiciae sint ca luxerie In oculto ¶ Octaua Juuenibus
nil amplius una veste un toto ano pmisit ¶ Nona
pueros puberes no In foru sed In agru adduci fecit ut

Tenor legu sequitr

(c) 2006 Ministerio de Cultura

pmos anos no in luxia aut ioco sed in opere agerent ¶ Decima statuit virgines sine dote nubere ¶ Undecima ut uxores legerent et eligerentur non pecunia ¶ Duodecima maximu honore non divitiu non potentu sed pro gradu etatis senu esse voluit ¶ Nulla aut lege aliquid in alios ipse sanxuit cuius pmo servando alys non fueryt in exemplu ¶ Tales etiam legis zelatores fuerunt illustres milites Matatias et fily eius ut pmi et secundi libri machabeorum mostrat istoria. Et hec de militibus dicta sufficiat

Cap. v. de forma et officio Rochoru q sunt vicary Regis

Vicary seu legati Regis sunt Rochi quoru forma sic describitur Nam miles sup equu cu clamide de vario et nera capuna habes in manu dextra vga extensam positus fuit Quia enim psonaliter Rex i regno suo ubiq pses esse non pot Idcirco necesse fuit ut auctas q est in Rege sic in fonte diriuetur ad rocos suos qui vicarios ut ipi psonaliter Regnu visitet et Regia potestatem omnibus omnibus subiectis dicioni Regie manifestet ¶ Quia vero Regnu quoq distancia locoru diffunditur ne novitates in una pte Regni oriantur altera ignorante necesse fuit duos esse Regni baiulos seu regis vicarios unu in dextra aliu in sinistra ¶ In hys debet esse iusticia pietas humilitas paciencia voluntaria paupertas et liberalitas ¶ Iusticia luceat Regis vicary qz ipa e preclarissima virtutu Interdu enim fit ut ppt nequiciam ministrorum diu supbiendo iusticia sbutatur

Qd debet habere vicarij Regis

de Iusticia

sine culpa principis ignorantis et regna perdant. Iniustus aut minister principe de iniusticia culpat. Qualis enim rex dicitur talis et minister. Cum igitur ministri sunt impii talis et impius ipse rex putatur. Ad contra cum ministri omnimode iustitiam custodiunt iniustus rex si fuit iustus ab omnibus communiter opinatur. Romani propterea leges iustas et volunt ut quos delegabant ad regimen quando leges a libra iusticie deviare non possent. Fuit dictum generale apud antiquos non expedire quod non erat iustum. Unde narrat Valerius quod cum Temistocles atenienabus quod sciret saluberrimum consilium scilicet quod incenderet classem lacedemenorum nec publicare consilium voluit petiit unum sapientem cui tacite illud exponeret. Et cum fuisset ei datus Aristides ab audito consilio reddyt ad concionem dicens Temistoclis consilium utile est minime tamen iustum. Adeo tamen revoluat universa concio quod equum non videretur nec expedire clamavit. Adeo enim in regis vicariys debet vigere iustitia ut pro saluanda re publica sit eis omnimoda cura et illius utilitati viribus propter proponat. Huius est exemplum de Marcho Regulo de quo ait Tullius in libro de officiys qui dum cum Cartagineabus bello navali certasset et ab eis superatus ductus fuisset captivus ab ipsis Cartagineabus missus est Roma sub iuramento redeundi pro comunitacione captivorum ut videlicet quos Romani tenebant Cartaginenium captivos dimitterent respondebat Cartagineces captivos romanos apud se detentos liberos abire. Marcus ergo Regulus Roma veniens

[Margin notes:]
bonum dictum
Vicaria cent[?] nunc tale rem publicam regentis[?]
bonum exemplum
Iste fuit homo fidelis consily

(c) 2006 Ministerio de Cultura

mirante se natu postulacione Castaginencium poravit
Ac senatus respondit qd Inquit tuu sup hoc e consilium
Et marchus regulus Nego utile fore romanis implere
quod Cartaginenses postulat eo qz Juvens z Indocti bello
aut senectuti confracta quoru unus ego sum qd Carta
ginenses de ipis romanis detinet fortes aut et pruden
tes et bonos duces novi quos de cartaginensibus detinetis
Cumqz a pinguis detinetur et annias redire maluit
qz fidem onesti data falsare Non ignoras ad crudelissi
mu ostem et ad exquisita supplicia pfecisti mliqz
Jusiurandu suare decreuit Legitur qz quida ex ro
manis qui erat i captiuitate abalo Jurauit de reditu
si redempcionis preciu no daret pmissum Cumqz domu
redisset dix qz se fallaci reditu i castra Jureiurando
absoluisset Quod ut nouit Emalius et senatus consul
censuit eu comphendendu et custodibus publicis datis
ad habite reducendu Unde refert simile valerius libro
septimo d Camillo duce romanoru qz cu faliscos obsideret
magister qui docebat nobiliu liberos eos turpi arte de
cepit Namqz qz ..cia videbatur pcellere illos pueros ante
urbem exercendi gra a muris paulatim elongando ex
trahens demu ad castra romanoru blandis smonibz
pduxit et ad Camillu pueriles celso facinoz scelesti
orem smone adiuxit asserens se faliscos i manu roma
noru tradidisse datis pueris quoru pates Jn potestate
urbem haberet Que cu Camillus audiuit ait No ad
simile Jnquid tui ne pplm ne duce Celestus ipe cu
celesto mune venisti Sut nob belli sic et pacis Jura

Iste fuit sic judx

exemplum bonu

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Justa q no minus q fortiter servare decrevimus. Arma q habemus no adversus etate cu eca captis urbibus arat. Sz adversus armatos et ipos faliscos Tu eos qtum i te fuit novo scelere vicisti Ego romanus arte et virtute ac armis eos vinca no solu at spuit psidia magri sed sen suit ut pueri pditore post tgum manibus ligatis ad pa rents reduceret Qua justicia animi eoru beneficio magis q armis victi senatu Civitat vocato tata mutacio anim animis e iniecta ut qui modo cfali odio videbat pace peteret ut portas apiret ¶ Narrat florencius q medicq pirri nocte ad fabriciu uenit pmittes se pirru occisuru ueneno si aliquid ei daret Quem fabricius vinctu redu ci fecit ad pirru dnm suu pirroqz oma dicimisit qui pirrus admiratus eu dixisse fertur illis fabricius e qui difficilius a legalitate sua q sol a suo cursu auri pot. Si ergo ignari legis divine tate fuit i opibus justicie amore patrie et cupiditate fame quals hodie debet ee xpiani In opibus divine justicie ¶ Sed eu hodie lombardos undiqz bella pmut atqz no tantu arma seu missilia ac jacula feriut sed pdicions dolositate fraudulencie cotidie succresut hostesqz psternut Nulla lex nlla fidelitas nlla jurameta nulla pacta custodiunt homins et vassalli contra suos dnos insurgut dnia naturalia fugients querut libertati donari z vilissioz cius effici dnos naturals pdidisse suspirat ¶ pietate eos habere decet q ad oma valet ¶ Est aut pietas i affectu p copassione i effectu p remissione p largicione z condescensione ¶ Pietas eni est exbenigne

bona sntia z justa

Iste fuit magr pditor

bonu judiciu

dulcis traductor

bona racio

pietas...

bonu exm

mentis dulcedine grata omnibus auxiliatr afectio ¶ Refert valerius l. j. q nobilis sanguinis mulierem ptor ante tribunal suu capitulu crimine dapnatam in carcere necandam tradidit. Is aut qui carceris custodie perat media motus no ea ptinus strangulauit aditum q dedit filie s diligenter excusse ne qd matri portare posset futuru existimas vt fame pimet. pluribus aut trasactis diebus secu ipse querens qd na esset q tam diu consuaret curiosius obsuas aiadutit filia extracto vbere fame matris lactis sui subsidio releuante. Que ta admirabilis spectaculi nouitas ad judices plata re missione mlieri Impetrauit Quid eni no penetrat aut no cogit pietas. Quid eni tam Iniustum et In auditu qua matre filie vberibus alita putaret ¶ hoc aut contra Juris natura credere ee factu nisi parentes diligere pma ne lex esset ¶ Rex apu vt dic seneca omino sine aculeo e voluit ei natura nec seuu esse nec vltione expete gladiu detraxit et natura eius In hermem reliquid Exemplu hoc magnis Regibus ingens vt pudeat ab exiguis animalibus no trahe mores ¶ Refert valerius libro qnto q marchus marcello captis ab eo Ciracusanis cu esset In arci constitutus opulentissime vrbis et aflictoru. fortuna ex alto cernet casu lugubre cohibere no potuit ¶ Refert Idem valerius de pietate popeyi erga Rege armanie qui contra pplm romanu mlta bella gesserat victu i cospectu suo supplice jace no e passus Sed benignis ubis recreatu diadema qd ob iecerat capiti reponi Jussit et i pstine fortune hitu restituit Eque pulcru ee Judicas et vince reges et

(c) 2006 Ministerio de Cultura

parcere ¶ Consimili dix valeri9 de quoda consule paulo | clemencia principis
nore qui cu quedam captiuu ad se adduci audisset occ-
rit ei et illum volente ad genua sua procubere d(e) terra
eu leuauit et ad spe ortat(ur) ipm in consilio secu sede-
fecit nec indignu cu honore iudicauit dicens. Nam si
egregiu vos ostem inimicis nouis et laudabile z felice
misis ¶ Cesar audita morte catonis z mul(ti)s sui dix
se eius glorie inuide et illius glie no inuidisse pa
trimoniu suu liberis suis incolume reseruauit. Sic
eni virgilius instituit princeps populu rege libro
sexto ¶ Et recitat augustinus d(e) ciuitate di libro
ix° Tu rege impio pople romane memento / hec tibi
erut artes pacisq impone more parce subiectis et
debellar supbos ¶ Et alibi Eunitus est pis princeps
q ad pmia velox / Nichil reddit princeps ac eoruz
vicarios magis caros sic afabilis z grata eoru con
uersacio q ex radice benignitatis pietatisq exorit(ur). Na
legit(ur) de Trayano q cu ipm argueret amici q in
omibus vltra q imperatore deceret eciam minimis con
descendet respondit se velle et tale imperatore q(ua)lem | prudens imperatoris
priuatus optaret ¶ De alexandro refert valeri9 | responsio
q cu i tempestate ducet exercitu milite confectu senio /
frigor obstupefactu / respexit ipe sedes in sede sublimi. Et appinquans ei stan descendit z manibus suis
ipm in sede sua posuit. Id eni salutar futurum
dix q apud persas primus fuit qui regu solu ocupasset. Quid ergo miru si sub eodem duce militare anhelabat
cui militis incolumitas proprio fastigio carior erat ¶ Thu

(c) 2006 Ministerio de Cultura

milis et debet Quanto enim maior es humilitate in omnibus
refert valerius maximus libro septimo quod publius valerius
adeo plebem semper dilexit ut mito publicola mito cogno
minaretur Idem edes suas in medio foro existentes dirui
fecerat quia nimis excelse supra ceteros aparebat Quantoque
dono inferior tanto gloria superior extitit Adeo pauper mor

Verbum bonum

tuus est ut sumptu publico non potuit sepeliri ¶ Debet sic
et humilis ut officiis cedat atque aliis honorem communicet
Hoc enim est regnum nolle regnare cum possis Idem valerius
libro iiij Cum fabius maximus a se et a patre avo
et pavo maioribusque suis sepe consulatum gestum audi
ret cum populo constanter egit quantum potuit et vacatione
aliquando huius honoris fabii genti traderet Non quidem de
virtutibus filii diffidens erat enim illustris Sed ne maximum
imperium ut honorem in una familia continuaret Quid
hac moderacione valencius quod etiam patris affectus quod potentissi
mi habentur superavit Idem ffabius cum maioribus totius
senatus et consensu diceretur et ille se excusaret quod
propter senectutem non bene videret Instantibus cunctis inquit

Non sic istis temporibus recusant honores sumere

alium vobis querite ad quem honores transferatis Nam si eum
me gerere cogitis nec ego mores vestros ferre. Nec meum
imperium pati potestis ¶ Rex quidam fuit subtilis ingenii
et iudicii quem ferunt traditum sibi diadema priusquam capi
ti suo imponeret retentum diu considerasse et dixisse
O corona nobilis magis quam felix siquis penitus quam multis
sollicitudinibus et periculis sit refertam cognosceret

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Nec humi quide jacente tollere vellet post gloriam inuidia sequi meminis. Itaque quo clarior eris eo magis anxius atque sollicitus tibi esse oportet. ¶ Legimus et Josephus recitat quod cum amici Tiberii cesaris eum admirarentur quod presides provinciarum nimio tempore in officiis occupatos ~~nimio tempore in officiis occupatos~~ ab officiis non amoveret fatemur inquid hoc debere fieri si rei publice et subiectis populis expediret. Cerneris me inquid hominem plenum ulceribus muscis grauatum cui cum ego compaciens accepto flabello muscas depellere sic respondit. Cur muscas plenas modo sanguine repellis et famelicas aduenire permittis in duplum michi cruciatum auges unde me subuenire existimas. Sic et ego ait Tiberius diu in officiis presides permitto regnare quos scio iam ditatos ne eis amotis alii pena vacui substituti relicta justicia aspiret ad munera sicque populis in exactionibus grauiores. ¶ Vespesianus tamen tante humilitatis fuit ut Nerone mortuo vitellio imperii raptor turpiter a romanis trucidato aclamantibus legionibus vespesianum dignum imperio et orantibus vespesianum ... tandem ... consensit. ¶ Laudabilius est memento ... imperium sumere quam ultro et honorem offerre. Hic humilis ille vicarius dauid Joab filius sarvie dum civitatem filiorum amon obsidet videns quod capienda esset civitas scripsit dauid ut veniret ad obsidionem ut cum capta esset civitas non sibi

(c) 2006 Ministerio de Cultura

bonu i notabile ubu q ille nolebat honore dnj sui an pone.

sed ipi dauid victoria adscriberet ¶ Paciencia debet ee In eis sine pressione Iniuriaru i verbis siue penaz In corporibus siue i remissione culparu siue In modacione disciplinaru et correccionibus ¶ De paciencia alexa dri dicitur q cu Antigonus ei dixisset q ei no coperebat Regnare maxime si etas ipius consideraret eo q no erubescebat dnari i corpore suo regime voluptatis et luxurie et Ideo eu Indignu Regno dicebat paciens dura reprehensione tulit nichil q pter q se corrigere et bonos mores ac honestos assume dixit ¶ Eodem modo narratur de paciencia July cesaris Cum eni calu esset et hoc grauissime ferret et capillos defluentes a ceruice ad fronte reuocaret quilibet qdam ei dicente ffacilius e te Cesar caluu no esse q me i romano exercitu cumi de qrq egisse hoc minime Impaciencer tulit ¶ Cum enim July cesaris quida eius materna origene despiceret et panefieu eum vocaret ridendo ptulit dices quid melius existimas an q nobilitas In me Incipiat an q In te desinat. Cum eidem Julio Cesari alius diceret. O tirane paciencer respondit dices si eem no dices ¶ De Scipione africano qui fuit bellicosissimus narratur q quida ei diceret vilem milite ee sub armis ac eu paru pugnante vocaret paciencer respondit dices Imperatore me pepit mater mea no pugnatore ¶ De vespesiano dicitur q cu quida ei diceret luppu posse mutare pilu no animu ipm aut neutru mutare posset eo q pene eet cupidus nec auaricia minueret processus etatis sue Respondit hys omnibus Risum debemus nob aut

Ipse fuit prudes rep

Exemplu

(c) 2006 Ministerio de Cultura

correctione et pena criminibus ¶ De Antigono rege
narrat Seneca quod cum audisset aliquos male existimare
et obloqui de eo ita quod inter dicentes et audientes esset
solus paries medius seu sola cortina illa leviter commovit
dicens ¶ Discedite hic ne rex audiat audit enim vos ipsa
cortina ¶ Paciens debet esse circa penas Unde refert
valerius de anacarso quod cum tirannus eum torqueri fecisset
et amputacionem lingue ei cominaretur Non est inquid
hec pars corporis mei tue dicionis et ideo dentibus eam
abscidit ac contritam in faciem tiranni expuit ¶ Magni animi
est et spectabilis nichil omnino oblivisci nisi iniurias Sene
ca ¶ Paciencia habent circa correctiones exercendas refert
valerius quod Archita tarentinus qui fuit magister pla
tonis cum vidisset agros suos negligencia villici esse des
tructos ait Sumpsissem a te supplicium nisi tibi essem
iratus Maluit enim ipsum impunitum dimittere quam propter
iram plus iusto graviter punire Refert idem valerius
de platone quod cum adversus delictum servi sui vehementer
exarsisset Speusippo nepoti suo ex sorore mandavit
modum correctionis deformem sibi existimans si animadver
sio sua reprehensione mereretur ¶ De eodem dicitur quod cum
servo suo irasceretur iussit ei tunicam deponere scapulasque
verberibus prebere sua manu ipse cesurus. Postquam autem
intellexit se irasci manum suspensam detinebat sicut
sustulerat et stabat percuciendo similis Interrogatus autem
ab amico qui supervenit quid ageret respondit exigo
penas ab homine iracundus licet existens Tu autem servulum
istum verberibus obiurga Nam ego irascor propter quod

Magni animi fuit iste

Biblioteca ...
(c) 2006 Ministerio de Cultura

cedere nolo nam iratus plus faciam quam oportet. Quid
faciam ergo ut sic seruus iste in sui potestate qui in sua
non est quam sim ego. Et oblitus serui quem potius
castigaret inuenit scilicet se ipsum abstulitque sibi ipsi po
testatem in suo. Et ideo ait seneca nichil tibi liceat cum
irasceris. Et hoc ideo quia tibi cum irasceris omnia uis licere
si uincere iram non potes te illa incipiet uincere. Paup
tas uoluntaria adeo in antiquis fuit principibus ut
magis fama quam pecunia diuitis esse affectaret. Narrat ua
lerius libro tercio quod cum scipio accusaretur de pecunia apud
senatum respondit. Cum tota africa potestati uestre sub
iecerim nichil ex ea quod meum diceret preter cognomen retinui
fuit enim dictus scipio africanus eo quod africam deuicit.
Non me igitur africa neque fratrem meum asiam agagei aua
ros reddiderunt nam utique uerum magis inuidia nominis quam
pecunia locuplex est. Narratur de archagagla rege qui dice
bat quod auro tamquam fictilibus et fictilibus tamquam auro uten
dum est. longe enim melius ac constancius et moribus fulget
quam rebus. Ferunt enim ipsum regem in fictilibus uasis cenasse
querentibus causam respondit. Ego sum rex sicilie figulo
fui genitore natus fortunamque reueri ideo quod diuis repente
exiui a progenitore meo et progenitricis domo. Consideras
enim humilem ortum suum fictilibus utebatur. Vel scilicet horum
aut paupertatis uoluntarie causa fuit quia ad utilitatem rei
publice intendebat et non sua. Et ideo augustinus ait
qui prudenter attendunt plus dolet paupertate quam opulen
cia respublica romana. In illa enim scilicet paupertate morum
integritas seruabat. Per hanc scilicet opulenciam non muros

bonum verbum

(c) 2006 Ministerio de Cultura

urbis sed mentes hominum dira nequicia omni hoste peior corrupit. Liberalis esse oportet ut populum mune alluiet a labore. Labor enim portatur melius cum respicit rectores suos recognitione beneficiorum atque sua presencia assistendo subportari. Legimus quod Titus vespesiani filius adeo liberalis fuit quod omnibus aut dabat aut promittebat. Cumque a suis carioribus questitus esset quare plus promittebat quam posset dare respondit quod neminem decet a facie principis tristem discedere. Et cum quadam die nichil dedisset aut spopondisset ait suis O amici hodiernum diem perdidi cum nichil boni hodie fecerim. Legimus de Julio cesare quod nunquam militibus suis dixit Ite sed venite dicens quod labor cum duce participatus videtur militibus minor. Unde de eodem Julio cesare legitur in libro de nugis philosophorum quod cum quidam veteranus periclitaretur coram judicibus vocavit Cesarem ut sibi in publico adiuvaret. Cui cesar dedit bonum advocatum. At ille ait O cesar te periclitante in bello assiatico non vicarium quesivi sed pro te ipso pugnavi detexitque cicatrices vulnerum quas ibi susceperat. Erubuitque cesar et venit ad advocandum verebatur non tantum superbus sed et ingratus videri. Unde idem Julius cesar ait qui non laborat ut militibus carus sit milites nescit amare. Et hec de formis nobilium dicta sufficiant.

bonum verbum principis ad mandum suos servicio ad bene serviendum

Incipit tractatus tercius de formis scacorum popularium

Tractatus tercius de formis et officiis popularium. Capitulum primum de agricultura. Capitulum secundum de operibus fabrorum. Capitulum tercium de lanificio. Capitulum quartum de mercatoribus et campsoribus. Capitulum quintum

(c) 2006 Ministerio de Cultura

de medico et pigmentarijs. Capitulu sextu de tabernarijs et hospicia tenentibus seu albergatoribus. Capitulu septimu de ciuitatis custodibus officialibus cois et pedagiarijs. Capitulu octauu de pdigis ribaldis lusoribus et cursoribus.

Capitulu pmu de agricultoribus

Popularium formas et officia pertangentes incipiemus a pmo populari i acie posito dextre regis que ante rochu dextru ponimus qr ad regiu vicariu per hunc oportet toti regno necia puidere ad victu. Et in nro ope agricolam vocamus. Fuit aut sic formatus na fuit i humana specie factus hns i manu dextra ligone q tra foditur i sinistra huit virgam q armeta et aialia dirigit. In corrigia seu singlo huit falce seu facrulu quo ora seu vinee putat et ex eis supflua pandut ad hec eni tria omis agricultura reduatur. Cultore tre pmu legimus fuisse Chaim ade pmogenitu. Necesse aut fuit homine tre culture insistere vt qr tra est mater omiu qr ex ea oms formacionis suppsimus inicium. Et illa habebimus i fine vite domicilium debuit nobis viuentibus nro labore reddere nutrimentum. Debet ergo agricola deu time sui cognoscere legalitate habere morte contepne labori insistere. Cognoscere deu nrm rpm est ut a q bona temporalia recepit qbus vita sibi donata sustetet ei gratum aio fiat. Decimas deo offerat eligatq melior

Debet time deu agricola

Debet dare de melior decimas

ne utur alter Cahim respuat aut qui dextra ptem
grauat ppt deu tribue omia Ingruere tepestate aut
ostiu gra suborta tollatur. Nepe p eo deo Ingrato et
homo cu pprie virtuti suoq consilio aut Induste tpra
lia multiplicari ascribit dei disponere Judicio omia
tollitur Ingrato. Dignu est eni vt homo qui habundati
fortuna deu non nouat ut sic saltem adusare fortu
na requirat. Legimus Rege dauid du sibi fortuna
arrisit adulteriu homicidiu pperasse. fugiente ue
saul adusante fortuna sibi i virtutibus ac dei amore
masisse. Legimus pplm Judaicu famelicu ac sitiete
i deserto dni mutasse pabus Intrassatu at ac carni
bus estuante ant vitlm Inepte saltasse lucebat. Q
ergo vacuq deu cognouat plenus Idola fabricauit
Legate oportet re agricola ut cu dns eius nichl sibj
rennuit ille dni psona gat. Et caret solliatus aliena
q sua na maioru et nobiliu uita est i manibq labora
tiu. Sit eni artes sut disposite vt nulla sibi sufici
at Set sua alys comunicando tuc valeat sepe ei fit
vt agricola abet grossioribq e dno suo subtilia re
portet. Refert valerius libro sexto q Anthonius
orator clarissimus cu acusaret de Incestu e du causa
uentilaret acusatores pducerent suu eius trazq suaru
cultore et teste eo q dum Anthonius isset ad strupu
ille portasset lucerna. Et ex hoc Anthonius uehemeter
confunderetur ac apud se solliataretur sepius nomine
agricola ille vltro ortatus est eu vt se Judiciabq torquendu

Vide quata mala pueniut q Ingratq est deo

Exm

debet re legat a

Exeplum

(c) 2006 Ministerio de Cultura

traderet afirmas nullu ex eo vbum exituru q causam illius posset offendere. Ita pluribus vberibus laceratus eculeo Impositus candentibus eciā laminis vstis omem ij acusacionis custodita rei salute subuertit puru z forte gerentis spiritu pepiois noie Inclusum. ¶ Ffuit quidam penapio noie qui fuu noie Teniu habuit hic fuit mirabil fidei Nam cu apud penapio pscriptum veniret milites ad occidendu Thuij ipius fuus ne cognosceretur mutauit cu eo vestem pmutauit eciā cu ea anulu sego i cubiculu lectuq et vt penapio occidi passus e. Sed qui plerique hominu stulti seruilis abos fugiut z fuils actus moresque no fugiut. Omis sapies liber e z omis stultus seruus. Omis eciā ai debilitas et humil feat tamque timiditas fuitus est ¶ Morte timere no debet agricola vnde valerius racio vita diligere morte non timere pcepit Ridiculum e currere ad morte tedio vite. Vir fortis et sapies no debet auita fuge Sed exire vnde poeta quicquid liquidius coplectitur aer Quidque alit tellus quicquid mater equora vtut Quod fluuij voluit quod nutriere paluds Cuctas tuis pariter cedut aialia Regnis. lunari subiecta globo qui septio auras Ambit et eternis mortalia separat astris ¶ Sub tua purpurei uenient vestigia reges ¶ Deposito luxu turba cu paupere mixti Omnia mors equat versificator ait ¶ Fforma genus mors sapia res z honores. Morte ruunt subita sola manet merita ¶ Labori ita Insistat vt vicet ocia laborante agricola oportet pmu de fructibus colligere. Ita tame labori Insistat vt sacris requiescat diebus vnde

No debet agricola morte time.

Debet labori Insistere

Sibilius luce clara requiescat arator Et graue suspe
so vomere cesset opus Solue iucta iugis nunc ad presepia
donare Corroborato vertice stare boues. Vos quoque abesse
procul iubet ut discedat ab aris Cui tulit sterna gaudia
nocte uenus. Ad agricolam pertinet animalia et armamenta nu
trire et ideo virga dirigat ducat ad pascua et reducat
Primus hic pastor fuit abel qui iustus fuit et meliora
deo in sacrificio obtulit. Sic illum decet sequi non solum arte
sed moribus et virtutibus. Et memento quod ille non potest esse
abel quem cahim malina exercet. Ad agricolam pertinet
colere arbores et inserere plantare vinas et putare hoc
primo fecit Noe. Nam refert Josephus in libro de causis
rerum naturalium quod noe inuenit primo lambruscam que
a labro maris sic est dicta quia cum amara esset accepit qua
druplex genus sanguinis scilicet leonis agni porci et simie et
huius di sanguine admixta terra fecit fimum et ad radicem
cuiuslibet vinis posse posuit ut amaritudine vinis repul
sa dulcorata fructum redderet. Cumque de vino eius bibisset
inebriatus est et nudatus in tabernaculo quare filio suo Cahi
minore scilicet dignitate derisus est. Ac cum sobrius factus
esset cogitans filiis eius eis natura vinee ostendit dicens
ideo se sanguine dictorum animalium aposuisse ut diceret
homines quoque propter vinum fieri leones per iram quoque agnos
sine mente per verecundiam quandoque porcos per luxuriam
quandoque Simia per Curiositatem preceptam Nam simia
quicquid videt fieri totum conatur facere et destruere sic et multi
cum sint sobrii circa sunt propriis officiis Ebrii circa a
liena officia se occupat. Valerius dicit quod vini usus

Debet agricola nutrire animalia

Exemplum

Non gloria fuit vini

(c) 2006 Ministerio de Cultura

oli Romanis feminis ignotus fuit ne scilicet in aliquod dedecus
prolaberentur Ouidius vina parant animos faciunt que caloribus
aptos. Cura fugit subito multoque diluitur mero Tunc
venitur risus tunc pauper cornua sumit Tunc dolor et
cure rugaque frontis habire. Et hec de agricola et
operario seu pastore dicta sufficiat.

De operibus fabrorum.

Fabrum sic formatum tenemus quod ante militem in dextra
regis situatum diximus et merito quia miles indiget
habere frena et calcaria et sellas que omnia per fabrum
complentur Nam factus fuit in forma humana habens in
manu dextra malleum dolabrum in leua et trementarium
trullam In angulo ad hunc reducuntur omnes artifices ut sunt
fabri ferrarii artifices monetas componentes Nauclerii ligno
rum cessores Cementarii domos muros ac turres edificantes et
primi significantur in malleo Secundi In dolabro quo ligna pla
natur Tercii in trulla que cementum Inter lateres componitur
In omnibus hiis debet esse fidelitas sapientia et fortitudo.
fideles et legales ipsos necesse est Quia ta eis namque commi
tuntur non solum metalla verum etiam nauigantibus humana
corpora / prima fabris committitur corpora cementariis ligno
rumque cessoribus ut In eorum edificantes domibus et a cau
maribus et frigoribus protegantur. Cum corporibus sub
umbra nauclerii in periculis securantur Ideo propter fideles existant
quibus tot et tanta committuntur Contra dicitur qui
fidem perdidit nichil ultra perdere potest Non autem habet

Quibus virtutibus debent ungere fabri

bona aetas

(c) 2006 Ministerio de Cultura

causam loqndi cui credi no pot ¶ ffides e sanctissimum pectoris bonu Nulla necitate ad fallendu cogitur nullo pmio corrupitur ¶ Refert valerius q fabius receperat captiuos romanoru ab anibale Imposita numorum patrone Qui cu assenatu no pstaret misso in urbe filio fundu qd vnicu possidebat z pciu ptinus abalij numiauit Seipm pocius patrimonys q patrie fide Inope ee voluit Suma amecia e In eoru fide spe hre quoru pfidia tocies deceptus sis Et cu fortuna stanqz caditqz fides hij artifices summope vtils sut mudo Scire et eni debmus q ea q In tris signut ad opq humanu causari oma homies at hoiuz ca genatos fuisse vt ipi Int se alijs alij pdee possut In hoc debemus natura duce sequi z comuns vtilitatis affec i mediu ¶ Pmu eni fundamentu Iusticie e vt ne cui noceatur Deinde vt coi vtilitati suiat Na tua rs agitur paries cu pximus ardet Et neglecta solet Incedia sume virs Nichil habet fortuna maiq q ut possit Neqz natura melius q ut velit suar q plurimos ¶ Sapientes eos ee oportet vt sibi Inuicem non Inuideat vt nullus de alio suspicione Inducat Naqz nam hominis dus habeat ee voluit vt duorum cupidus et appetens esset scilz religionis z sapiencie Sed homins ideo fallunt qz aut religione suscipiut ut omissa sapiencia cu alteru sine altero ue ee no possit ¶ Sapiens eni nichil qd penitere possit primum est facere nichil Inuite sed sponte et constanter grauit

De sapiencia

(c) 2006 Ministerio de Cultura

et honeste fiat omia Si nulli inuideris major eris q
cui inuidet est minor. Inuidia sigd e dolor ex alie d' inuid[ia]
nis comodis Nulli eni inuidet vir boitate pditus
Ouidius hc loquit ffertilior seges e alienis sep
In agris vicinuqz pecq grandius vber het Suspi d' suspicione
cione careat ne verificet i eis illd qd dicit seneca.
hoc habet omis affectus vt in qua re insanit in
eade putat omes furere Dionisius Sicul tiranus
adeo suspiciosus fuit et meticulosus sciens se ab oibz
hiturus odio qz submotis amicis in eoru locu fero
cissimos barbaros qbus vite sue custodia comitteret
substituit Et ecia rosorz metu filias suas todere
docuit Quibus ecia adultis no est ausus ferru mitte
sed candentiu gladiu et nucu mutantibz barba sibi
et capillu adurment adhibuit nec se securiore exi
buit filiabus vt prem lectu qz castra lata fors a
nexit in que se lingneo ponte recipiebat foremqz
cubiculi extrinsecus a custodibus et clausam interius
diligenter obsuabat ppt cuius suspicionis sue mania
plato cu vidisset dtm dionisiu Sicul rege sic circun
septu custodibus ei pblica voce dixit. Quid tam
ingd mali fecisti vt tam multis heas custodiri.
De fortitudine na|uigantum Forte ee debet maxime qui nauigacione insistunt
si eni timidi existeret timore alijs impitis et pericla
nescientibus incurret sicqz fieret i omibz timentibz
desperatis anis a labore cessantibus desperaret et nautem

periculosa tempestas atque absorberet Cum deficiente Gubernatore arte consilioque perditio ceteros suo regimini comissos timor involuit. Sit ergo in eis fortitudo animi que est considerata periculorum susceptio. Timere enim Gubernatorem non decet. Et si contingat pericula spe tamen salutis ceteris gravitaque potest premittat. Magni enim animi est magno periculo pericula sustinere

Tercium capitulum de Notariis lanefitiis et pelliparijs.

Tercium populare sic describimus quem ante alfile dextrum situatum diximus et tenemus quia inter hos de quibus loquimur sepe lites et contentiones oriuntur quos necesse est per alfilem tamquam per iudicem terminari et per notarium ante ipsum sedentem in autenticis scriptis poni hic autem sic formatur nam homo est habens in manu dextra forcipes in sinistra gladium magnum et latum In corrigia pugillare et penarolum Et super aurem dextram calamum ad scribendum. Horum officia sunt infra per quem contractus in autenticis scriptis ponere que significat pugillaris et ipse calamus in aure positus. Alij habent pannos incidere et consuere tondere et colorare eosque texere barbasque radere quod omnia representat cerdones coriarios coriorum confectores pelliparios macellarios seu beccarios atque cinsores. Hij omnes predicto nomine lanifitii apellantur quia aut notarij aut pellipary aut coriarij circa pelle ipsam operantur

(c) 2006 Ministerio de Cultura

aut lana ipam et pilos considerat aut faciunt panos
Inadents barbari consors panoru aut carnis ipas ut
macellary et aialiu ocisors ad hoc panet arts quibus
sunt dediti diligenter et fidelitr exerce In hys papus
debet ee socialis amicicia honestas ubor conuencia uitas
Notary rei publice multu sut utils Caueat ne sibi
appriet que coitatis sut. Si mali sunt rei publice sut
pessimi Cum eni cae et qones sub Judice et assessore | qd debet caue not
scribantur multa In eis si uitas ac legalitas fuit mag
na comunitati auiu utilitas exurgit Caueat ipi osciē
cia ne forma qero uiciet qui illi ad emenda tenent
cui suo dolo Inscripto meati sunt Statuta Ciuitatu c
cum hodie plegat atqz sciat consideret si contra deu
et Jura esse ea cofecta nouerint bona agere pmisso
dei timore Infirmiors & Justios pupulars sit ducut ad
coniuracions & ad Inepta collegia atrahut & uenietes
i unu sedicions In Ciuitat pocius qz cordiu federa
nutriut Nullu hodie lumbardis tantu est nociuum
Collegiu qz notarioz In qbus Inuenit discordia uo | Vid & am
luntatu. ut igit pace Ciuitas gaudeat ad cocordia | qmo loquit
et amicicia se ortentur de qua dit Tullius qz a | amicicia
micicia e uolutas erga aliqua bonaru reru illius
ca que diligit cu pari uolutate qz omnibz rebus
pponenda e. Nichl est tam nature aptu & tanqz
couenies ad res pperas ul adusas qtum amicicia cu
ius qnta sit uirtus ex hoc Intelligi pot qz ex

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Infinita generis humani societate qua conciliavit ipsa natura ita contracta est et adducta in angustum ut omnis amor inter duos vel inter paucos coaliret. Quid enim dulcius est quam habere amicum cum quo audeas loqui sicut tecum. Verum hec amicicia quandoque fundatur super bonum delectabile. Et hec est amicicia iuventutis ubi regnat calor qui est delectacionis principium. Quandoque fundatur super bonum honestum. Et hec est amicicia virtuosa unde Tullius amicis non tribuere quod recte possis et tribuere quod non sit equum contra officium amicicie est. honores et voluptates et cetera huiusmodi que videntur esse utilia nunquam amicicie anteponenda sunt Ac neque contra rem publicam nec contra ius iurandum ac contra fidem amiciciam vir bonus faciet. Si omnia facienda sunt que amici volunt non amicicie tales sed coniuraciones putande sunt. Cum illud quod valere videtur in amicicia cum eo quod est honestum non reperatur Iacet humilitatis spes vacillat honestas. Hec igitur lex in amicicia sancitur ut neque rogemus res turpes neque rogati faciamus. Turpis excusacio et minime est accipienda siquis contra rem publicam amici se fecisse glatur. Refert valerius quod quidam Rosillius nomine cuidam amico suo iniuste roganti insisteret is quam cum indignacione dixit quid ergo michi est amicicia tua si propter te aliquid inhoneste facturus sum. Quandoque fundatur super bonum utile quod tamdiu durat quamdiu durat utilitas. Unde varro in sentenciis dicit quod amici dividitur sunt palee circa grana

glosa de amico

Vis amici experiri clamitosus esto. Dix seneca de quibusdam qui Nasone imperatore sequebant' corpus musce sequuntur cadauera lupi preda sequit ista turba non hominem. Tullius refert quod Tarquinius superbus quem nepos ex sorore brutus nomine de Roma expulit dum exularet dixit Nunc primum intellexisse quos fidos habuisset amicos quos infidos cum iam neutris gratiam referre posset qui utilitatis causa assumptus est tamdiu placebit quamdiu utilis erit. Et unde amici fugiunt inde probantur Negociacio est ista non amicicia que ad comodum accedit. Ouidius uulgus amicicias utilitate probat vix duo tres ve michi de tot superstitis amici Cetera fortune non mea turba fuit. Dum fueris felix multos numerabis amicos Tempora si fuerint nubila solus eris. Amiciciam ergo si referimus ad fructum nostrum et non ad illius comodum quem diligimus non est amicicia sed mercatura quedam utilitatum suarum. Prata et arua et pecudes hoc modo diliguntur quia ex eis fructus capiuntur hominum autem karitas gratuita est. Vince fidei amici precipue in aduersis cognoscuntur in quibus quicquid prestatur totum a constanti beniuolencia proficiscitur. Felicitatis autem cultus maiori ex parte adulacioni quam karitati arogatur. Refert petrus alfonsus quod fuit arabs philosophus habens unicum filium quem interrogauit quot amicos adquisierat Quo respondente multos ait pater ego iam senex non adquisiui nisi unum et addidit non sit tibi paruum fili habere unum amicum Nec multum habere multos Expedit aliquos probatos amare non amatos probare.

bonum exemplum

Et ideo filio mandauit ut occiso porco ac in sacco
posito fingeret se hominem occidisse ac singulis amicis
quos fecerat occulte sibi deferret sepeliendum Cum cum
filius patris mandatum explesset ac per ordinem omnes a-
micos requisiuisset omnesque male conuicio iniuriose quod talem
rem sibique periculosa eis manifestasset respondissent
rediit ad patrem Nullos habere necessitate urgente
amicos At pater admonuit filium ut suo patre requireret
unum quem dicebat ac gloriabatur se habere probatum amicum
Quo facto ille omnes de domo propria emisit silencioque facto
secretoque cum omnia nocturno tempore tuta essent sopitique
omnes ex humo fossam profundam fecisset porcum non ho-
minem pro homine tamen sepeliendum suscepit tumulandum
Sicque filius patris unicum extitit probauit uerum esse amicum
Quosque magis fortune prospere quam aduerse probauit ami-
cos. Refert idem petrus alfonsus quod ij erant merca-
tores unus baldagno et alius egipcius qui tanta erant
amicicia iuncti ut cum baldagno esset in egipto et egipcius
reducere uellet desponsatam sibi uxorem propter quam baldaguenus
nimio erat captus amore in tantum ut pro ea langueret
Finaliter a medicis amoris ardor aperitur Quod attendens
Egipcius uxorem sibi debitam concessissima tradidit bal-
datheno uolens ante uxoris amorem quam amicicia sui carere
perpetua Cum autem baldathenus cum assumpta sibi uxore
ad propria remeasset ditatoque diuicijs nimium esset accidit
Egipcium ad extrema paupertatem deuenisse Cumque mendicando

bonum exemplum

(c) 2006 Ministerio de Cultura

p mundu venisset baldach eadem nocte q aplicuit ro
dormiete i quoda templo occisus fuit ho iux templi
ipsius fores. Cum aut mendicus egipcius fro mane te
plum egrederet tanq homicida capitur atq ad qstiones
positus homicidiu se fecisse spote fatet magis eliges
suspendio mori q vita duce mortis. Factu est aute
vt hora q contra eu fri debebat sentencia amicus
barbarenus supueniret Egipciu amicu occidendu sub
tilius attendens recognouit. Statimq in mediu ante
Judicem psiliens se veru omicidy dignuq morte presta
tus est Egipciu velut insonte absolue conabat Ac
uo tercius qui et ipe in rei vitate homicidiu fecerat co
sideras innocencia duoru diuini Judicy ira times se
psentauit medio et facinus p ordine ipe fatet. At Judes
attendes et duoru amicoru constancia et rei emenda pena
remisit. Factuq e vt egipcius qui vxore amore spo
si sponsata sibi reliquerat amico ducenda sorore inue
niret omnium bonoru tpralium baldachem diuides pos
sideret atq suspendy tormetum effugeret. Tu fortu
tonat fugitiuos tret amicos. Quis amat ul quis no
sola pcella docet Item ffidus i aduisis ostendit omis
amicus. Si tuc desistat falsificat amor. Omi hones
tati et continencie studeat. Cum eni pon artiste regentbz
coru officijs nete hant sepius cu feminis cousari ideo
decet eos esse honestos et castos ne feminas sollicitent
imo ab eis oculis ac nutibz sollicitati effugiat. Tullia
nus refert demotritu phm exercasse scipm eo q.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

mulieres aspicere sine carnis concupiscentia non valebat
¶ Refert valerius quod quidam excellentis pulcritudinis adoles
cens licet esset castissimus nomine spurina quia sua pulc
ritudine plurimarum sollicitabat oculos ut ex hoc viris et
parentibus carum esse se suspectum sentiret oris decorem vulne
ribus confodit faciemque totam lanceolis ferroque exarauit defor
mitatem faciei sanctitatis sue fidem magis quam pulcritudinem ir
ritamentum aliene libidinis esse maluit ¶ Legimus san
monialem virginem anglicanam eo quod oculorum pulcritudine
regem quendam sollicitauat sibi oculos eruisse regique solli
citanti misisse eos pro munere ¶ Platonem philosophum divissi
mum legimus patriam et patrimonium reliquisse et achade
miam elegisse villam ab urbe procul non solum desertam sed etiam
pestilentem ut cura et assiduitate morborum libidinis impetum
frangeret unde et plures eius discipuli sibi ipsis oculos effode
runt ¶ Refert Elinadus quod demostenes cromacum laidis
nomine nobilissime meretricis iocando subpalpitans etiam querens
hoc commercium cui cum illa diceret mille dragmas respondit ego
rem tanti precii non emo ¶ Ovidius quod expugnare est plus est
quod ledit amantes ¶ Est virtus placitis abstinuisse bonis
Augustinus libro primo de Civitate dei dicit quod egregius
romanus nomine marchus marcellus qui Siracusanam hono
rantissimam cepit fertur prius flevisse ruituram et ante
eius sanguinem illi lacrimas effundisse ¶ Gessit etiam
curam pudicitie in eam hostem servande nam prius quam oppidum
iussisset invadi constituit edicto ne quis corpus liberum
violaret ¶ Veritatem attendant qui iuvencio et servicium

et actus hois iniuste in bono concordat nec in illo inter se dissenciunt. Unde verissime dicitur quod vitas non gerit anglos ipa enim e virtus qua quis omni timore vel fraude seposita cum quadam spes libertate quod rectum sentit asserat. Valerius maximus dicit quod tirani sicul dionisii cum omes siracusani interitum optaret quedam ultime senectutis femina sola condie matutino tempore dominum orabat ut incolumis ac sibi supstes esset predictus dionisius. Quod audiens dionisius admiratus causam interrogavit. At illa puella cum essem inquid et grave tiranum haberem carere eo cupiebam. Successit peior et illo etiam cum carere cupere cessavi te importuniorem tercius habere cepi. Times ergo deteriorem tibi succedere caput meum pro tua salute devoveo. Tam facetam veritatis audaciam dionisius punire erubuit. Et hec de lanificibus dicta sufficiat

Capitulum iiij de mercatoribus

Ante legem et populare quartum situatum novimus. Nam in humana specie fuit habens in manu dextra libra cum pondere in sinistra huit fuste sive brachium mesurabile in anglo habuit bursa cum pecunia parata ad respondendum. Postremo et in isto representantur mercatores pannorum telarum et quarumcumque rerum et hoc in brachio mesurari. Campsores pecuniarum comutatores et hec in libra vel pondere depositorum receptores et pecuniarum et hoc in bursa. Hii omes debent avaritiam fugere debita

(c) 2006 Ministerio de Cultura

caue pmissa debent attendere et suare In integru debet
comissa deposita restitue. Cancellarius Rege congrue situatur
qr thesauris Regis debet pesse, & p rege militibz In
stipendijs reddere. Caueat igitur auaritia q e idoloz
suitus. De qua dicit Tullius Auaricia e cupiditas arge
di ul retinendi vltra necessitate Immoderatus amor hendi
hoc vicio nullu deterius e maxime i pncipibz et rem
publica gubernantibz. hoc eni quemuis homine ad qd
vis malu implicit & maxime i senibus Regnat. Quare
hoc contingat no Intelligo Quid eni absurdius esse
pot qm qmiq restat vie plus viatici qrere. Et
pubijs sapientu. Auarus nisi cu morit nil recte agit
Cuiq obres mali nisi vt viuat diu. Nulli auarus bonq
e sibi malus Inopi pessimus. Negandi ca nuq auaro
deficit Quanto plus potat idropicq atrius ardet.
Quo plus auget opes plus Indiget omis auarq.
Refert seneca qp ab Antigono Cinico pecijt talentu
Respodit Antigonus plus ee qm Cinicu pete deceret
Repulsus pecijt denariu respondit minus ee qm Rege dece
ret dare. Turpis inqt seneca cauillacio In denario Regem
In talento Cinicu respexit cu posset tanq Cinico dare
drium et talentu tanq Rex. Nichl tam exiguu est
qp no honeste regis humanitas tribuat Auaricia
cupiditatis pars et genus omniu est libidinu. Refert
Josefus. xviij libro antiqtatu qp fuit Romana pauli
na nomie maior dignitate, pclara studio castitati inte

Quid e auaritia

no.

no dosz optimos

mlier fuit
i bono dota
e bene egit

(c) 2006 Ministerio de Cultura

honestatis opinione conspicua / opu magnitudine locuplo
et vultu decora ea etate qn mulieres de pudicicia glantur
hec nupta est saturnino note / opibus ceteroque cultu consi
mili / huius amore tenebatur miles quidam emitus qui ea
muneribus et promissis sollicitans mulieris pectus marmo
reu neque flectere / maluit enim munibus carere quam avaricia
ducta carnis pudicicia amittere. Legimus quod fuit mulier
queda solitaria uita duces. Congregata auri quantitate
ad extremu vite deducta est. Sed post morte eius cum
hec ad epi noticia puenisset de mandato eius aurum
In eius sepulcru est proiectum. At postquam hoc aurum
sepultu fuit / tribus diebus se missam clamare audituri
maximo se dictis constitui incendio. Cum aut multis
diebus vinos omnes multiplicibus molestaret / de epi man
dato ad ea extumulanda venit. Aprtoque tumulo auru
colatu in ipius os igne sulfureo repitur ut verum
sit illud auru sitisti auru bibe. Corpus aut eius
fetidu acceptu ex tumulo in cloaca piecerunt. Seneca
in declinacionibus omnium fundamentum viciorum est avari
cia. Valerius maximus. Avaricia latentium indagatrix
lucrorum manifeste prede uorago avidissima / nanque habendi
fructu felix est et querendi cupiditate misima. Hec
aut omnia septimulo note possedit qui ei erat familiaris
cuidam homini note Gratus intantu exarsit avaricia
ut ad sponsione qua sibi quidam spumosus nomine
promisit non est vitus caput cean amici sui abscidere

hac per urbem

h est bonum exemplum contra avariciam

De avaricia

Item

(c) 2006 Ministerio de Cultura

ac p urbem palo fixo deferre. Insup etiã cauata ptem
capitis quo pondosius eet ligto plubo impleuit ut pon
dere ipius auru sibi pmissum acciperet. Odiosa hec
septimuli auaricia. Sed Tholomi Regis egipcioru risu
psequeda. Nam cu Anthonius Impator eu magnas opes
habere cospiceret et corripuisset eum sordibg ac ppter
eas periturū se videret ideoqz cu pcua manibg impo
sita i altum processisset classe pforata suo piret arbi
trio et Anthonius hostis pda quereret auru et argentu
mgere no sustinuit. Sed futuru necis sue pmiu domu
reuexit. hic pculdubio diuicias no possedit. Sed adiui
cijs possessus est, titlo tali. Quida Rex egipci/ aio vero
pcie mirabil mancipiu/ ex pubys sapientu pcie Im
pare oportet no seruire. pcua si vti scias ancilla est
si nescis dna. pcua no facit auaru sed volutas.

quomo destruit auaricia a diuisis doctorybg

Salustius auaricia fidem/ pbitatē/ ceteras qz bonas artes
subuertit et p hys supbia et crudelitate dni negligere/
omia venalia habere docuit. Caueat omino nimia
contrahere debita. Ambrosius d Thobia/ paupertas
no habet crimē/ Sed debere verecundu est/ no reddere
verecundius. Diues es/ paup es/ no sumas mutuū.
Si diues nllam patis petendi neccitate/ Si pauper
cogita reddendi dificultate. Et pubys sapietum.
ffraus ē accipe quod no possis reddere/ Seneca pmo
docedi sut qui libenter accipiut libenter redde/ et eos
qbus obligan sut/ re aioqz no tm eqre sed eciā vince
Itaqz si beneficia gratis collata reddeda sut mlto

(c) 2006 Ministerio de Cultura

forcius mutuata. Sed quoque multi ingrati amici quidem videntur esse in petendo sed inimici sunt in reddendo. Ideo
demas philosophus dixit. Amico meo rogatus pecuniam mutuo negare
bonu ex. ipsum et pecuniam perdam. Fuit apud Januam mercator quidam
et campsor obertus ganatus nomine astensis nacione. Hic
tante legalitatis extitit ut cum quidam quingentos apud se
deposuisse aureos mendaciter diceret illeque super hoc in
cartulari scriptum aliquid minime reperiret nullosque medosque
depositor testes adduceret. Et mercator fidelissimus diceret
se depositum minime recepisse. Et ille clamans vociferare
vellet. Obertus statim vocauit eum dicens. Care fili accipe.
Quingentos aureos quos te penes me deposuisse affirmas
Statimque sibi pecuniam numerauit. Maluit enim iniuste pecuniam
perdere quam bone fame sui nominis aliquid detrahere. Cumque
ille abiisset et pecuniam in dampnum anime perpetrata lucris
exposuisset diuersis accidit ut extra liberos. xl milia lucra
retur. Qui cum morti appropinquasset liberisque careret suum
in omnibus obertum fidelissimum mercatorem heredem insti
tuit asserens se ex Quingentis aureis quos fraudulenter
recepit tot et tantas coaceruasse pecunias. Sicque factum est
ut disponente deo qui prius susceperat pecuniam furat latro
Exemplum fidelis mercatoris fieret procurator. Sed econtra multi
sunt mercatores nomine quidem in seruandis debitis et depositis
fideles. Sed cum oportunitas dedit deposita sibi commissa
negant. Unde legimus mercatorem quendam in seruandis
depositis clare fame sed ubi aderat oportunitas fur
erat et latro. Huius fama exeneus quidam audiens +

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Thesauru no modicu resuandu ei religt post anos uo-
tres homo a mcatore suu repetit acomodatu sibi dposi-
tum mcator aut sciens illu ne testo hre sup hoc n aro-
grafum aliquod depositu negas / sepyn cognoscere aspe-
bat mie. Q ille audiens abyt tristis et merens. Tu cu
obuiasset vetula quedam / cam tante tristicie ab eo
suscitabatur. Tuc ille qd mich et tibi e mulier / vade
In pace / At illa obsecro ut mich causam tue tristitie
enarres. fforte eni consiliu saluberrimu tibi dare potero /
Victus ergo homo Infortuniu suu totu p ordine mlie-
ri dixit. Ac sagax et prudens vetula ait. hes ne aliqm
In hac ciuitate amicu tibi fidelem / respondit homo / heo
plures. Tuc illa vade Ingd et dic eis q emat scrinia
queda depicta siue Cophinos pteros z Inpletos ea uili-
bus rebus fingat i eis ee gemas prciosas z Thesaurū
magni valoris / z portantes ad mcatore illu dicat se uelle
apud illu Thesaurum magnu depone cu audierit fama
legalitatis sue no modica ee / et Ire habeat ad pro mul-
tum remotas / Illis ergo cu mcatore loqntibus / tu super-
ueniens petes debitu tuu / quod tali tpre apd eu deposu-
isti / Spero eni q ppt maius lucru z astanciu amicoru
tuoru verecundia / sibi legalitatis nn Imponerent stati-
tim tibi restituet Integre thesauru. Caue tame ne
nouit mcatores illos tuos ee amicos. O magnu mlieris
cosiliu. Mulieru eni est naturale i dubijs habere
pmpta consilia z bona. Abyt ergo homo et iuxta con-
siliu mulieris faciens amicis cu mcatore loquntibus

bonu cosiliu mulieris

(c) 2006 Ministerio de Cultura

d sicut thesauro apud eu deponedo suspicit et tpr recepetis suu depositu · Tuc mercator ait · bene te cognosco Tu es talis et tali tpre venisti z portasti depositum depositu tuu bene custodivi et procuratori suo ait vade vade cito et da huic depositu suu · Sicq accipies depositum homo abiit gaudens · Infelix vero mercator a sua defraudatus malicia vacuo remansit ¶ Qui dat beneficia deu imitat ¶ Seneca dicit plura perpere debere bene solue interdu aut solucio ipa est confessio ¶ Viro sapienti notu est quanta res queq taxada est et omia secu examinabit qtum accepit aquo z quo vbi qmadmodu ¶ Queris quid tibi fiat obliuione acceptoru cupiditas accipiendoru Et hec de mercatoribus dca sufficiat

De medicis et pigmetariis z cirurgicis · c · v ·

Collocant medici et pigmetarii ante regina in hac forma Nam in catedra magrali collocatus est homo habes libru in manu dextra vrceolu pigmetarii in manu sinistra i corrigia seu anglo habuit fframenta vulneru et vlceru · Per hec intelliguntur phisica et hoc in libro p que ea accipiunt omes gramatica logica retorica geometria arismetica et astrologia ¶ Nam pfectus medicus phisice traturam gramatice ppositiones assupsions et conclusions dialectice ploqucions z facundia retorice diuisions geometrie ·

qd debet scire pfectus medicus

(c) 2006 Ministerio de Cultura

armonia pulsuu tang quondam armonia musice i radiis
vere mediciinis et limitacionis astrologie circa mutaciones
fare nec est ¶ In vrceolo significant pigmentary et me
dicinaru confectores ac pulueru et specierum aromaticaru
coadunatores. In framentis que in angulo desunt medicos
cirurgicos significari dicimus horu omniu primi theorica
spectatores sunt vltimi duo practica siue operarii uocat
medicos phisicos studiosos et solertes esse oportet circa
sciencias. Cum enim vita humani corporis quodammodo
sit in manu medici nisi perita fuerit multaru scriptu
raru peritissime si mediante arte opera non dederit magis
occisor hominu quam egritudinu curator poterit extimari
¶ In eis debet esse moru maturitas moru facecia corporis
castitas ad infirmos multa sanitas promissio frequens
visitacio curaru causarum signoru egritudinis requirendarum
in libris actoru maxime ypocratis Galieni et Avicenne
sollicitudo omnimoda ¶ Cum ad infirmu simul multi
conueniunt medici non se litigatores aut disputatores ex
hibeant ne videatur magis mundi fama querere dum dis
putando vicissim vident quam egri decumbentis salutem
tractare. Miror cur inter eos cum maior infirmo incu
bit necessitas sanitatis fiat contrarietatis obiectio Cum
tamen de corpore hominis et vita ipsius vertitur causa et ille
se sapientem reputat qui subtiliores et plures contrarie
tates adducat. E contra inter iuris doctores vbi non de
vita hominis sed de rebus temporalibus contractatur ille prudencior

q mores reg runt i medicis

bonum consilium datur hic medicis

(c) 2006 Ministerio de Cultura

reputatur qui per suum consilium desideres nouit melius
concordare. Tollant ergo medici controuersiam animorum
ne magis apparere studeant quam curare. ¶ Ante reginam
vero medicus situatur ut castitate corporis habere sig
nificet. Cum enim reginarum virginum feminarumque egritu
dinis mederi habeat occulta atque verenda quoque ins
pice castos esse necesse est. Monemus ergo ut exempla que
sequuntur inspiciant ac exempla castorum virorum castita
te secrado aliis pudicicie sint. ¶ Refert enim valerius
quod ypocras mire erat continencie. Nam apud athenas
scortum erat nobile facieque decorum cui iuuenes ado
lescentes lubrica responderunt talentum si ypocratis
animum ad incontinenciam potuisset flectere. Que ad eum
nocte veniens accubuit iuxta eum nec tamen eius conti
nencia in aliquo labefecit. Cumque ea iuuenes derride
rent quod illius animum illecebris flectere non potuisset
premiumque victorie reperet respondit non de statua
sed de homine se tum pignus posuisse. Vocauit enim
philosophum statuam propter eius inmobilem continenciam. ¶ hoc
enim idem recitat valerius de socrate philosopho quod cum mu
lier nimium ei decubenti nocturno tempore fuisset infesta
Et ille castissimo firmoque proposito inmobilis perma
neret intantum ut non ad eam humum uterret illa se
despectam conspiciens confusa recessit. ¶ Cornelius scipio
missus in hispaniam eo momento quo castra intrauit
omnia que voluptatis causa erat iussit tolli unde duo

Casti medici

Exm

Exm

(c) 2006 Ministerio de Cultura

maxima storia abysse legunt ab exercitu. Noverat
enim vir industrius q voluptas viros effeminat et enervat
corpus voluptati subiectum. Unde et in fabulis poeta
rum dicitur q fonte sirenaru ingredientes enervabat
eos et viris effeminatis sexu admixbat et hoc dom fuit
in figura voluptatis. Sic dicitur in libro pmo de
nugis phorum. ¶ Curas egritudinu attendant q cu
fiat aut p simile ut in cirurgia cu rotudo vulni
lanceolu rotundu adhibet et longo longu aut per
contrariu ut in fisica calidu frigido aut gaudium
tristicia curandu est. Multi ei gaudio pierut aut
pnimio gaudio membroru usu distitui sunt
¶ Dicamus hic incident quid sit gaudiu et qmodo
gaudio mori aliqs invetus sit ¶ Gaudiu e diffu
sio ai cu apphensione convenientie seu delectationis. Ob
eni tendunt ad gaudiu. Sed unde stabile magnuq
consequat ignorat et sapiens quide nuq sine gau
dio e. Gaudiu aut hoc no nascit nisi ex virtutum
constantia et ideo no interrupit nec desinit. Quod
eni no dedit fortuna no eripit. Carnale tamus
Gaudia no remanent sed fugitiva volat. Unde nar
rat Valerius libro ix° q vix verisimil et credibile
videt q eripiedo vitam a corpore idem possit
facere amor et gaudiu q flumine maluit. Na nuncia
ta clade q romanis accidit apd lacu trasimenu mlr
er lacu nove putas viru suu ea clade perisse eo

Nota qd e gaudiu et qd inde assequitur homo

Unde nascitur gaudiu

(c) 2006 Ministerio de Cultura

q̄ ux̄ꝑato redeunte ad ipam domus sue porta illi obuia ffa tanta euecta ē gaudio vt in illius amplexu statim expirauit. Altera quoq̄ cū falso mortis nūcio filij mesta se domui daret ad ꝑmū conspectū redeuntis exanimata ē. Sicq̄ quas dolor nō extinxerit leticia nō supsit. Sed minus mirū uidetur q̄ mulieres Sed erat plus instaculosius quidā nomine cū in corsica q̄ nuper insula subegerat dijs sacrificaret, receptis lr̄is quibus a senatu certe supplicacionis nunciabatur intento ille aīo leges orta caligine ante foculū collapsus mortuꝰ est. Que quid aliud nisi nimio gaudio euectū putemꝰ. Philemoni vis īmoderati risꝰ vitam abstulisse legitur. Huic gaudio remediū ipocrate medicū inuenisse legimus. Nam cū diuturna mora extra patria ꝓpt sapiēcie amorē ꝯtraxiss per crebuisset at fama ꝛ opinio sume sue sapiēcie apud parentes et patria cū domū rediret ꝛ patē appropinquaret nuncium de suo aduentu primitus nunciauit parentibꝰ ipocrate ꝑuatū oculorum lumine ad patria remeare vt leticia de reditu aīos parentū oculorum ꝑuacio nūcia reparet putabat eni eos euectos leticia morituros. Legimus Titū vespesiani filiū in castris circa ierosolimā residente audisse vespesianū patrē suū tocius senatus uolūtate ad impij gubernacula sublimatū. Et ꝓpt̄ tantū ē euectus gaudio vt subito mēbrorum corporis fortitudine destitutꝰ obrigore mēbra fierent contracta. Ac iosephus iudeus q̄ certa

Qualiter ex nimio gaudio expirauit ista

ꝛ iste ex nimio risu decessit

bona separancia ipocrans

Iste fuit debilis ex nimio gaudio

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Romanorum Judeos rexit istoria medicus peritissimus
cam egritudinis cognosces requisit si toto in orbe erat
emulus cuius nome tity nominari aborreret ¶ Qui
cum quida Inimasset Josefo ee homine cuius nome
Titus Intatum aborreret quod nec eu in sua curia aliquis
nominare auderet eu fecit venire. Et statuto die
mensam feralissima ante oculos Titi fecit parari prin
cernas quod et dapiferos Juvens aduinari mandauitque oc
culte ne ad preceptum Titi aliquis parere presumeret.
¶ Sic aut omibus ordinatis emulu Titi fecit cum omi — bona medicina fecit iste
honore et Imperiali magnificencia i mesa collocari et
sibi a Juvenibus seruitoribus afectuose seruire. Ac
Titus Inimicu conspiciens homine statim Ira cepit ut
ut ignis accedi mandabatque suis homine occidere Cuius
nullus sibi madare emulo obedire auderet qui eciam
ministrare Intantu succensus est Ira ut qui usu cor
poris carebat mebraque haberet contracta sana mebra recepit
Nec Inimicu putauit sed ut sinceru amicu sibi
postmodu coplauit ¶ Pigmentarij vero cuita gerat — de pigmentarijs nota bene
solliciate quod eis madantur a medicis ad Implere Ne obli
uion uel diuersis causis occupati In medicinis uel In
confeccionibus unu pro alio uel alio postposito hominu
se probeat occisores. ffallaciam fugiat ne sophisticantes
aromata fures ponique pigmentarij Judicent ¶ Ungen — de unguentarijs
tarius debet facere unguenta suauitatis et unciones
confice sanitatis venenosa simplicibus eciam ipsis

(c) 2006 Ministerio de Cultura

requirentibus vel suspectis nullatenus vero quocumque
tribuat ne dum maliciam ad dampnum proximorum illam
convertat. Fiantque principes criminis hii qui gerere debent
curam salutis. ¶ Cirurgici quoque compacientes sint erogantes
ne fatuis se probeant invasores vulnerum sanatores. Hii
omnes cum omnium egrorum curam gerunt sui ipsius potius
habeant ut purgatis passionibus moribus se sanos
probeant. Que autem sint ille boecius ostendit libro pri-
mo dicens. Nubibus atris condita nullum fundere po-
ssunt sidera lumen. Tu quoque si vis lumine claro cernere
verum Tramite recto carpere callem pelle amorem Gau-
dia pelle spemque fugato Nec dolor assit Nubila mens
est hec ubi regnant. Et hec de medicis et pigmentariis ac
cirurgicis dicta sufficiant

De cirurgicis tractatus

Sextum capitulum de hospitibus et tabernariis.

Sextus status ante alfilem sinistrum hanc for-
ma accepit Nam homo fuit habens dextram
manum extensam ad modum invitantis sinistra manu ha-
bens panem et super ipsum panem vas vini et corrigiam
habens clavis hii representant tabernarios hospitalarios
rerumque custodes Et hii ante alfilem tanquam ante iudicem
collocantur quia sepe inter eos rixe et turbaciones oriuntur
alfile regis iudicem habent tractari ¶ Horum officium est
bona cibaria procurare euntibus ¶ Curiales esse debent
ad advenientes omnia que a supervenientibus deferuntur salua
per eos et sub certa custodia deponantur. Primum autem represen-
tat manus leva in qua est panis. Secundum representat manus

Procurare debent hospitibus bona cibaria

Curiales debent esse hospites

(c) 2006 Ministerio de Cultura

extensa ad modu invitans q dextra e. Tercium representat
Debent fugere vicium gule: claues dependentes In anglo seu corrigia ¶ Hy fugiant
gule viciu. Quanto eni pleres edendi bibendiq ca ad
eos descendunt tanto se abi et potus parcitate restringant
vt ad eos venientes eorum exemplo nimia no superflua
corpori tribuat. Sepe ei ex crapula oriut rixe et oculorum
suffocacio et Injuriarum Inuencio atque oppressio ¶ Debet
Bona uba circa vicium gule fugiendum eni homo edere et bibe ut viuat no aut viue ut edat
et bibat Taurus paucissimoru repletur pascua vna
silua elefantibus plurimis sufficit ho no terra pascit
et mari verutame no fams ventris magno constat sed
ambicio vnde dicit Quintilianus In gradibus rerum
quoque hec nob accidit vt cu obimis sanati simus va
rietas tame ex vilioribus grata sit ¶ Et lucanus
o prodiga reru luxuries nunquam contenta paruo aparatu et quesitorum
terra pelago ciboru ambiciosa fames Et laute glie me
se discunt quo puo liceat producere vita ¶ Carta Indul
gencie gule q ventris amica est venter eni et genitalium
proxima sunt Sic et gule viciu luxuria parit ¶ Pessima
Contra vicium luxurie atque gule pestis luxuria ex qua causat mentis ebetas q est acute ra
cionis obtusio carnalis Intemperancie vicio crassis sensibus
Inducta Quid aut hoc vicio fendius qd e eo dapnosius
quo virtus atterit victoria languescere sopita glia
i Infamia conuerit animiqz pariter et corporis vires
expugnat Et ideo dicit basilius Cu ventri deseruimus
et gutti pecora sumus Et bestiis ee similes studemus
quibus prona ee et terram respicere ac ventri obedire na

concessit. Boecius de consolacionibus libro iiij. Qui virtute deserta homo esse desinit cum in divinam naturam transire non possit, in beluam convertatur. Quot et quanti sapientes miro solidique essent consilij nisi ebrietas et calor fecisset eos calere quo attendit ita discrecio obfuscatur in tantum ut libido nefandis se immisceat ambobus hominis discrecione sopita. Ovidius vina parant animos veneri si plurima sumas. O pessimum vicium ebrietas ex qua depit virginitas que soror est angelorum possessio omnium bonorum et eternorum securitas gaudiorum. Noe mero cales filius vereda detexit. Loc castissimus nimio vino sopitus ad montem fugiens carnali copula filias ut uxores cognovit legimus eodem talento sic ira succensos ut cum amicicia iuncti essent in tantum ut sobrij unus pro altero periculis se exponeret se invicem gladijs perimisse. Herodes antipas Johanem non decollasset babtistam sine crapule et ebrietatis defectu convivium. Baltasar babiloniensis rex vita et regno non fuisset privatus si ea nocte fuisset sobrius quam Cirus et Darius reges cum populo crapula sopitum occiderunt. Affabilis facieque sermonis decet hospites esse ad eos quos hospicio susceperunt. Vultus enim alacer blandus sermo et benigna invitacio famosum hospitem reddunt. In vulgari proverbio dicitur Cortasia e boca molt val e poch costa. Cum viarum pericula sunt ad discrimina nescientibus hijs qui tuo introducti sunt hospicio per te domum dirigantur ut securi sub umbra tui culminis vivant et discedentes sonanti per te securi transeant. Esto eorum vite ac fame defensor

(margin, left) mirabilia contra et gulam et luxuriam
(margin, right) contra ebrietatem
(margin, right) exempla contra ebrietatem
(margin, left) Debent esse hostalery afabiles
(margin, right) Debent ostalerii ostendere hospitibus vias bene et a ... custodire

65

ut tue. ¶ Lot enim angelis quos homines peregrinos putavit hospicio benigne susceptis ab impetuosa sodomorum libidine duabus oblatis virginibus genitoris amore postpones fidei susceptis hospicio tamquam sub umbra sui culminis defensore se probuit ¶ Salua sit omnia que tue custodie sunt tradita Nam tuum hospitium alienus subintras suum facit habitaculum Cuncta ergo que defert tue sint commissa custodie. Sint ergo sic salua quasi domini ipse reliquisset Tales ergo famulos teneas qui non ducti avaricia bona advenientium querant ¶ Equorum aut anonam seu pabulum equis oblatum non subtrahat ne equi famie lassati accessores eorum occasione tali quoque in inimicorum manus inadentes pereat Et sic tanti mali causa famuli fiat

bonum exemplum ¶ In lombardie partibus apud primam civitatem receptus fuit hospicio nobilis quidam cum magna hominum comitiva Cum equis prima noctis ora pabula data fuisset famulus ospitis clam ante oculos equorum pabula posita furari ue accipiebat. Cumque ad eum cui nobilis inadere solebat latro venisset manumque ad pabulum tollendum applicuisset equus ipse furis brachium dentibus stringens detinuit Cumque latro ab equo se detentum sentiret ac nimio dolore clamaret domicelli dicti nobilis una cum hospite occurrunt Sed nullo ingenio dictum furem a dentibus equi extorquere potuit. donec vicinorum auris huius rei negocium fama pervenit ¶ Sicque factum est ut delatum ad iudicem confesso quoque crimine per sententiam dampnatus laqueo finiret vitam

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Valde aliud bonu exemplu

¶ hoc idem petrus alius Ita calone equi semel e passus
i facie ut cicatrices cu impressione fer et clauoru i eo post
modu apperet. ¶ Cum quida vades ad scm Jacobu
apud Tolosam vrbem hospicio fuisset susceptus hospes
cuius erat hospiciu In tantu exarsit auaricia ut dap
nu reportas p lucro cifum argenti clam In mala
suscepti hospitis collocaret ac postmodu eu Insignis
tanqm furem cepit arguere testibus Curie secu adhibi
tis. Cuqz ille et se z patre Innocentes assereret et ad
scrutandu mala fuisset pressum cifus aut In mala
filij fuisset Inuentus tanqm latro pegrinus hospes
dapnatur suspendio rebus omibus que peregrini
erat suscipient hospiti aplicatis. Cumqz pater susp
si pegrini pfecisset uia Incepta i honore bti Jacobi
et Illu redire consiget p locum vbi filius pendebat
patiblo ac secu pater quereret Cur deus euenire
filio talia pmisisset statim filius pendes patre
alloqutus dix se meritis beati Jacobi Incolume con
suatu Monuit Insup patre vt adjudice pperaret
miraculu et Innocentiam recitaret Cuqz hoc esset
Impletu ac pegrini filius esset d patibulo deposit
ueritata causa suscipiens hospitis tolosani fracqz co
fessione q ppt auaricia et cupiditate reru habedarz
pegrinu hospite de latrocinio acusasset ipo q pepen
derat pegrinus patiblo e appensus

Capitulum vij de custodibus Ciuitatu cois et pedagiarijs.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

In sinistra pte militis collocant^r custodes In hac
forma na status ille formatus fuit i humana
specie habes In manu dextra claus magnas In sinis
tra habes vlna In corrigia hns bursam apta Per
hos Intelligunt^r custodes Ciuitatis et hoc In clauibus
officiales boni comunis et hoc In vlna sic sut alij
sup mensuras et sup pondera pedagiarij et massarij
seu clauarij qui representat^r i bursa apta ad recipie
du q comuni debentur. Recte eni hij ante militem col
locantur qr p milites Ciuitatis custodes habet undiq
et requiri et etia p eosdem het ipa Ciuitas custo
diri Custodes decet ee sollicitos oculatos et zelatores

qd debet ha custodes

boni comunis siue q pacis tpre siue bello Iminente
debet discurrere Ciuitatem q ad munime et securitate
sunt rectoribus Intimare Nulli homi bellj seu
guerre tpre nocturno apire Consciencia In eis sit

de vtute consciencie

recta sic vt zelu sic hant Ciuitatis vt tame cul
pa liuore Inuidie seu cordis amaritudine nulli
hominu Imponat Sepe eni fit vt videri zelatores
quida amet et hoc vt In officijs laudam pmaneat
aliquos fraudulent^r acuset Summu genus mali
cie est Inde velle reportare gliam vnde sin culpa
alij criminis Imponis Infamia Sic ergo custode
te pbeas vt apud Iudices et rectores Inocentes no
paciant^r Iniuria Sepe cu poculis hns q omnium

(c) 2006 Ministerio de Cultura

corda novit et ponderat illu nimas sine cuius custo
dia frustra custodiendo invigilas. Timentibus enim
beatitudo pmittitur et eis omnia cohoperant in bonum
Imperator fredericus fecit apud Capuam Civita
tem sup ponte aque que circa ipam defluit por
tam marmorea muro ope costruxit In qua ipe
imperator sedes magestatem ptendes sculptus e
a dextris vero et a sinistris duo iudices assessores
sculpti sunt In semicirculo capitis iudicis in dex
tra tal est versus. Intret securi qui querunt vive
puri. In semicirculo capitis iudicis In sinistro hic est
vsus. Infidus excludi timeat vel carce trudi. In
semicirculo aut tocius porte hic vsus. Cesaris imperio
regni custodia fio. In semicirculo sup caput regis
hic vsus est. Quos miseros facio quos variare scio.
Coronere ergo iudicii est. Custodii vero timere.
Regis aut penas proditoribus cominari. Dionisius sicul
rex habens fratrem qm intime diligebat semp quocumqz
pgeret secu ducebat. Cumqz enim in curru deambulans
occurrissent duo paupes facie len habituqz despecti illi
statim de curru psiliens eos cu omni honore et reverentia
suscepit. At ex hoc barones no solu mirati sut sed
aio turbati. Cam tame inusitati negocii timore retac
n minime pserunt. P fratrem tame regis rogaverunt
certificari de causa. Cumqz dionisius a fratre suo

versus bonos de iusticia.

Exemplum ob amu de timore dei

audisset se fore beatu maxime qz tot diuicijs et
honoribus et delectacionibus eet refertus Rex fratrem
suu requisiuit si beatitudine sua experiri vellet Quo
respondente desidero et requiro Rex mandauit omnibz
sibi subditis fri suo vt sibi in omibz obediret Et
cum refectionis hora venisset et mesa epulis eet refer/
ta ac in mesa regis supsederet noblissimos qz picturas
aspiceret musicos sonos cu suaui delectacione audiret Rex
fratre suu incepit querere vtru beatu se putaret
Quo respondente beatu me puto z experior Rex dio
nisius clam limatu gladiu fecit portari cu equina
seta supra caput fris discumbentis fecit appedi Cugz
frater regis nec manu ad mensam porriget nec occlos
ad suitores conuerteret Rex dixit Cur fratre no come/
dis cu te beatu dicas et senis Respondit ille me bem
no senio cu gladiu remebundum sup caput meu cos/
picio Tunc Rex appuit qz vultu tristi quoqz se uer
teret ibat eo qz gladiu occultu diuine vlcionis in
corde suo semp cospiceret Nec mariam habebat leticiae
vbi tantus timor sibi continue inesset paupes no
leta facie Marcus honorasset eo qz ipos sena facie
et leta consciencia cospiceret Satis in hoc Rex hostendit
no fore beata homine cui timor inceet Vnde generalis
anus excedit omem calamitate diebz ac noctibz n/
me Et ita qui timet a multis multos timet Et

(c) 2006 Ministerio de Cultura

eni minus q̄ servus est dn̄s qui suos timet. Tutissi
ma n̄o r̄s est nichil timere pter deu̅ Interdu̅ audacs
cogimur ee̅ metu. Est ubi dat vires nimius timor
Timor sollicitu̅ reddit ut q̄ custodie comittu̅tur pcurat
ne peant Et nimiu̅ timidu̅ nimiu̅q; securu̅ vitiu̅
est. Officiales cois discreti sit Ne ultra q̄ raco ex
postulat extorqant ab ementibus aut vendentibus psona
eni̅ comune gerut Idarco comunes omibus ee̅ debent
Et q̄r Int emptores et venditores prax lingua se In
sit Ideo sit i eis diutna sapiecia. Equo ei aio honsta
amanda sunt. Contepnendus ē ipe contepto. Contepne
ergo Ineruditoru̅ conteptus suis ad sumum pgredi
Iniuria ei Iniuste Irroga eius ē Infamia q̄ facit
Socrate quida prax Intues ait Oculi corruptores
puerou̅ Cuq; discipli Intueres In eu̅ vellet pirre
Illaru̅ magro coniuciu̅ hac sn̄ia repssit eos dices
Quiescite o sodales qescite Quoda tpe cum Idem
socrates Infinita couicia ex supiori loco a zanzipe
uxor sua audisset ac eidē restituisset aqua pfusus
In muda nichil ei aplius respondit sciebam Inquid futu̅
ut ista tronitua Imbre sequeret Ergo cedas pugnan
q̄r cedēdo victor haberis Cato cu̅ recte vivas non
cures vba maloru̅ arbitrii nō ē nr̄i q̄ q̄sq; loqtur
Prosper Nunq̄ bella bonis nunq̄ descrimia desunt
Pedagiarii nulla pedagia estorqant nisi que aut

No ē homo
beatus nisi
timor Ins

O pius bo

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Imperator aut legis conditor Instituit ne videat ponere raptores quam exactores pene ad dubios viaru transitus munitos quod eis ex officio incubit et aquibus de iure exige sine Iniuria aut cotumilia postulet ¶ Non affecret tantu utilitate rei publice ne incurrat dampnu conscientie ve qui predaris None et ipse depredaberis ¶ Thesaurarij seu clauarij ciuitatum omem legalitatem habeant ne per quod sibi debet rei publice subtrahant ut qui debet esse custodes fiat furs Nam nulli cui rapina felicit cessit gaudiu rapti durauit In postium Et hec de custodibus et officialibus dicta sufficiat

Capitulum octauu de Ribaldis prodigis lusoribus et cursoribus.

Ribaldos et lusores ante sinistru rochu dicimus situari ad vicariu enim Regis qui Rocus est pertinet homines aptos ad Ciuitates et loca Regi contraria exploranda et cursores qui scito portat litteras et Regis mandata prouidere Sic aut fuit formatus Nam homo fuit habens capillos sparsos et bellutos habens In manu dextra peccuniam modica In sinistra vero tres taxillos Et In corda qua habet pro cingulo pixide litteris plena In primo representantur prodigi et dilapidatores reru suaru In secundo representantur lusores et litterarum portitores ¶ Prodigis et dilapidatoribus debet dari curatores ne bonis suis dissipari furari

Nota contra prodigos et dilapidatores rerum suarum

cogatur ¶ Qui autem habundare consuevit propria eaque expendendo larcire cum ad medietatem venit eum aut mendicari aut furare necesse est Tales enim aut delicati sunt et laborare non possunt aut nobiles sunt et mendicare erubescunt ¶ Sicque fit ut qui dilapidaverunt propria accipiant aliena Magnum vicium est prodigalitas quia et si qua utilitatem alijs ad tempus pariat finaliter tamen proximis fit dapnosa hos cassidorus admonet sua servare ne necessitate compulsi aliena mendicare aut furari cogatur ¶ Maior est ingenij in conservandis quam in inveniendis adhibenda cautela Claudianus in volumine maiori: pocius est servare quesitum quam quesisse novum et ideo dicitur in proverbio ¶ Qui non cavet expensas ante mendicat quam senciat ¶ Fuit quidam

Nota In corde tuo bonum exemplum et retinere pm

nomine Johannes cavacra ditissimus erat Nec haberet nisi duas filias nuptui tradidit illas duobus nobilibus Civitatis Quas cum traduxisset intantum pater earum generos dilexit ut aurum et argentum et bona temporalia succedente tempore eis partitus est Cuique durantibus denarijs generi et mariti filiarum patri earum erant nimis curiales atque benefici ventum est tempus quod distributis omnibus Johannes cavacra nichil haberet Sicque factum est ut qui durantibus denarijs videbantur grati supervenciente inedia probarentur ingrati. Cum autem pater prudens esset Indigencie sue voles occurrere mercatore sibi notum ab antiquo decem milia libras prestari ad trium dierum terminum

exposuit · Cumque pecuniam mutuo acceptam ad domum ipsa
deportasset in quodam nobili et solemni festo generis et filia
bus nobile parauit conuiuium postquam vero comederant eo
In cubiculo clam Inclauso prius in scrinio nouo fabri
cato cum tribus firmis clauaturis obfirmato pecuniam sibi
mutuatam de sacculis super trapezam stratam funderet
vt filie ex cubiculo per rimas ostij possent Inspicere
hoc facto Iterum pecunia ipsa collecta In scrinio recondere
simulauit et ad mercatorem eam postmodum Integre repor
tauit Die vero altero Generi et filie patrem Interrogant
quanta esset pecunia In scrinio sic obfirmato deposita.
Cumque ille fingeret viginti vel milia et libr quas in depo
sito deposuerat vt eis testamentum faceret ac relinqueret
generis et filiabus si tamen secundum modum quem cum eo
cum filias nuptui tradiderat se haberet Illi hoc
audito nimium gauisi gratia honoris etc ta in usibus
quam In omnibus vsque ad finem vite conabantur patri seruire
Appropinquante tandem fine vite sue vocans generis et filia
bus sic eos alloquitur. Antequam moriar non Intendens
aliud facere testamentum nisi quod In scrinio obfirmato
reliqui statim coram me dum adhuc viuo scribo predi
catoribus et minoribus Centum heremitis l libr assig
nare curetis a quibus cum receptis scrinio clauis seny
et mei depositi quas In suo habent deposito repetatis.
In qualibet autem claue meum apposui sigillum in testimonium

(c) 2006 Ministerio de Cultura

p̃missorū vnicuiq; aut ecclie aut recluso certam
pcie quantitate dū lecto decuberet donari fecit Qd
et fecerut libenter spe tm q in ꝓpmo spectabat.
Cumq; die claussisset extremū celebrateq; esent funis
exequie et vij. etia dies obitus solenniter fuisset ex
pletus cū solenitat magna claus apud dños religio
sos depositas petierut. Quibus acceptis scriniū i q
depositam pcūiam putabat apientes solenniter nichl
i eo aliud inuenerut nisi claua enormit grossa &
magna In cuius manubrio uulgariter scptu erat. Aqst
es lo testamet dn Joha cauatxa. qui sinatxe p laltruy
desfaça sia macat ab aqsta maca Qd in latino
sic e. Ego Johs cauatxa tal condo testm ut qlibet
mactet hac claua qui se ipo neclecto altius curam
gerit ¶ Stolidissimu opus e ꝓpa pdige expendere
et aliena postmodu apetedo expectare Siue filius sit
siue filia. aut manu tua dispensanda respiciat q
tu dispensadam respicias aliena. Nc bonu ciue exis
times eu qui et mlta expedit et modica possidet.
Talem existimes nouitats apere diuina mutar bella
intestina libent moue. Ac contra qui habundat libis
ceterisq; rebus qbus tcce nos homines felices putamus
cuiu nouitats dnorum mutacons p turbacons cuj
um displicet suis qteti sunt no alienis cupidi. pdi
gu aut nc bonu ciue nc utile rei publice existimaq
post hos lusores scortoru/turpidins/insegnites/omjno

(c) 2006 Ministerio de Cultura

peiores dicamus / quos tamen ludi taxillorum calor / vanita
tisque cupido / ut libido / ad pauperiem traxit / latrones et pre
dones fieri necesse est ¶ Post hec omnis infidelitas prophano
nis textam ebrietatisque vicium sequitur. hij bella secuntur
militumque castra non obtantes tam victoria quam prodam multa
cum licet eis dampna inferunt et parva lucra reportant
¶ Beatus benedictus equo resides obviavit cuidam lusori.
Cui lusor ait velles vir dei ludere animam pro equo cui
insides si placet. Respondit benedictus si animam in obligas
ego ipse descendo tibique scripta me puncta traicias cum
taxillis sponte equum et gratis promitto Quod ille gaudens
acceptis tribus taxillis. xvij puncta traiecit statim
quod lusor certius credens et de lucro frenum equi apprehen
dens suum esse asseruit equum. Cui benedictus Expecta fili
quia plura sunt hijs que vides puncta In ipsis taxillis pro
iecisque eos tercius taxillus divisus est per medium in supre
ma parte sex representans et in alia divisa representans
unum Sicque factum est ut alijs duobus representantibus
xij et cum vij puncta ~~xv~~ xix scilicet precessisse iactatum
benedicti Quod miraculum lusor cum advertisset animam sub
ipsius obedienciam dedit factusque monachus laudabiliter vitam
finivit ¶ Cursores et literarum portitores Inter ceptum ex
pediat ne mora contra hentes mittentibus eos vel eis
ad quos mittuntur ipsa mora in dampnum cedat sepe fit
ut cursor impeditus modica hora aliquis preveniat
que contrariam defferens hijs que pervenire debuit possessa

Incipit tractatus de cursoribus et literarum portatoribus

(c) 2006 Ministerio de Cultura

causa seu lucri copia pditur i mercata Studeat ergo
cursores cu eos Regni vicary mittut no se mane ab
grauare ne sero mero replere ne debilitare nimio
lassans psistat Cum aut trasendo ad Ciuitates qslz
puenint no curiosi sit eas circuspice aut exploret
nisi forte sup hoc mandatu habet spale Certa ille
stultus viator est qui p amena prata psspicies obli
uiscat quo tendit Expeditis hys q ad firma scacorz
et eoru officia ptinet ta nobiliu q popularium de
pgressu eoru breuiter uideamq

Explicit tractatus tercius Incipit tractatus quartus de pgressu et motu eorum.

Tractatus quartus de pgressu z motu eorz capitulum
pmu de scacario i gene Capitulu scdm de
pgressu Regis. Capitulu tciu de pgressu Regine.
Capitulu qrtum de pgressu alfilorum. Capitulu qntu
de pgressu militu Capitulum vi. de pgressu rochorz
Cap. septimu d pgressu popularium. Capitulu viij
d epilogacone pmissorum

Capitulu pmu de scacis i gene.

De scacario locuturi sciendu q ipm representat ci
uitate babilonica In qua hic ludus fuit In
uentus vt dcm est sup i c. Circa qd videda sunt

(c) 2006 Ministerio de Cultura

quatuor primum quare sunt lxiiij quadrata puncta
secundum quare circumquaque labia ipsius tabularij sunt alta
tertium quare populares situati sunt ante nobiles ut patet
quando tabularium est plenum Quartum quare tablarijs ple
no tractum est de vacuo contrarium de pleno Circa primum
sciendum est quod secundum dictum beati Geronimi Civitas ba
biloica fuit quadrata quodlibet autem quadrum habuit
xvj milia passuum in numero et mensura Que xvj
milia in quatuor quadriduata crescunt in sexagita quatuor
miliaria more lobardico seu leucas more gallico ad
representandum autem hanc mensuram philosophus Inventor huius ludi
tablarium constituit continens lxiiij quadrata puncta quod
et si comprehensa sit tam intus quam extrius circa
labium utrobique sunt triginta duo hoc factum est ad ludi
decore et more seu progressum scacorum ostendendum ut
patet in sequentibus Circa secundum est sciendum quod labia ta
bularij representat murum dicte Civitatis Et quia fuit al
tissimus ideo labium in altum statuit Dicit enim Geronimus
super illo verbo Ysaie Omnis super montem caliginosum quod
dictum est de babilonia constructa fuit in Caldea non autem de ea
constructa fuit in maxima planicie Erat tamen in altitudine
murorum sic alta quod prenimia altitudine caligine continue
tegebatur In tantum quod post caligine humanus visus
ad murorum terminos altitudinis se nullatenus extendebat
Et ideo mons Caliginosus ab Ysaia dicitur altitudo

Qualiter est facta
Civitas babilo[nie]

De altitudine
babilonie mu[rorum]

(c) 2006 Ministerio de Cultura
DE TARRAGONA

naq3 murorum ut dicit Jeronimus erat mensura passuum
tria milia que faciunt tria miliaria lombardica. In
angulo autem civitatis ipsius erat turris triangula cuius
cacumine comprehendebatur ad mensuram passuum septem milium
hec turris vocata est Abel. Muros vero juxta turrem con
struxit ut dicit virgilius Semiramis. Circa tercium
sciendum est. populares statuunt ante nobiles juxta campum
In prima cadra primo quia populares quodammodo sunt
corona nobilium Nam dextra roques qui est vicarius
quid posset facere nisi ante ipsum situatus esset agricola
cui cura est temporalia ad victum ministrare. Quid mi
les faceret nisi ante se fabrum haberet qui frena et
calcaria ac sellas pararet. Quid valet sine equo miles
ad hec que ornamentum milicie pertinet certe nichil. Quan
tum enim populares Et forte nimis posset valere quia
sine vestibus nobiles viveret si deesset qui merces aut
panos venderet aut faceret Quid reges aut regine
aut ceteri facerent sine medicis. Gloria ergo nobilium
ac vita populares sunt Ne ergo tu miles aut nobilis
populares despicias ante nobiles populares in hoc ludo
situatos novis. Secunda causa est quia populares ante quam bel
lare incipiat ante vacua quadra situatur ut ex hoc
discat suis officiis actibus intendere. Consilia vero et
civitatis regimine et bellorum ordine nobiles permittat
tractare Qualiter enim sciret consulere popularis qui numquam
studuit circa consilia. Quale dabit consilium qui ad

o quia populares nobi
lium gloria sunt

(c) 2006 Ministerio de Cultura

huc ignorat natura rei p qua consiliu e habendu. vac
cet et intendat ergo officiis ac ministeriis quibus sunt
apti Non caret interesse consiliis aut aduocacionis homi
aut comutacones inueniat quia p violenciam subu
tuntur consilia Et deficientibus sapientibus ciuitates
trahuntur ad ima. plato enim dixit beatas fore res pu
blicas cum eas aut sapientes regeret aut earum rectores
sapientie studeret Prius ergo popularis desistat
loqui quod in oracione porare velit. Sepe enim fit vt qui
plus querat ei quod sit minus sciunt quod est. Circa iiij
e sciendum quod tabulario excesso tantu est de vacuo quantum
est de pleno Et ideo e quod quicumque aliquis gente occu
pat ad regendum conari debet vt ciuitates castra et
possessiones occupet que sufficiat genti ad habitandum et
excolendum Regis sine regno nomen vacuum e et inane
Nobilitas sine moribus et rebus fatuitas porro est
censenda et verecunda paupertas que adeo e grauior quo
est vnusquisque sublimior pauperem populare. nemo
obiurgat iniuriis nobilem et pauperem nisi eum mores
venustet vnusquisque fastidit ¶ Sine rerum habundancia
Regna latrocinia sunt. Sine potencia originis nobili
tas vanitas est et destruens Et licet scacarium ciuitati
te quod diximus perficeret totum tamen regnum et imperium
mundumque significat ¶ Si ab vno incipientes vnum
numerum cuiuslibet miliarii ad secundum et per alium vsque ad
sexagesimum quadrum duplicando perducamus no

De forma tabularii

Nota bonum dictum

(c) 2006 Ministerio de Cultura

totu mundum equivales superexcresat sed ptres mudos si natura pateretur excresteret

Capitulu ij de pgressu Regis

Huic Regno Rex ipe dnando psidet Et hoc mo conis et pgressionis natura Cum eni resideat i quarto quadro Cum sit ipe niger habet adextris i albo milite Alfilem uo et rochu i nigro In sinistro uo tenet loca aposita cuiq racio ee pot qr cu glia et corona Regis sint milites eu consegnt In sua sili residencia Deinde dextre Regi sinistre Regine sedi si milits sonatur Cum vo vicarius Regis sit Rochq dext Regina In sede similit sonat qd z Iudex alfilus sinister vero Rochus z alfilus Rege In sede sili sonat Et huic Inde sibi appositis Regnu qd i Rege et Regina lucet ipis In locis et sedibus admodu corone succincas securius obfirmet Cum eni Iudex milis et vicarius Regine Rege pmuniut oposin vo i Regis dextra Regina custodiut totu Regnum firmitatis z comunitatis In vnu qui ad consiliu ptinet robure acquirit z Regni negoa securius disponut Si aut vnqsqz ppa atenderet no q Regi ul Regno debent defenderet ul curaret sato fieret Regni divisio z p consegns Regnu nome pderet Regni et Regie dignitatis Quia vo Rex sup omes obtinet dignitatem z dnniu racione dignitatis no decuit eu multo spacio

No z attende bona verba

(c) 2006 Ministerio de Cultura

a Regni solio absentari Et ideo cu moui incipit
ternariu numuz non excedit Cum eni moui incipit
ternariu numum no excedit. Cum eni moui incipit
de sua cadra alba natura sequit rochorum a dextris et
a sinistris Ita tame q a sinistris no pot se ponere
i loco nigro iuxta rochu situatu i albo et pot se pone
i albo iuxta dcm locu ad angulare quadru ubi sunt
situati Ciuitatis custodes et ibi habet natam mili
tis i tali progressu Istos aut duos progressus sortitur
vice Regine qr cu Regina et Rex ppter matrimoniu una
caro sit Ideo Rex a sinistris de loco proprio deambulat
ac si ipe de cadro Regine qd e nigru collocatus eet
Perambulat aut in tertiu p modu rochi ad qdru
dum taxat qd rochus aduersario i aliquo spacio linee
Si eni ibi eet rochus albus discohoptus in scda linea
tur Rex niger ad tria linea no posset exire. Sic ergo
Rex natura sortitur a dextris et a sinistris natura mili
tis quantum ad duos progressus qr de loco suo potest
se pone in loco fabri qui e in nigro. Et ad spaciu
seu quadru nigru sed vacuu ante lanifice seu not
A dextris aut duos habet progressus militares qr
ante medicu pot se pone in spacio vacuo et qdro
nigro ubi situantur tabernarij Sic ergo ad quatuor
quadra Rex militu natura in progressu sortit //
Alfilorum vo natura quantum ad duos progressus qa
in dextris se pot pone in quadro albo et vacuo

(c) 2006 Ministerio de Cultura

ante tabernariu istos aut pgressus het du e situat
i loco ppo hens eo In virtute ante qm Incipiat moui
postqm aut moui Incepit no pot trasire nisi ad unu
quadru Et tuc natura popularium In pgressu sor
tit. Merito ergo hat natura omium reru habuit
qr cu omis virtus q e In mebris sic a capite e mot
totius corporis pncipiu at vite sit a corde. Sic i ios

Nota qd debet cognoscere subdita In Rege

subiecti Regie dignitati qcq hent hent a Rege cognos
ct. qr het et qd alij hent p exequcione e continua
ta aparentia ex motu e pgressu eoz Rex connet i
virtute militu eni victoria Iudicu prudencia vicario
ru seu legatoru auctas Regine continencia popularu
concordia nome omia honori Regis et glorie stbut

¶ In pgressu aut suo cu moui debet linea ante
populares sita no excedit a trnario aut numo eos
status moui Incipit qr ternarius num̃ continet pro
q constituunt pmu pfectu numu qui est senarius Na
senarius het duo e tria que simul Iucta i senariu
surgut qui e pmus num̃ pfcs e significat in hoc
loco vi psonas noiatas q Regni pfecione constituut

Ista Rex construunt pfecione Regni.

Scilz Regem Regina Iudices milites vicarios e popula
res A tribus igit numis i suo pmo motu Rex Inni
pe debuit vt pfecione vite ta In se qm In alijs se
habere ostenderet postqm aut Rex moui Inceperit
duce seu Regina pot scdm modu q dicet i capitlo
de pgressu illius na Regina sequit Rege ad duo

(c) 2006 Ministerio de Cultura

74

loca angularia ad locu nigru admodu alfiloru et ad locu indirectu ad modu rochi inquarto ant me dicu. In hoc significat q mulieres no possunt vone nec pmitte aliqua viagia sine viri voluntate. Et si viagiu aliquod ipa pmisit vivente viro ipo q contradicente no pot tedere. Immo si ipam ducere voluit secu eu sequi vxor tenet cuius racio est qr caput mulieris e vir. Cum vero quantu ad ea q matrimonij sunt pro sit qr vir potestate sui corporis no het sed mulier. Et mulier potestate sui corporis no het s vir. Si contingat virum velle pficisci ad loca longinca mlier de iure propt matrimoniale debitu ad illa loca pot a viro requirere se velle conduci et ille tenet ei i tali volutate sunire et ideo cu rex moui incipit regina moui potest. Non aut cu ipa mouet semp z ipm moui nece e. Quia itaque quatuor pme linee qdratorum sunt in finiu regni spaciu ad tres pmas rex in suo loco situatus pot accedere. Cum uo illa tria q[...] capit no nisi in uno quadripuncto pot puenire nam du e infra regnu securus rex creditur ideoque sibi concedit vt ad spacia infra cofinia possit pgredi. Cum at ad bella vltra regni sui confinia exiuit uno quadro pgredi sit contentus. Psona ei regis p mill alijs coputatur. Et ideo cu belli periculis se exponit eu reparate z caute pgredi nece est. Na capto eo ul mortuo ul incluso ipse

Nota bona verba secut

No q mulieres nichil possunt vone sine voluntate virorum

No q psona regis i bello coputat p mill

omnium bellancium deficit et ideo ipsum causatum in
progressu belli et necessario fuit hys aut sit caute pro-
dat ut ultra unum cadum punctum post primum motum
exire non possit Nulla tamen lege astringuntur qui
ad omnem partem suum indirectum procedendo sive retrocede-
do sive a dextris sive a sinistris sive in angulis
tam nigris quam albis procedat Numquam tamen potest se
ponere immediate in bello iuxta regem adversarium sed
in tercio semper quadro oportet eum ab adversario rege
distare quem progressum ideo inventum credimus
quia licet omnibus alys sit lex posita in terys locis et
terminis procedendi regem tamquam dominum a tali lege exemptum
et immunem Et quia reges in bello numquam sibi ipsis
appropinquare possunt ideo ceteris captivatis nulla ipsis
regibus potest parere victoria Quo enim regno rex
possit gaudere si nullos sibi subiectos habere supers-
tites de nobilitate regni gloriam absque subiectorum
multitudine vanum est atque ridiculum Contingit

Attende super forma et modo ludi scacorum quo ad regem

autem in hoc ludo regi in vehendo dicere frequenter
quod adversarios tam nobiles quam populares scack quod est
dictum ius in(?) Et hoc fit nisi caterua suorum aut
fortitudine aut sapiencia muniatur Quod ideo fit quia
cum regis regimen aut nimium iniustum est aut durum
est sepe subiecti bellare desistunt ut sic per adversari-
os rex amittat dominium Sepe enim cum nimietas imminet
plurimi populi et miles a principe susceptas iniurias ad

(c) 2006 Ministerio de Cultura

mente reducat Et cu intra urbem vindicare supra
pncipem eas non possit occone plus extra ad bellum
paran visibus osibus terga vertit ut pncipe solo
relicto cofusiori pateat qui dura manu regebat Cu
vero p milite ul statu i tali loco dicit grach mat
tur Rex vicariu suu pdit ffactus aut Rex e qui ad
tantu devenit ut pdat eu cui delegata auctoritas
pmbat Quando eni negocia Regni potit pager
si eo puer qui totius Regni erat pusor stacultu
vo portat i capite q nubus captivatis includit
Civitate

Capitulum de pgressu Regine

Progredit aut Regina de loco pprio sonata Regi
gno modu incipit ppa nata videlicet alfilorum
cu sit nigra adextis ad locum nigru z vacuu ante
Civitatis custodis Natam vo rochorz ad tres ptes
portat pmo adextis ad locu nigru ubi collocatur
alfilus dext scdo a sinistis ubi collocat milis simi
ter Tercio indirectuz ad locu nigru et vacuum
ant mediu cuius ca est qr auctas vicariorz qui
sut Rochi i Regina e p gram unde ipa potest
mlta sbiectis concede grose Alfilorum vo sapie
cia cu sit iudices i Regina debet ee ut patet in
capitulo de forma Regine Militu vo cu sint
bellatores et arma portantes Regin natura i pgressu

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Quare cur regina bellis interesse non debet

non tenet. Quia mulierum propter fragilitatem bellis interesse proprium non est. Postquam autem mota fuit de proprio quadro nigro ubi fuit primo locata non potest procedere nisi de quadro in quadrum unum et hoc angulariter sive procedat sive retrocedat sive capiat sive capiatur. Sed si queritur cur regina bellis exponatur cum condicio mulierum debilis sit et fragilis dicendum est si scire velimus quod more illarum mulierum sequitur ubi viri ad bella procedentes mulieres et uxores cum tota familia ad castra deducunt. Tartari et hoc faciunt. Et licet utantur archu magis possunt homines impedire quam corporis virtute prostrare. In solacium ministerium regis statutum est et ad moris ostensionem permissum ut regina regem ad bella sequatur. Grandis namque cura est populo et sollicitudo de rege successore. Et ideo uxorem non solum in civitatem verum etiam ad castra reges voluerunt adducere ut per filios postea regnum in ipsis permaneat. Qualem non habet ipsa regina iuxta regis sinistram in regno talem continuat in bello. Quia ubique nigra et ibique casta et verecunda debet esse. Et quia mulieres non debent nimis discurrere ideo extra totam lineam in progressu non nisi in uno cadrico discurrit. Talis enim mulieres infra terminos suos sive securitate spaciare per suos extra terminos regionis propter suspicionem debent procedere et omnes viros suspectos debent habere. Nam et Dina Jacob filia virginitatem fraudavit dum in domo fratris

suorum quievit. Sed statim cum curiose ad videndum alias regiones exivit a filio Sichem corrupta fuit. Seneca dicit quod mulieres que mala faciei habent saepe et impudice sunt. Non enim illis deest animus sed corruptor. Solinus dicit quod prae ceteris mulieres pauca malia commonet. Gravida. Nigra faciei ad omnium virorum aspectum habere debet ne ab illis sollicitare de incontinentia diffametur. Ovidius que dant que negat gaudet tamen esse rogare. Ludunt formose casta quae nemo rogavit. Sulpurius mobilior ventis est o femina Juvenalis. Cognoscit mulier quid toto fiat in orbe. Prima nostri fama rumores quod illa recentes excipit ad porta. Fugiat ergo curiositatem et vianum discursum si castitatem servare cupiunt. Et hec de progressu regine dicta sufficiat.

Capitulum iiij de progressu alfilorum.

Alfilorum vero progressus talis est. Nam in sede propria ille qui est niger ad dextram regis collocatur. Qui vero est albus ad sinistram regis situatur. Et dicuntur albi et nigri non ex colore substantie sed ex loci situacione. Sive ergo albus sive niger sit dum in propriis locis situati sunt possunt ad duo loca perambulare. Dexter enim qui niger est versus dextram progressus sit in spacio nigro et vacuo ante agricola locavit. Quod ea congruum fuit ut judex possessiones et laborima et

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Iura sibi credita defendat. Idem vero ipse versus sinistra pages ad spacium sinistrum et vagum ante medicum perambulat. Quod satis congruum fuit quia ratione scientie

medici et iudices ratione scientie sunt affines

medici et iudices sunt affines, licet officio differant. Sicut enim medicus habet curare corpora et ad sanitatem reducere, sic et iudices habent animosas contentiones sanare et reducere ad concordie unitatem. ¶ Sinister vero qui albus est habet duos ex proprio loco progressus, unum adusque dextra ad spacium album et vacuum ante mercatorem. Et hoc quia congregationis indiget sepe consiliis et litis earum preterea iudices habent terminari. Alium progressum habet usque sinistra ad spacium vacuum et album ante ribaldos et lusores, et quia per tales sepe rixas etiam quoque furta conveniunt, per iudices habent puniri. ¶ Est autem sciendum quod alfiles sepe procedunt de tertio in tertium gradum servando semper proprium situm in forma, ut si est niger semper in nigro, si est albus semper in albo, et hoc procedendo semper in angulo.

quod significat anglaris processus

Angularis enim processus significat cautela qua semper in suis processibus debent habere. Tertia enim quadra

quare alfili vocantur iudices

representat tria que iudices debent attendere, quia iustas causas debent fovere, recta consilia dare, sine personarum acceptione secundum allegata sententias diffinire. Unde et iudices sunt alfilus aut semper albus aut semper niger est. Est autem sciendum quod dexter qui est niger a proprio quadro ubi iuxta regem residet versus dextram procedendo et ultimus usus

(c) 2006 Ministerio de Cultura

sinistra declinando eũa Rex stacionibus et processibus totum
tabularium circulariter peragit Et tunc in loco ubi primo
situatus fuit se inuenit collocatum Eodem modo sinis
ter qui est albus procedit quod patet inspicienti cuius sig
nificacio accipitur quia licet omnis persona debeat esse integer
rime debet esse in illis qui Regi et Regine habent consulere
Nulla enim ardua et dubia debet Rex acceptare nisi
judicum et sapientum suorum consilium interueniat Et
ideo precessores nostri et ita senectute quam moribus decorari Et
hoc representat motus ille qui de ternario in ternarium
quadrum progrediens tenet In senario enim numero qui
primus perfectus est numerus motum perficiunt singularem.
Cuius motus perfectus est eo quod fine coniungit principio Et
hec de progressu alfilorum dicta sufficiant

De progressu militum.

Nunc ad militum accedentes progressum dicamus quod
miles siue dexter siue sinister cum dexter est albus
et sinister niger motus autem eorum talis est quod quilibet
eorum talem naturam habet ut albus progrediatur ad
nigrum cadrum quod declinat in alfilum cadrum sicut
patet de milite dextero qui est albus Et hic tercio pro
gressus in loco proprio situatus habet unum uidelicet dextras
in loco nigro ante agricolam et cognitum quia cum agricola
laborat et agros colit cum miles custodire debet ut

(c) 2006 Ministerio de Cultura

sibi ipsi militi ac equis pabula colligat et ministret
Secundus vero mouendo et ponendo ante laniferi. In
spacio nigro et vacuo et congrue quia illum debet pregerere
qui vestes et alia corpori necessaria tegimenta operatur et facit
Tercium progressum habet ursus sinistram In loco ubi
mercator situatur ante Regem qui est locus niger et congrue
quia personam Regis tanquam propriam habet defendere et tueri
Cum vero ante Regem statuitur sex quadra perambulare
potest. Cum vero ad medium tabularii decurrerit octo
quadra perstringit Idem est de sinistro qui secundum situm
proprium niger est et semper albus fit Et eodem modo
ad bellum progrediens sua virtute crescit et multipli
catur In quadris. Cum enim niger adversus Regem et
albus adversus eundem perambulat unus ante Regi
nam ut sinister alius ante Regem ut dexter se locat quia
Regem et Reginam ad medium corone cingentes cum ad
bella descendentes et campum requirentes sibi ipsis ob
uiat militaris virtus se in eis perfectius manifes
tat Militis enim cognosci non potest cuius pugna sit nisi
cum certando virtutem mostrauit cuius signum probitatis
potius attestatur quam uicio Credibile namque est eum qui
In principio timore conuincitur cum ad bellum venit contra
rius agere nec terga uertere cum ad hoc peruenit ubi
timor mortis a natura ante perpessus non videtur essen
tialiter Inuenitur sed bellando fortius reperitur quod

Virtus militis non potest cognosci nisi post bellum
quia principio timet postea tamen agit

qd natura ipi virtuti grasabli ministrauit. Mag
ni ai est considerato arduo piculo no cedere sed cos
tant se vltro hostibus bellando offerre. Op et milites
represntat cu in pnapio pgredi no possit nisi ad tria
cadra et circa fines regni. Cum uo circa fins exi
but ta cordati et virtute assupta vsq ad octo qdra
psiliut ac metuentes hostes psternut. Sic e de omi
homine qui se humiliatu sennt du expositus fuit
virtute clarius elucescit. Qui eni se humiliat exal
tabit. Et hec d militibus dta suffiiat

De pgressu rochoru.

Rochoru seu legatoru aut vicarioru pgressus
talis est. Dexter eni niger e. Sinister vo albus.
Cum omes scaci fuerit i locis suis situati tam
nobiles q populars hnt virtuale ubi ad certos tros
possut pgredi. Soli aut rochi cu sint nllaz habet
pgrediedi virtute nisi eis p nobiles ac poplares via
fuit expedita. Op ideo e qr cu ipi sint vicary et
legati eoz auctas virtute no habet donc egressi
incipit exercere. Intra ergo palaciu rege residente
legacione fungi no possut sz stati cu exierit vti
possut auctte sibi cocessa a rege. Eoru eni auctas
magna e cu regis psona gerat et ideo vacuo ta
bulario existent p totu tabulariu qi per regnu

(c) 2006 Ministerio de Cultura

discurrut et tam in albo q̃ in nigro quilibet eorum siue dext siue sinister fuit totu currit. Si tn̄ vacuu ta a suis q̃ ab adu'sariis inuenit expeditu. Cu ei aliqs coru in anglis tabulary s'inuenit ad duas lineas cadratoru pambulare potit. Et sciendu q̄ nu q̃ rochi pgrediut in anglm s semp i rectum siue antcdat siue recedant. Omnibꝫ eni qui regi subdit st tam bonis q̃ malis auctas vicariorum clare debet pare q̃ sit recta et justa. Tante ergo virtutis sut in bello vt ipis solis duobus liceat adu'sariu rege de pone et captu p̄uare regno et vita sic fcm̄ e cum Cirus rex psaru et darius rex medor̄ baltasar rege nepote Euilmoradach sub quo hic ludus inuetus e vna nocte regno e vita p̄uarut. Et hc de pgressu rochoru dca sufficiat.

De vrtute e potestat rochoru.

De pgressu popularium.

Omniu populariu vnus e pgressus nam a p̄mo quadro vbi situati sut pgredi possut ad tciu gradu eo q̄ q̄si sem infra regni cofinia cosistut. Cum no ex regni finis psiliut vno qdro cotinu sep indirectu ascendut. Nuq̄ tame recer tunt in rectu vt eunts curet p virtute adq̄re q̄ nobils situati retinet in dignitate. Vnde si sit p milits et alios nobils admin' fuerit q̄ ad linea

(c) 2006 Ministerio de Cultura

79

aduersariorū nobiliū quadrata ꝑueniat ꝑ virtutem acquirit qd' regni ꝑ gratia est concessū Nam siquis eorū ad dcam linea ꝑuenire voluit si albus fuerit ut ē agricola lanifex medicus ⁊ Ciuitatis custods regine dignitate adquisita retinet vt redeundo versus ꝓpa ī pmo ꝓgressu ac In ceteris omibus vt dcm fuit ī Capitulo de progressu Regine tenebit Si vero aliqs populariū nigr fuit vt faber mcator tabernarius aut ribaldus ⁊ eode modo ad linea Indirectu aduersariorū nobiliū sine dapno ꝑuenit ꝑ virtute regine nigre dignitate ⁊ ꝓgressum eius similit adqret ¶ Est aut sciendū qꝫ populares ascenderes In rectu siquē nobile aut populare Inuenerit aduersariū et hoc In anglis ipm adextis ut a sinistris cape vl occidere possūt Cum eni tales habeant suspn ne ꝑsona popularis Indirectū ascendentis ut res ipius velint diripe Et lex omis uelit vt uim ui repelle liceat cū modamine Inculpate tutel alterū aduersariū In angulo dextro tanqꝫ ꝑsone Insidiatore alterū In sinistro tanqꝫ rerū sciatū Inuasore cape pot ¶ Ad aliū vero nigrū cadrū ascendendo In recta linea ut In anglis no ꝓgredit nisi cum Regine obtinet dignitate Tuc eni dextam ut sinistra linea Indirectū semel tm cū pmo moui cepit ꝓgredi pot vt paret ī capitlo d ꝓgressu Regine Est eciā sciendū qꝫ poplaris qui bellando ꝓpriam

Nō qꝫ nō debet despici poplaris

sanctas

(c) 2006 Ministerio de Cultura

relinquens dextram ut sinistram ingreditur cum ad lineam
adversariorum nobilium pervenit secundum quod quadrum illud
ubi nobilis situatus fuerat ab ipso nobili albo ut nigro
denominatur sic sit et ipse albe ut nigre regine dignitatem
et progressum obtinebit. ¶ Hec omnia inspicientibus ipsum
ludum parent. Nemo ergo tales populares despiciat quia
tam ad imperium quam ad summum pontificatum virtutibus plures
et gratiis legimus pervenisse. ¶ Cum Giges quidam nomine
armis et divitiis esset in opulentissimo Indie regno in
flatus animo et rex imperius advenisset hospitium apollo
nis sciturus an aliquis mortalium esset eo felicior ex ab
dito sacrorum specu vox insonuit que ei pretulit quendam
popularem qui vocabatur agalaus. ¶ Hic erat pauperrimus
rebus animo non dives et etate senior qui terminos agri
sui numquam excesserat. Sic ergo apollo magis approbabat
eum securitate agalaum rude tugurrium quam triste curis
et sollicitudinibus aula Gigis ditissimi. Magis enim
approbavit paucas glebas pavoris inexpertas quam ora
liberrime metu refecta. Hic pauper agalamus virtuosus
et securissimus fuit. Quanto vero homo e natione
inferior virtute vero superior tanto gloriosior redditur
et famosior. ¶ Virgilius lombardus origine natione
mactuanus prosapia humili ortus sapientia tamen maxi
mus et eximius poetarum toto orbe terrarum claruit.
Cum enim quidam ei diceret quod versus homeri operi suo
insereret respondit magnarum esse virium clavam

Attende bonum exemplum

bona auctoritas

execute de manu Herculis Et hec de egressu popu
larium dicta sufficiant

Capitulum de epilogacione premissorum.

Breviter iniunctum potimus omnia perstringentes
que superius diximus. hunc librum premisse inven
tum tempore Euilmoradach regis babilonis. Eum autem
invenit Xerxes seu philometor philosophus. Causam autem
que ipsum invenit fuit correctio regis. Hec tamen
parte in tribus primis capitulis tractatus primi
Cum enim rex malus esset et impius et non posset
correctiones sustinere sed etiam correctores occideret et
multos iam prudentissimos occidisset populus qui multum
contristabatur de regina vita mala dictum philosophum rogavit
ut regem de sua vita increparet quod cum philosophus primo alle
garet mortem sibi sine dubio imminere si illud faceret populus
ait ante debetur eligere mori quam quod fama in populo valet
quod regia vita detestabilis sit tuo consilio maxime cum
tu increpare non audeas ut tu dicas quod audito philosophus
populo promisit regem corrigere et cogitare cepit modum
quo et mortem evaderet et populo promissum servaret
Tunc philosophus ad mortem se totaliter contulit et scacarium
cum sexaginta quatuor cadros invenit ut dictum est
in capitulo de scacario. fformans scacorum ad forma

humana de auro et argento composuit et formavit secundum quod diximus in capitulo de formis scacorum in tractatu secundo. Progressum autem eorum et motum descripsit secundum quod dictum est in quarto tractatu. Cum autem dictus philosophus sic ludum totum ordinasset et iam coram multis in regis aula ludere incepisset placuisset autem omnibus ludus rex supervenit ac etiam ludere desideravit. Et tunc philosophus regem de ludo et de progressu scacorum incepit docere dicendo primo quomodo rex debet habere clementiam iustitiam continentiam secundum quod patet in capitulo de forma regis. ¶ Docet etiam incepit eum de forma regine et eius progressu dicens quales mores debet habere regina. Docet etiam capit de alfilibus tangens de iustis iudicibus et consiliariis quos in regno necesse est esse. Item de militibus quomodo fideles quomodo sapientes quomodo liberales esse debent. Item de vicariis regis et moribus eorum sicut dictum est in precedentibus capitulis de formis nobilium. Docuit etiam quomodo popularis debet intendere artificiis suis et in eis servire nobilibus. Quare etiam sunt ante nobiles situati ¶ habetur in primo tractatu de scacario ¶ Cum ergo predictus philosophus vitam regis curialem reprehendisset quasi representando regem et nobiles in ipso scacario situatos rex a philosopho requisivit quod sub pena capitis sibi diceret quare hunc ludum invenisset et ad quid eum invenire novisset ¶ Tunc philosophus timore coactus dixit quod populo regente promisit quod regem corrigeret. Sed cum timeret mortem vidensque alios sapientes occiderat

eo q tante fuisset audacie q ipm increpare ausus fu
isset dixit se in anxietate positum qualiter vita suaret
et modum curiale correctionis regis posset invenire.
Cogitacione aut maxima perdente huc ludum invenit
Et ut regis vita meliorare posset curialiter corrigen
do vicia talia persone formare in ipo scacario ad
memoriam et in publicum reducendo Et ut ipse rex qui
ludum discere cupiebat dicta de talia persona tangentia vicia
sibi attenderet et sic saltem vitam mutaret et mores
Addidit etiam se huc ludum invenisse ut nobiles
et habundantes diviciis et pacis ipi gaudentes ociosi
tate vitaret per huc ludum dum ludendo delectarentur
in ipo et erent attenti ulterius ut docet materia medi
tandi in multis et inveniendi varias racionis et modos tam
ludendi quam etiam scribendi et loquendi super eo Rex audi
tis hys causis cogitans etiam q nobilem modum correctionis
predictus philosophus invenisset philosopho regraciando vita et mores
ad mandatum et ad modum quem philosophus ei docere voluit
permutavit. Sicque factum est ut rex qui prius erat inordi
natus et impius iustus fieret et coram omnibus ornatus
virtutibus et moribus gloriosus Sine virtutibus enim
non est hominis opus vitam ducere sed belue. Igitur ad
illum recurramus qui est virtus et aquo manat gratia ut ubi
et mich cui donavit pro modulo aliquid ad honorem
nobilium dicere det graciam in presenti ut imperpetuum

(c) 2006 Ministerio de Cultura

possis cu eo viue et regnare —

Hunc aut libellu ad honore et solaciu nobiliu et maxime ludencia Ego frater Jacobus de cessulis ordinis fratru predicatoru composui sive translatus et ad huc fine perduxi donante illo a quo descendit omne datu optimu et perfectu Deo igitur sit honor et gloria in secula seculorum Amen

Explicit liber compositus super ludo scacoru.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

82

(c) 2006 Ministerio de Cultura

(c) 2006 Ministerio de Cultura

(c) 2006 Ministerio de Cultura

(c) 2006 Ministerio de Cultura

87

Incipiut auctoritats et ditta autetica abstratta a libro qui dicitur de ludo scacoru · et primo de correcione regis ·

Inter omia mala signa i homine vnu e quo aliquis non timet deu p culpa et homines offendere p inordinata uita ¶ Stultissimu est eni suos odire correctors

¶ Melius est p iusticia vita finire q ad modicu tpore ca duce brutis moribꝰ infamata

¶ Melius est inocente mori q die extremu claudere ppt culpa.

¶ Non pot diu bona vita regis nisi bonis moribꝰ insignitus a pplo diligat

¶ Nichil e tam firmu cui piculu no sit.

De vitando ocio · Seneca i libro scacoru

¶ Ociu sine lris mors est et uiui homis sepultura. ociositas et voluptas arma sunt ostis antiqui · ffac aliq ne te diabolus inueniat ociosum

¶ Viatores no eut vt edat Sed edut ut eant

¶ Consueuerut eni multi pmia fortuna habudare et ocio se dare vnde Quintilianus dic q ad ome votuz fluente fortuna lacsciuit ociu ex quo causat amaritudo ·

TARRAGONA

(c) 2006 Ministerio de Cultura

cum nimia tristicia q̄ iocunditas spiritualis exigit et qui desperacionis precipitacio mentes in scriptura solverint

De subtili ingenio ceco.

Multi enim debiles visu corporis ut carentes corporea visione in racionibus acuciores fuerunt quia quoque visus corporalis multa cogitare impedit subtilia

Ideo democritum philosophum legimus sibi oculos eruisse ut acuciores et subtiliores haberet cogitaciones ¶ Et de dimidio alexandrie episcopo qui carens visu tante fuit intelligencie ut discipulos habere meruit Gregorium ipsum et Geronimum sancte ecclesie cardinalem

Capitulum de forma regis et competentibus eius

Rex debet graciis et virtutibus enitescere. Quod ostendit regalis purpura Nam sic corpus pulcris vestibus decoratur. Sic et interior mens et anima moralibus virtutibus tamquam quibusdam vestitur habitibus

Gloria populi regalis dignitas Ad regem enim oculi hominum intendunt

Rex formam accepit nam in solio positus est purpura indutus habens coronam in capite que denotat dignitatem in dextra manu sceptrum denotans iusticie rigorem in sinistra manu pila que denotat regni administracionem

In rege debet esse clemencia unde dicitur quod misericordia et veritas

(c) 2006 Ministerio de Cultura

custodiunt Rege et stabilit clemencia tronus eius

Item Seneca dic nullum enim omnibus clemencia magis quam Rege et principem decet. Qui enim vult amari languida regat manu.

De ueritate Regis.

Veritate debet habere Rex in corde et ore et falsa labia detestari iuxta illud Veritatem meditabitur guttur meum et labia mea detestabuntur impium

Quintilianus ait Jurare nisi ubi necesse est grauissimo indecet nobili et famoso paruum conuenit. Verbum enim simplex in Rege uel principe firmius esse quam iuramentum in mercatore

De pietate Regis.

Debet enim Rex impietatem detestari. Difficile enim est pium hominem impiam morte perire et crudeles homines crudeli supplicio legimus interemptos

Dicit Ouidius Nulla lex equior quam necis artifices arte perire sua

De continencia Regis.

Continens debet esse Rex quod spectat una sola Regina que sedet a dextris eius

Contra naturam enim facit Rex et homo quilibet cum relicta uxore alteram superinducat

(c) 2006 Ministerio de Cultura

De forma Regine et operationibus suis.

Regina super solium collocata est domina quedam pulcra cum corona in capite deaurato vestimento et clamide de auro amicta varietate

A sinistris collocatur Regina propter amplexus maritales unde in canticis dicitur leva enim sub capite meo et dextra illius amplexabitur me

Qui per ordinem primogeniture ad dignitatem regalem ascendunt necesse est educatos et bonitate et moribus et Justis actibus quibus Rex genitor Informatur

De operationibus Regine.

Decet enim Reginam esse sapientem castam morigatam onestis parentibus ortam in nutricione filiorum solliciatam

Sapiencia autem aparet in muliere non solum gestibus verum etiam In verbis et maxime quando contra mulierum secreta in corde consuat conferens in corde suo et alijs denegat apire

Mulieris enim natura omnis est male celare. Exemplum bonum de castitate

Vidua quedam cum a suis proximis moneretur ut alteri nuberet viro dixit nequaquam hoc faciam. Si enim virum bonum Inuenio ut ante huic non volo timere me perdam Si malum quid necesse est post bonum pessimum sustinere Sic et castitatem suare melius ipsa decreuit

Mores quos debet habere maturos ut In ea sit omnis timor et verecundia

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Mulier namque verecundia pdita statim cu ea pdit pu dicicia

Unde dicit Simacus Quoru mes honesta e inbecilla frons est Et ambros i ipo que corporis decore vere cundia plus nitet

Muliere sup omnia verecundus ac modestus aspectus plus reddit amabile

De castitate filiaru

In omi castitate fuande sut filie legimus et sola continencia aliqs virgins dignitate regia meruisse

De iudicibz captm de constancia iudicij

Debet ee iudex firmus et constans ut no amore prece aut livore invidie aut carnis origine corrupat Qo ad pmu

Dicit Seneca q potencior erat diogens alexandro plus eni erat illud q diogens nolebat accipe q q rex poss dare

Legimus eciam marchu Curiu rege mag velle lucuplentibz imparare q locuplete esse

Malu exitu het illud qd virtute i miris effici debet cu a pena renpat

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Scipio emiliarius dixit quod nec avarus nec paup sunt apti judicio nam avarus etiam obolo indiget licet dives cum sit pater suius

Paupertas vero voluntaria est nimium apta judicio

Dum enim romani paupertatem amaverunt ubique habuerunt dominium

Ac postquam romani spreta paupertate divicijs erant inhiantes bella suborta sunt intestina bella et crimina varia pullularunt

Augustinus nullum crimen abest ex quo romana paupertas perijt

Valerius dicit quod locupletem facit non talenta possidere sed modica desiderare

In quibus tamen pectoris se ipsum amat in judicio sui familiaris erat amor namque privatus mentem excecat vehementer

De Ira Judicis

Iram in judicio fugiat. Cato ait. Ira impedit animum ne possit cernere verum

Tullius dicit quod iratus tamen facinus etiam consilium esse putat. Socrates etiam dicit quod duo sunt maxime contraria consilio festinacio et ira

Et Galterius in alexandriade. v. Si liceat invaderit re

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Judicet dirige libra judicij. Nec te flectat amor non munus palpet. Non moveat stabile persone acceptio mentem

versus boni.

Sede sedes ista judex inflexibilis sta. Manibus cesses munus ab aure preces. Sit tibi lucerna lex lux pellis que paterna. Caro ait patere lege quam ipse tuleris

Anatarsus dixit hodie leges sites fore aranearum telis. Sic enim illa animalia valenciora et forciora transmittunt infirmiores vero ut muschas retinet et necat. Sic videmus infirmiores et populares ligari maiores vero et potenciores non constringi et ideo ex hoc nascuntur bella civilia et aliorum discordia. Super minores exercet latrocinia regnumque contra fuimus. Nec mirum quia quos timor divinus non retrahit nec pena formidare legis punit necesse est in omne scelus et flagicium dilabi. Cum vero lex insolencias potenciorum severe per penas exagerat statim exemplum eius inferiores castigat.

Capitulum de militibus et eorum moribus

Milites quidem omnibus preminet adeo postulantes reis per graciam donari quod desinit a natura per regem vel principem cinguntur ut cuius debet esse custodes ab eo accipiat dignitatem et sumptum

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Sapiencia liberalitas fortitudo misericordia custodia popli legu zelus In eis sint ut qui armis et corporeis decorat et moribus polleat

Quanto eni militaris dignitas alios accedit reuerencia et honore tanto magis debet omnine virtute cu honor nichil aliud sit qz exibicio reuerencie et testimonium virtutis

De experiencia.

Plus eni opat in bello ars et experiencia militis prudentis qz fortitudo uel audacia inexpti

D sapiencia

Unde est pplm in capcionis papiru ruere cu princeps milicie no prudencia sed audacia sola sup hostes nitit triumphare

Nemo iuuenis aut tirons eligit duces eo qz no constat ee prudentes Alexander eni mag anniquoz militu prudencia qz Tironu fortitudine deuicit

De fide militis.

Preciosus lapis et margarita pfulgida e fidei firmitati admixta milicia

Militis nn amittit qui fidem principi suare obmittit

Multu eni acies timet ab hostibz cu in eis amicicie et fidelitatis vincl'm indissolubile opinat.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

De discordia et de amicicia. 88

Cum in acie militum desidia oritur raro belli victoria speratur

Vires amicicie sunt hec mortis contemptum ignorare vite dulcedinem extinguere crudelitatem mansuescere odium in amorem convertere penam beneficio compensare.

Vere amicicie difficile inveniuntur in illis qui in honoribus rei publice versantur. Ubi enim invenies qui honorem amici sui preponat

Antdum enim amicicie dirimuntur contencione honorum vel alterius comodi causa quod idem adipisci uterque non potest

Nichil difficilius est quam amicicia usque ad extremum diem vite permanere

De avaricia et exactione pecunie.

Summa diligencia vitandum est ne imminente belli periculo fiat pecunie exactio

Non enim sua relinquens et aliena sperans dives fit

Tenero miles bursa clausa nulla tibi offerri victoria. Versus. Munera crede mihi capiunt hominesque deosque placatur donis Iupiter ipse datis. Verba mulcent aures ubi fit responsio mollis. At cum pecunia effunditur belli negocia superat

Efforcius est qui patitur et non deducatur. De fortitudine.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Magni corpore forte et possunt, raro aut animosi et credimus. Mediocres vero magis aiosos ad bellum existimamus

Dulce edictu e p patria mori. Nemo sine spe magne felicitatis est qui p patria se offert ad morte

Misericordia in milite luceat. De misericordia militu

Nichil e qd ita pclaru militē reddat qd cum ad victoria venit unificare pstratu cu possit occidere

Offere potius qd militis opo e adusarii no victoria sed mortē fine

Summum vindicte genus est et gloriosissimu pcere cu possis occidere

Custodes popularium debet esse milites. De Custodia militu

Quomodo eni securus belli tpe exit agricola ni militu fuit vigilancia custoditus

Sic eni glia Regis sunt milites sic et militibus necessaria congregat populares

Sic eni nemo sibi militat sic et artificu nemo sibi laborat

Zelare eciam debet p legibus milites. Quia Regiam

(c) 2006 Ministerio de Cultura

magestatem non solum armis decorata sed etiam legibus oportet et armata

Laborare debet miles ut iuste leges diligentius observet

Legitur de ligurgo nobili milite atque iusto leges inscriptas suo populo condidisse

Prima lege populum in obsequium principis et principem in obsequium populi atque ad iustitiam imperiorum formavit

Secunda emi singula non pecunia sed compensatione mercium iussit

Quarta auri et argenti omnium viliorem materiam instituit

Quinta administrationem rei publice per ordine divisit. Regibus potestatem bellorum. Magistratibus iudicia et annuas successiones. Senatui custodiam legum. Et populo eligendi ut creandi quos velit magistratus permisit

Sexta fundos omnes equaliter divisit ut equa patrimonia neminem aliis potentiorem redderet.

Septima convivari omnes publice iussit ne cuius divitie sit causa luxurie in occulto

Octava iuvenibus nil amplius una veste uti toto anno permisit

Nona puberes pueros non in forum sed in agrum deduci fecit ut primos annos non in luxuria aut loco sed in opere agerent

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Decima statuit virgines sine dote nubere

Undecima ut uxores legerent et eligerent non precia

Duodecima maximum honorem non divitum nec potentum sed per gradum etatis seniorum esse voluit. Nulla autem lege aliquid in alios ipse statuit

De forma et officio Rochorum.

Rochi sunt vicarii regis debent proprie lucem justicie quia ipsa est preclarissima virtutum

Interdum enim fit ut propter nequiciam ministrorum diu supprimendo justiciam subvertatur sine culpa principis ignorantis et regna perdantur

Injustus autem minister principem de injusticia culpat quoniam dicitur Qualis rex talis minister. Cum igitur ministri sunt impii tanto impius ipse rex putatur

At contra cum ministri omnimode justiciam custodiunt licet rex injustus sit justus ab omnibus principaliter opinatur

Romani propterea leges justas esse voluerunt ut quos delegabat ad regimen servando leges a libra justicie deviare non possent

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Et ideo in Regis vicariis debet vigere iustitia ut pro saluanda re publica per eis omnimoda cura et illius valitate vite proprie preponat

Aut nobis belli sit et pacis iura iusta quam non minus quam fortiter seruare decreuimus

Boni namque officiales debent esse humiles ut officiis credat atque aliis honore committent Hoc enim est regnum nolle regnare cum possis

Laudabilius est merito ex coactu imperium sumere quam ultro ex honore offerre

Magni animi et spectabilis est nichil omnino obliuisci nisi iniurias

Longe melius ac prestantius est moribus fulgere quam rebus

De agricultoribus capitulum

Cultorem primum terre legimus fuisse Cahim Ade primo genitum

Necesse autem fuit hominem terre culture insistere ut quia terra est mater omnium quia ex ea omnis forma communis suscipit initium et illa habebimus in fine vite domicilium neque muneribus nostro labore debet reddere nutrimentum

Sic artes sunt disposite ut nulla sibi sufficiat credo

(c) 2006 Ministerio de Cultura

sua alijs coitando tue valeat.

Debet agricola deu time' vt a quo bona tpalia recipit ei gratum acio fiat. Decimas deo offe're z eligere meliora ne ulut alter Cahim respuat' aut qui decima pre' grauat' tbue' ppt deu ingruente tepesta te' aut gra suborta ei bona tollant.

Pro eo naqz deo ingratus e homo cu ppe' vtuti suoqz consilio aut industrie tpralia mltiplicari ascribit

Dignu e eni vt ho qui in habundanti fortuna dnz no nouerat eu saltem sic aduersante fortua regrat

Legalem oportet ee agricola vt cu dns eis nichl sibi rennuit ille' dni psona gerat. Et curet sollicite' tam aliena q sua na maioru et nobiliuz vita in manibz laborancau existit. Omis sapiens liber e z omis stultz suus omis eca ai debilitas et humil fractaqz timiditas suitus est.

Morte time' no debet agcola vnde' valeriz vita dilige' morte' no time' pcepit

Ridiculu e currere ad morte' tedio vite'. Vir fortis z sapies no debet a vita fuge' sed exire'. forma genus mors sapiecia res et honores morte' ruut subita sola manet mita

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Labori debet insistere agricola. Ita tamen laboris insistat ut sacris requiescat diebus. Unde ait Sabulus, luce clara requiescat arator. Et graue suspenso vomere cesset opus. De pastoribus.

Primus pastor fuit abel vir iustus qui meliora in sacrificio deo obtulit. Sic illum decet sequi non solum arte sed moribus et virtutibus.

Et memento quod ille non potest esse abel quem Cahim malicia exercet.

Debet esse cultor moderatus. Nam et ebrius circa aliena ostia se occupat.

Dicit enim Valerius quod usus vini olim romanis mulieribus siue feminis ignotus fuit ne scilicet in aliquod dedecus prolaberentur.

Ouidius. Vina parant animos faciuntque caloribus aptos.

De operibus fabrorum et artificum

Debent esse fabri et artifices fideles. Qui ei fide perdidit nichil ultra perdere potest.

Fides est sanctissimum pectoris bonum. Nulla necessitate ad fallendum cogitur nullo premio corrumpitur.

Summa amencia est in eorum fide spem habere quorum perfidia tociens decepti sis.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

BIBLIOTECA ... TARRAGONA

Primu fundametum Justicie est vt ne cui noceatur, Deinde vt comuni utilitati seruiat. Nam tua res agitur paries cu proximus ardet. Et neclecta solet Incendia sumere vires

Sapiens eni nichil quod penitere possit primu est facere. Si nulli Inuidis maior eris qui eni Inuidet minor est

Inuidia siquidem est dolor ex alienis comodis. Nulli eni Inuidet vir bonitate preditus

Ouidius dicit Fertilior seges est alienis semper in agris. vicinumque pecus grandius vber habet

Magni animi est in magno periculo fortitudine ac pericula sustinere

Capitulum de notarijs et scriptoribus

Notarij rei publice multu sunt vtiles Caueat tamen ne sibi appetent quod vitans sunt. Caueat etiam ne forma contractus viciet quod illi ad emenda tenetur cui suo dolo in scriptis mentiti sunt

Amicicia dicit Tullius est voluntas erga aliqua bonaque rerum illius causa quem diligit cum pari voluntate que omnibus rebus preponenda est

Nichil est tam nature aptum et tamque conueniens ad res prosperas uel aduersas quam amicicia cuius causa sit virtus ex hoc

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Intelligi pot qz ex infinita generis humani societate. qua conciliauit ipa natura ita contracta e et adducta in angustum ut omnis amor inter duos uel inter paucos consiliet

Quid enim dulcius est qz habere amicum cum quo audeas loqui sicut tecum

Amicicia quoque fundatur super bonum delectabile et hec amicicia iuuentutis ubi regnat calor qui e delectacionis principium

Quandoque fundatur super bonum honestum et hec est amicicia virtuosa

Tullius amicis non tribue quod recte possis et tribue quod non sit equum contra officium amicicie est

Hec igitur lex in amicicia sanciatur ut neque rogemus res turpes neque rogari faciamus Ouidius vulgus amicicias utilitate probat

Amicicia si refferimus ad fructum nostrum et non ad illius comodum quem diligimus non e amicicia sed mercatura quedam utilitatum suarum

Prata et arua et pecudes hoc modo diliguntur quia ex eis fructus capiuntur hominum at caritas gratuita est

Unde fidei amici prosperis et aduersis cognoscuntur

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Dum fortuna sonat fugimus circa amicos Qui s
amat ut quis non sola procella docet Assiduus in ad
versis ostendit omnis amicus Si tunc desistat falsi
ficatur amor

De mercatoribus et campsoribus

Caveat mercatores et alij avaritiam que est idolorum
servitus De qua dicit Tullius Avaritia est cupi
ditas adquirendi vel retinendi ultra necessitatem et im
moderatus amor habendi

Hoc vicio nullum est deterius maxime in principibus et
re publica gubernantibus hoc enim quemuis hominum ad
quoduis malum impulit

Quid enim absurdius esse potest quam quanto minus restat vie plus
viaticum querere

Ex pluribus sapientum Avarus nisi cum moritur nil recte
agit Nulli avarus bonus est sibi malus in opi pessimus

Negandi causa numquam avaro deficit Quo plus auget opes
plus indiget omnis avarus

Avaritia cupiditatis pars et genus omnium est libidinum

Seneca in declamacionibus omnium fundamentum viciorum
est avaritia.

Valerius maximus Avaritia latentium indagatrix lucrorum
manifeste prede vorago avidissima neque habendi fructu

(c) 2006 Ministerio de Cultura

felix est a querendi cupiditate miserrima

Pena si non scias ancilla e si nescis dna pena non facit avaru sed volutas

Salustius avariciam fidem probitate ceterasque bonas artes subvertit Si dives es ut paup no sumas mutuu Si dives nulla patis petendi necitatem Si paup cogita reddedi dificultate.

Ex pubys sapientu, ffraus e accipe qd no possis reddere

Si beneficia gratis collata reddenda sunt multo forcius mutuata

Sed quoque multi grati vident in petendo Sed inimici sunt in reddendo

Ideo phs dix amico me rogante pecuniam metuo ne ipsu et peciam pdam

Mulieru eni naturale e in dubys habe pmpta et bona cosilia

De medicis phisicis.

Perfectus medicus debet scire licterarum gramatice proposicions assumptiones et conclusions dialeticas plo cuciones a facundia retorice, divisions geometrie armo nia pulsu a limitacions astrologie

In medicis debet ee moru maturitas aptitudo corporis

(c) 2006 Ministerio de Cultura

castitas ad Infirmos multa sanitas freqns visitatio
et circa cura study sollicitudo

¶ Cum ad Infirmu simul multi conveniunt medici no
se litigatores aut disputatores exibeant ne videat mag
mundi fama querer du disputando viosi videt q
egri decubentis salute tractare

¶ Tollat ergo medici controversiam alioru ne magis apparere
studeat q curare

¶ Gaudiu tristicia curandu est exulti eni gaudio pereut
Unde gaudiu e difusio animi cu apprehenssione convenien
tis delectationis

¶ Gaudiu aut hoc no nascit nisi ex virtutu constantia
ideo no interrupit n desinit
Sapiens quide nunq sine gaudio est moderato·

de ospicia tenentibq z tabernariys·

Capitulu de ostaleriys hy fugiat Gule viciu
Quanto eni plures edendi bibendi q ca ad eos
descendunt tanto se cibi z potus parcitate restringat
ut ad eos venientes eoru exemplo nimia no superflua
corpori tribuat

¶ Sepe eni ex crapula oriunt rixe et ociosoru susurratio
et iniuriaru invectio atq oppressio
Debet eni homo edere et bibere ut vivat no aut
vivere ut edat et bibat

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Taurus enim paucissimorum replet pascua una silua elephantibus pluribus sufficit Homo uero terra pascitur et mari venter non fames ventris non magno constat sed ambicio

Dicit Quintilianus In Grandibus curis quoque hoc nobis accidit ut cum obtimis saciati sumus varietas tamen ex vilioribus grata sit

Et lucanus o prodiga rerum luxuries numquam contenta paruo apatu et quesitorum terra pelago ciborum ambiciosa fames Et laute gloria mense discite quam paruo liceat producere uita

Cato ait Indulge gule que ventris amica est Venter et genitalia proxima sunt sic et gule vicium luxuriam parit

Pessima pestis luxuria regum causatur mentis ebetas que est acute racionis obtusio Carnalis Intemperancie vicio cessis sensibus Inducta Quid autem hoc vicio fedius quod est eo dapnosius quo virtus agitur victoria languescere sopita gloria in Infamia conuertitur animique parit et uires corporis expugnant

Et ideo dicit basilius Cum ventri deseruimus et gutturi pecora sumus

Boecius de consolacionibus libro iiii Qui virtute deserta homo esse desinit cum In diuina nam transire non posset In belua conuertat Ouidius vina parant

(c) 2006 Ministerio de Cultura

cios beni si plima sumas ¶ O pessimu viciu ebrye
tas ex qua depit virginitas q soror e angloz possi
sio omnium bonoru et ethoz felicitas gaudioru

¶ Noe me cates filius sibi vereda detexit ¶ Lot castissi
mus nimio vino sopitus ad monte cirres carnali co/
pula filias vt vxors cognouit

¶ Herods annpas Johanem no decollasset baptista si
crapule et ebrietatis destass conuiuiu

¶ Baltasar babilonie Rex vita et Regno no fuisset puato
si ea noct fuisset sobrius qua Cirus et darius Reges
eu cu pplo crapula sopitu ociderut

¶ Affabils smoneqz facetos decet ee ¶ Vultus eni alacr
blandus smo et benigna Inuitacio famosu hominem
reddit

¶ In vulgari pubio dicit. Cortesia e boca molt ual e
poch costa

Capitlm de custodibus ciuitatu

De custodibq ciuitatu debet eni esse solliciros
zelatores boni cois et pacis e gre tepore debet
discurrere Ciuitate et q ad munime et securitatem
eiq sit Rectoribq Intimare.

¶ Constancia here debet e se omno a fraudibq cauere

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Suma enim genus malicie e inde velle reportare glaz unde sine culpa aly criminis imponis infamia.

Sepe cum poccilis he qui omnium corda novit et ponderat illumque timeas sine cuiusque custodia frustra custodiendo vigilas.

Timentibus enim deum beatitudo promittitur et eis omnia cooperantur in bonum. Quintilianus Excedit omnem calamitatem diebus ac noctibus timere.

Vere una qui timet a multis multos timet
Et enim minus quam servus est dominus qui servos timet

Tutissima vero res est nichil timere preter deum

De ribaldis et lusoribus ac consoribus.

Prodigis et dilapidatoribus debet dari curatores ne bonis suis dissipatis furari cogantur.

Qui autem habundare consuevit pecunia eamque expendere larc cum ad medietatem venit eum aut mendicari aut furari necesse est.

Magnum vitium est prodigalitas que et siqua utilitatem alys ad tempus pariat finaliter tamen proximis fit dampnosa

Maior est ingenio in conservandis quam in adquirendis opibus adhibenda cautela

BIBLIOTECA PÚBLICA DE TARRAGONA

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Claudianus i volumine maiori ponit e seruare questu qm qsisse nouum Et ideo dic in prouerbio Qui no cauet expesas aut mendicat q senciat

Stolidissimu est ppa pdige expendere z aliena post modu apetendo expectare siue filius sit siue filia ante manu tua dissensanda respiciat q tu dissen sanda respicias aliena

Ne bonu aue existimes eu qui multa expedit z modica possidet

Ille stultus viator e qui p amena pta qspiciens obliuiscit quo tendit

Gloria nobiliu et vita popularis sunt

Sine reru habundancia regna latrocinia sut Sine potencia originis Nobilitas vanitas e z destus

De noblitate regni gloriari absq subiectorum multitudine vacuu est atq ridiculu

De pgressu regis z regine. ~~De ribaldis z lusoribus~~

De pgressu regis et regine.

Postq aut rex moui incepit duc pot secu regi na scdm modu ordinatu In hoc eni significatur q mulieres no possut moue nc pmitte aliq magia

(c) 2006 Ministerio de Cultura

sine viri voluntate. Et si viagiu aliqd ipa pmisit viuente viro ipoqz contradicente no pot reddere. Jmo si ipam duce voluit secu eu sequi vxor tenet. Cuius racio e qr capud mulieris e vir

Cum uo ptum ad ea q matrimoy sunt pares sit quia vir potestate sui corporis no habet sed mulier. Et mulier potestate sui corporis no habet sed vir. Si contingat viru vell pficisci ad loca longinca mlier d iur ppt matrimoniale debitu ad illa loca potest a viro requirere se vell cduci et ille tenet ei Jn tali volutate pare

Mulieru ppo eoru fragilitate bellis interesse ppu no e mulier vbiqz ingra est vbiqz casta z verecuda ee debet

Mulieres non debet nimis discurrere. Nam dina jacob filia vginitate suauit du Jn domo fratru suoru quieuit sed statim cu curiose ad videndu alias regions exiuit a filio sichem corrupta fuit

Seneca dic q mulieres q mala faciem hnt sepe z Jmpudice sunt Non eni illis deest aiq sed corruptor

Solinus dicit q pter mulieres pauca aialia comitu mouet guida

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Effugiat ergo curiositate(m) et uiaru(m) discursu(m) si castitatem seruare cupiat

Nulla ardua et dubia debet rex acceptare nisi iudicio et sapientu(m) suoru(m) co(n)siliu(m) inueniat

Licet omnis p(er)sona debeat rex in rege(m) sumere debet te(m)p(er)are illis qui regi et regine h(abe)nt co(n)sulere

Militis eni(m) cognosci no(n) pot(est) cui(us) pugne sit nisi cu(m) certando u(ir)tute(m) suam mostrauit cui(us) signu(m) p(ro)bita(te)m potius acrestatur q(uam) uicio

Incredibile nam(que) est eu(m) qui in principio belli timore tenet(ur) cu(m) ad bellu(m) uenit co(n)stancius age(re)

Magni animi e(st) co(n)siderato arduo p(er)iculo no(n) cedere s(ed) co(n)stant(er) se ultro hostib(us) bellando offer(re)

Expliciunt actes et dicta abstracta a libro stratorum :-

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Subscripta fuerut abstracta a dtis phoꝝ·

Melior ē sapiēs qui dn̄atur aīo suo expugnatore urbiu

Lingua ventre et libidinē redigē sub regla puritatis Lingua eni modicu mēbrum est totu corpꝰ commaculat ⁊ ducit ad ꝑcipiciu et ocasu

Sermo quidē tibi ipi dicas qd dicturus es alijs ut apud te ipm primo dijudices quomodo sonare debeat vox tua ī auribꝰ alioru

Bene loquere si loqueris cogita et recogita qd ī qd alijs sis facturus quia excusabit nō eius si dicas bono aīo te fecisse qd factum contrariu vicinosu na iux̄ seneca facta cernunt sed aīus nō videt.

Loquere ad sobrietatē loquere ad veritatē quia talis videberis qualis locutio tua erit Audiant raro ⁊ libent verbu tua In hoc tn magis incumbe ut ꝑ maiori parte temporis magis audias quam loquaris

Si aliquē sociorum scimus operam se habentem secreto amone pala lauda quia difamacionis iactura nō facile reparat

Id agas ut odire qs mito te nō possit

Devita hoīe Ira que cessetur crudelitatis ministra

(c) 2006 Ministerio de Cultura

et siquando irrepserit ī pancie statu apone

Cito fily et frater ad tranquillitatē animi redeas ne crastinu ira uideat ordierna. Et ira durantē caueas ne cu sodo uba plima potarias qz int insania ꝛ ira differeā modica iudicat.

Cum hoīb bonis ꝛ malis pacē habeto
No sit nbi colluctacio nisi aduisus vicia ꝛ peccata

Auribus frequencius vtaris q̄ linga

In castigacionibus heremitis.

Dixit error sapiens e sic fraccio nauis q̄ du sub mgit ipa facit submgi multos

Affiducia e suitus ꝛ diffiducia e libertas

Quando rex no pot repmere suos sensus nec suas cupiditates quali porit suos ppos familiares repme Et qui no pot suos repme ppos quomō porit siui reprime pplm et distantes asse. Ergo decet rege incipe dnarj sibi et alienarj a dnio aliorū

Ite decet rege suspiciosū no ee qz suspicio facit homines elongare ase ppt copia detractorū et delatorū qz curia suspicione habundat

Si rex delatores pacit in domo sua familiares fide dignos et consiliarios sufficietes hēre no pot

Pozalum non.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

In capitulis de dictis pictagore.

Malum non durabile eligibilius est bono non durabili

Silencio assecuratur homo vicio penitendi

Cum audieris mendacia sis paciens in audiendo

Si experieris aliquem et inveneris quod non sit conveniens amicus Caue ne illum facias inimicum

Non est paciens qui tantum gravatus est quantum tolerare potuit et sustinuit illud Sed ille qui gravatus est ultra possibilitatem sue nature et sustinuit illud

Si quesieris facere dessensionem inimico non ostendas te ipsum quod inimicum tenes

Que est res delectabilior et respondit illud quod homo desiderat

diogenes

A quibus debet caveri respondit quod ab invidia amicorum et fraudibus inimicorum

Quid agendum est ut homo non irascatur respondit recordetur semper quod non est necesse ut sibi semper serviatur Sed quod alia vice serviturus est Nec oportet quod jugiter obediat ei sed interdum obediat alteri nec est necessarium quod toleretur ab aliis immo quandoque paciatur et ipse Et cum hoc fecerit debilitabitur ira eius

Virtus boni viri consistit in auribus alterius vero viri in lingua

Quando cognoscetur amicus respondit in necessitatibus nostris quia in gaudio quilibet est amicus

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Socrates

Qui assumit de mundo mag[is] q[uam] sufficiat assumit q[uo]d no[n] [suf]ficiat et qui sumit q[uo]d sufficiat solu[m] saluatur

Qui vult habere q[uo]d cupit cupiat q[uo]d habere p[otes]t

Non pudeat te v[er]itatem credere cuiuscu[m]q[ue] dicentis q[uia] veritas in se nobile quid est et sua nobilitate suu[m] nobilitat refere[n]tem

Sapiencia et bona fama sunt meliora thesauro q[uia] pecunia seu sensus inueniri possunt i[n] fatuis et vilib[us] [et] sapiencia et bona fama no[n] nisi i[n] bonis reperit[ur]

In castigacionib[us] platonis.

Non conemini adquirere quod cito p[er]detis sequimini bonos mores ornetis vos justicia [et] castitatis veste in duite et felices eritis et laudabunt[ur] acta v[est]ra

Non decet sapientem aduertere sup[er] eo q[uo]d p[er]didit s[ed] residua co[n]seruare

Qui no[n] bene facit suis amicis cu[m] pot[est] deserent eum cu[m] indigebit eisdem

Ite[m] interrog[atus] cognoscat[ur] sapiens Respondit quo no[n] irascit[ur] du[m] sibi iniuriat[ur] nec quo laudat[ur] exultabit

Ite[m] interrog[atus] vindicat[ur] quis ab inimicis respondit p[er] incrementa p[ro]p[ri]e bonitatis

Item fuit interrogat[us] quid oporteat agere aliquem vt alio

(c) 2006 Ministerio de Cultura

no indigeat respondit si diues fuit modate uiuat . et si paup i labore psistat

Non e rex qui regnat i suis sed in liberis nec e diues qui censum cumulat sed qui sibi fuiendo laudabilit ipm expendit

Decet sensatu e no cocupisce amici diuicias ut non despiciat eu sed sibi coegri desideret

Quis meret pocius nome sapientis dixit qui magis co silat et qui magis dubitat q̄usq bne scrutet et bene expiatur

Quis facit maiore iniusticia sibi respondit qui se hu miliat ubi no debet et qui gratificat sibi laudes ab ignoto

Rex e ulut magnus fluuius nasces d suis unde si dulcis est dulces sut omes riui et si salsus omes erut salsi

Eloquiu sine ope e ulut inundacio flumis submges in se homins absq pfectu sui

Fuit interogat quo sapies magis molestat respodit qno coget ignorans diuinitate habere

Non arguas homine du est iratus qz tuc eu recnsi care no potis .

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Non lenis de casu alterius qr ignoras qualr qr te tpra reuoluantr

Et dixit tua beneficia bono collata retribucione expetut Et impensa uili ad pta petendu inducit

Et bonus pocius e vno bono ubo contentg qm si sibi stipendia multa darentr

Decet sapientem se no exaltare sup ignorantem sed humiliet ei ingenium dus xpm exaltari voluit sup eo et qm conetr sub suo posse retrahere xpm de dubio ad uitate qr ei praue resistere e crudelitas 2 gubnare eu suauitr est industria

Bonus ex sapientibg aspiciat ignorantem sic respicit infantem cui pie agendu e magis qm accit resiste dum nc molestat eum obdefectu que videt in eo et reputat se debere subire labore p remficado eo qr d mlioribg rebus huig mudi est minus se sciente dirige

Cum quesieris alicui aliqd 2 no concessit tibi illud d te qui petisse erubescas pocius qm d illo q no concessit

In castigacionibg platonis ad aristotile

Non expectes merentibg bonu face quousqz requirat illd sed eis benefacias a te ipo

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Non e sapiens ꝯsiliarie qui i aliquibꝫ rebus mundanis letatur Nec est qui desperat i adu'sis suis

Vilitas humani sensus i intloquio nosat' eoru que no conferunt ? In relacone rumoru sup quibꝫ nec fuit requisitus nec monitꝫ

Cogita ptribꝫ vicibꝫ deynde loquere ? fac qr res d facili ꝑmutanr

Non irascaris subito qr si face assueuis dnabitur sup te

Si concepisti aliquid dare indigenti noli ꝯastinare qr quid de te contingere debas ignoras

Si Regi mag alijs fidelis existis ? stipedia tua suis fuerit equalia no doleas qr tua durablia erut sua uo no cu ipsorum patebit incepta collacio

Non pot quisq̃ cu suo amico ꝯseruare amore nisi q̃ e suauiu moru amicos sustine vales errantes

Cum posse habebis vites ira qr no ꝑmitit rei ins pice fine imo vitaris eos qui vexant iniuste tuis ? fortuanis ꝑdere

Cum exaltabit' status tuꝫ nitere satisface hominibꝫ qr illd e validius Castru ? arma q̃ haberi potut fortiora

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Adu[er]sariu[m] tuu[m] contra te machinante[m] nitaris ad equi-
tate[m] reduce[re] potius q[uam] p[ro]curare vindicta[m] na[m] vindicta
e[st] vtrisq[ue] dap[n]osa Et p[ro]seruas equitas vtilis e[st] vtrisq[ue]

Debilior int[er] ho[m]i[n]es est qui impote[n]s e[st] suu[m] celare
secretu[m] et robustior e[st] qui pot[est] sua[m] vince[re] iracundia[m]
et pacie[n]cior qui sua[m] s[ci]t absco[n]dere paup[er]tate[m] [et] ge[n]ero[sior]
e[st] cui sufficit q[uo]d habet

Tum deteriorat[ur] t[em]pus viuu[n]t despicaut[ur] [et] v[ir]tu[s] [et] vilitates
comedant[ur] et p[re]cio habent[ur] et timor diuitis pauperis ti-
more major existit

Non iudices prius q[ua]m vtros q[ue] audieris contendentes

Qui inopia[m] timet [et] casum ad obtinenda no[n] mit[titur]
fama

Felicior e[st] qui d[e] suoru[m] moru[m] succedit d[omi]no [et] qui
sue no[n] e[st] obediens ire Et qui int[er] condicionis ho[m]i[n]u[m]
minore debito reputat statu[m] suu[m] et qui suos eo m[odo]
no[n] distingut introitus q[uo]d exitus no[n] auertat

P[ro]p[ter] bene op[er]ari labore[m] sustineas et p[ro]p[ter] mala q[ue]
no[n] co[m]misis no[n] tristeris

Rectificare valde corruptu[m] no[n] co[n]eris q[uia] p[er]us q[uam] ip[su]m
rectifices corrupis

Boni mouet[ur] facilius vt bona indulgeat q[ua]m mala
impendat [et] mag[is] q[uam] q[uod] malis ad reco[m]pensandu[m] pro

(c) 2006 Ministerio de Cultura

bonis mali vero in contrario operantur

Iniuriator excusat se consuetudine et Rectus se excusat ratione. Quando cum te doctiore loqueris tuum non prolonges sermonem. Et quando cum minus docto loqueris prolonges quia ex fine verborum quod non potuit ex principio apprehendet.

Non tuearis illum qui pro te defendi intendit in eo per quod tua bonitas minuatur ut minus apareris propterea immo in alijs rebus promoueas et iuua eum

Maius detrimentum quod Regnum habere potest est propter elatos corde qui habentes meliorem statum quam meruerunt alios se meliores despiciunt et tali modo ordinatio Regni peruertitur et turbatur Expedit ergo domino quod statuat et ordinet quemlibet modo loco suo ut [illegible] sicut medicus operatur equalitatem et moderanciam humorum corporis investigare et seruare nititur

Magni cordis est qui non concipit ex paupertate grauamen

Moderata uerecundia facit hominem obmittere quod competit sibi minus superflua facit obmitti quod competit secundo dj minuta et modica ad quod non competit cogit incedi

Consulas in negocijs equalem tibi quia ipse maxime intelligit quod opus est tibi

Non te intromitas ad aliquid faciendum quousque prius prouidit illud delectabiliter faciendum

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Decet hominem in speculo suam faciem intueri quia si viderit ea decora quod malo gereret agere turpe opus. Si non turpe extiterit nolet duo turpia agregare

Expedit sapienti quod in dulcedine mediante amaritudinis memoretur

bonitas est finis quod habeat quis verecundiam de se ipso

Bonorum bonitas invicem bonos cogit diligere. Malorum tamen malicia malos invicem cogit odire. Nam videre potest quod veridicus veridicum diligit et fidelis fidelem. Mendax vero abhominatur mendacem et latro latronem. Capit ullam cum eo capies propinquitatem tamen

Utilem tacere est super eo quandoque quod sapienter dicere posses

Securitas cum paupertate melior quam timor in diviciis

In dictis ypocras.

Sapiens non est qui male operandi exhibet licenciam

Justicia roborantur singula et iniusticia infirmantur

Bona fama est sensu melior nam sensus consumitur et fama durat

Sapiencia non est opulencior quia nec perditur nec minuitur

Habere modicum et sufficere honor est. habere multum et non sufficere est dedecus

Societas sapientum est requies et societas ignorantis est labor

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Cum ignoraveris exquire. Et cum erraveris corrige tuum errorem Et cum malefeceris peniteas Et cum penitueris recede ab eis Et cum aliquid bona egis occultes et cum non feceris bona excusacione exhibe

Pensatus est qui de sua discrecione suscipit nec confidit In eo quod optat sua anima cogitare

Ignorans lingua sua non noscit nec attendit rectificantibus eum

Non associeris alicui hominum nisi cognoscenti se ipsum quia qui associat non noscenti se non potest cum eo bona ducere vita

Bene compositus est qui moderat sua vita et habet custodia ubi sui et qui inter bonos erigit non cupies turpia visui presentata

Non obmittas facere bonum quamvis aliquem videas qui despiciat illud et dissuadeat tibi

Si legalis committenti se tibi et fidelis qui tibi gerit fiducia et eris securus malum vitandi fine

Facias alijs quod tibi vis fieri et non facias quod tibi non vis fieri

Liberalis est qui apreciatur bone fame delectacione magis quam delectacione pecunie

Propter veritatem et legalitatem honorabunt te tui amici Et propter obmittendum quod non proficit complebitur tua bonitas

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Indisciplinata iuventus infructuosum parit senectute

Ubi enim fuerit possessio sapiencie ibi amor mulieris ex cludit

Sapiens ille est qui humilis et mitis e

Decet unumquemque iram et motu animi cohibere ne inpulsa comocio sine deliberacione pgrediat ad actu

Melior e in malefactis pura cofessio qm in bonis opibz supba cogitacio.

Noli extollere i faciendo ope tuo. Non te iustificas an deum qr agnitor cordis e ipe.

In vestitu tuo ne unqm glieris nec in die honoris tui ex tollaris

Non ideo te bonu existims ut bonis pdiceris.

Quid enim pdest si malus es du bonus predicaris

Magnam gracia homines apud deu herent si medie tate eoru q p gra mudi expendut p gra dei henda expedent

De reglis iuris.

Beneficiu ecclasticu no pot licite sine institucioe canonica obtini

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Possessor mal fidei ullo tempore no prescribit

Sine possone ꝯ pscripcio no perdit

Peccm no remittit nisi restituat ablatu

Pcti venia no dat nisi correctio

Nemo pot ad impossibile obligari

Priuilegiu psonal psona sequit ꝛ extingit cu psona

Semel malus semp psumit ee malus

Ratu quid habere no pot qd ipius noie no est gestu

Rati habicio retro trahit ꝛ madato no e dubiu comparatur

Cu sint iura partiu obscura reo fauendu est potius qm actori

In iudicijs no e acceptio psonaru hnda

Ignorancia fti no iuris excusat Cum qs in alterius ius succedit iusta causa ignorancie censet habere

Odia restringi et fauors conuenit ampliari

Decet concessu a pncipe beneficiu ee masurum

Indultu alicui beneficiu nemini est auferendum

Confirmatur tractu tpris qd de iure ab inicio no subsistit

Non e sine culpa qui rei ad se no ptinenti se imiscet

Nullus pluribꝫ uti defensionibꝫ phibet

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Quod semel placuit amplius displicere non potest

Non debet aliquis odio alterius praegravari.

Sine culpa nisi causa subsit non est aliquis puniendus

Quod quis mandato facit judicis dolo facere non videtur. cum habeat parere necesse

Mora sua cuilibet est nociva

Ea que fiunt a judice si ad eius non spectant officium viribus non subsistunt

Scienti et consentienti non fit iniuria neque dolus.

Que a iure communi exorbitant nequaquam ad consequentia sunt trahendi

Quod omnes tangit ab omnibus approbari debet

In obscuris minimum est tenendum

Cum qui certus est certiorari amplius non oportet.

Non licet reo actori quod licitum non existit

Mutare quis consilium non potest in alterius detrimentum

Generi per speciem derogatur. Plus semper in se continet quod est minus

Pro possessore habetur qui dolo desiit possidere

Utile non debet per inutile viciari

Ex eo non debet quis fructum consequi quod nisus extitit inpugnare

Cum quod prohibetur prohiberi intelligitur omnia que sequuntur ex illo

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Pluralis locucio duorum numero est contenta

Accessorium sequitur natura sui principalis

Qui tacet consentire videtur

Is qui in jus succedit alterius eo jure quo ille uti debet

Presumitur ignorancia ubi sciencia non probatur.

Locupletari non debet quis de alterius injuria vel jactura

In penis est benignior interpretacio facienda.

Actus legitimi condicionem non recipiunt neque modum

Quod semel deo dedicatum est non est ad usus humanos ulterius transferendum

Non prestat impedimentum quod de jure non sortitur effectum

Cui licet quod est maius plus licet quod est minus

Qui prior est tempore potior est jure

Qui sentit honus sentire debet comodum et econtra

In re communi potior est condicio prohibentis seu possidentis

Contra eum qui legem dare potuit apertius est interpretacio facienda

Non est obligatorium contra bonos mores prestitum juramentum

Dolo facit qui petit id quod restituturus est

Non est in mora qui potest excepcione legitima se tueri

Quod ob gratiam vel favorem alicuius conceditur non est in eius dispendium retorquendum

Nullus ex consilio dummodo non sit fraudulentum obligatur

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Exceptione obiicies non videtur de intentione adversarii confiteri

Quemque quod ius sunt debet vinculis et non suis haberi

In pari delicto vel causa potior est condicio possidentis

Cum non stat per eum ad quem pertinet quominus condicio impleatur haberi debet perinde ac si impleta fuisset

Quod alicui non licet suo nomine nec alieno licebit

Potest quis per alium quod potest facere per se ipsum

Factum legitimum retractari non debet licet postea eveniat a quo non potuit incohari

Quod alicui gratiose conceditur trahi non debet ab aliis in exemplum

Frustra quis sibi fidem postulat observari qui fidem a se prestitam servare recusat

Delictum persone non debet in detrimentum ecclesie redundare

Rationi congruit ut succedat in onere qui substituitur in honore

In argumentum trahi non debet quod propter necessitatem aliquando sunt concessa

Nemo plenius iure in alium transferre potest quam sibi competere dinoscatur

Qui contra iura mercatur bonam fidem presumitur non habere

Bona fide non patitur ut semel exactum iterum exigatur

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Contractus ex conuencione legem accipe dinoscuntur.

Dapnum quod quis sua culpa sentit sibi debet et non alii imputari

In famibus potestas non pareat dignitatu

(c) 2006 Ministerio de Cultura

(c) 2006 Ministerio de Cultura

(c) 2006 Ministerio de Cultura

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Ex puerbijs arabum.

Fides et timor compedes peccatoris. Ffe e temor traues de peccador.

Nichil est in terra dignius carcere quam lingua. Mors hominis inter fauces eius. Qui detrahit rupit e qui inde petit venia sarcit.

Qui diu mal daltre squinça. E qui en demana perdo sarcix e apedaça.

Paraules hi ha qui pijor nafra fan que sageta.

Nulla virtus maior in homine quam custodia lingue. Car virtute primera puto compescere linga.

Aytal es qui trop parla con qui de nit busçaya.

Ditenone acquirit suis silencii moderatum. Melius est penitere de taciturnitate quam de loquacitate. Mellor es penedir de trop callar que de trop parlar.

Melior est ignorancia loquens quam ignorancia taces.

Si audieris hominem dicentem de te bona que non sunt in te non repures te securum quin dicat de te mala que non sunt in te.

Vitupera me et dic veritatem. Caue mendacium quod credis te vale tibi quia nocivum est tibi. Et dic veritatem quam credis nociua tibi nam valens erit tibi.

Vnde de infortunijs hominis mendacis est quod quando dicit veritatem e no creditur ei. Qui agnitus est verum dicere

(c) 2006 Ministerio de Cultura

transit mendaciu eius. Et qui consueuit mentirj non transit vitas eius.

Nemo pot cosulere ei qui sibi ment. Mendaciu est infirmitas et ueritas e sanitas.

Sic bonus equs quoque cespitat sic quoque magnus sapies errat

nota No es ta bon cauall q no encepte Ne ta bon ho que a sabes no erre. Nemo sine crimine viuit.

Qui mal escolta mal respon E qui mal enten mal respon

Quibusda aliqn no responde obtima responsio e. aliqn ille melius respondet stulto q tacet

nota Secretu tuu captiuus tuus. Si aut reuelaueris ipm eris captiuus eius.

Jam patet aurora habenti oculos. Jam fregit pullus testa.

Souin es ho blasmat meys d peccat. Tal es blasmat q ha molt bona escusa

Caue ne dicas ut facias aliquid d quo postea te oporteat excusare

Quandoque aliqua excusacio turpior e pecco. Raro est excusacio absque mendacio. A tu ho dic filla entin ho tu veyna

Impiu destruit beneficiu. Audiat impiu qui negat beneficiu. Retret destrouere benifet. Oja retret

(c) 2006 Ministerio de Cultura

qui nega benifet. A qui no mebra benifet fels[?] retret

Non laudes ancilla In ano emptionis Nec uxorem In ano desponsacionis. / Non laudes aliquem donec probauis Neque vitupes sine probacione. Crepe e cruell de ix dies es bell (not)

+ Deus custodiat te a medio medico et a medio clerico. Quia medius medicus occidit corpus et medius clericus animam (not)

Nobilis et liberalis complevit quod promisit. promittit et no complet ignobilis et vilis. / Melius est non promittere quam promissa non solvere

Princeps mali est libens auditor eius. Posoner es del mal qui volent lescolta. Non esset detractor si deesset auditor. Sino era escoltador no feria mal dictor

Multum debet erubescere qui vicium quod est In ipso reprehendit In alio

Caue ne vicium quod est In te Imppetes alteri

Nulla pejor usura quam detractio Et qui celator est unus est detractorum Dixit quidam cuidam conuiciant sibi Si dicis verum deus parcat mihi Si dicis mendacium deus parcat tibi Quis te magis vituperauit ille qui te retulit Nullus maior vituperator quam relator

Non exhibebit tibi debita reverencia si es solaciosus

(c) 2006 Ministerio de Cultura

et pdes actoritare si fuis jocosus / hom janglador
poch es par e p algus molt desamat

Si jangles ab hom horat fer las irat E si ab ho
vil tindrat en vil

Neguna falsia de lop no es maior mas co se fa
ovella

Nostro senyor de suris fa volror e de vil hom
un gra senyor

Cupit en vra tra nos fa voltor

Qui minoratur humiliatur Et qui augmetatur supbit

Ferru fro acuit et frum fro retudit

Multo melius erat audire almoaydi q ipm videre

No sut homies aricts vt ex eis sola grant corpora
sed pbu viru faciut mora duo q sunt gatz cor e
linga

Un savi ho fo demanat q era sen Respos sen es
be a uenir en son cuydar e conex co qui es aueny
p co qui es passat

Cum res veniut turpide sut quare no cognoscut
eas nisi prudentes cu vero redeut limpide sut. Qre
cognoscut eas tuc pdentes parit et impruderes

Si uols fer caualcada cells bajen ab tu q ja la le
ha usada

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Non erit multu sapies qui multa e in multis no fuit expertus

.N. Melior opinio senis q̄ sciencia iuuenis. Mes val cuydat de vell q saber dom nouell

Hom celos tart es luxurios. Cell fa errar la nina qui hi dona ajna

Mes ual esser celos q cugucs.

Qui no ha la sua cavalch la braua / E qui no pot viure en pau viua en guerra

Gran sen es can no pots mostrar te moll, e en so loch feny te foll

Qui era bo puys es enaulit / asse era puys es tornat soma

.N. Dur es bon vey adonidar e hom vey a castigar.

Leu es planco de vinclar. Mas pus es biga ans trencha q nos vincla

.N. Amicus hominis sensus eius. Inimicus eius stulticia eius

No ha hom tan bon amich co bon sen, ne ta gran enamich co es mal sen

Mes ual enamistat de savi q amistat de foll

Sabra e foll destrouerie e no bastrie.

No esperes davol ca bon vadell / Ne davol cor bō vadell

De qual buch tal exam / No fa tort qui so pare resemble

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Mes val sol estar q ab mal par

Companyo mal plev sembtat es a frer si not nou ab esspirs nourat ab fum

Cavalle volpey cat es sol mana Jura

n. No mor pulli p colp d sa mare ne enfant ne fadri p ferida de pare. No te don al poll sil calaga la mare ne al enfant sil castiga so pare.

Bell es fill en ull d pare. Tot Reig es exorch. hom savi embla es d foll. Agra represta ms val ter formet q pi

Nichil melius adiungit alti q clemencia sapienti dix quidam Rex cuida qui ofenderat eu decapitare te n eem Iratus e dimisit eu

n. Qui mal ou dir dessi faca orella sorda.

No por hau franch hom mellor apir q hau bon solaz a cell qui li hac mal e donar a cell q li ha tolt e pdonar a cell qui li te tort

Metzina des ghz Es cusir ho sarav

No posen ben gra Cells q la ha mesclada.

Quan ron frare sera horat humilhat

Quan no pors fer ab forca fe ab giny. quan no pors pembre muny.

No es null ho pyor q aqll q hom honra p temor de sa lenga

(c) 2006 Ministerio de Cultura

A hom maldiuol da li del teu e tolras li la lengua

No es per poch de mal dir.

Amor de be es temor de mal Et temor de mal es amor de be

Goig daltruy errada vilania es.

Be mellor que be es cell quil fa Et mal pijor que mal es cell quil fa. No es molt saui qui sap triar entre mal e be, mas cel qui de dos bens sap triar lo maior e de dos mals lo menor

Bon mal .i. es a aquell quil sofer en pau e a cell qui nou fa dos. vnu malu vnu e pacien e duplex inpacienti

Bon consell es a mal aqui no ha consell sofrença.

Qui cuyda viure longament aparell se de sofrir mal en vellea e mal en jouent. Ouidius viuimus vbi nunquam sensu careamus amaro

Dos parts ha hom en son auer la .i. es desastre e laltra es fill ho frastre Qui fer ho pot guart se que no haia pijor part que la un daquests

Tu sies marmessor de tu per ton grat Car tart ne trobaras negu leyal en ton veynat.

No pot ho loar lo trenuytar tro que es alba

No demas del hom quin es mas ab quins saparia per tal com tot semblar per son semblar se guia

Semblar ha semblar caramida

(c) 2006 Ministerio de Cultura

De tempesta fora casa, casan defen. Mas tempesta en casa no ha defenimet

No son amichs tots cells qui rien. No es amich tot cell qui riu, ne aqll qui es ton caru

No vall castigar damich qui ho no ha sen ql castics poch dauer. cuerp ab gouern. El mo se minua qnt no ha quil mentega

Ab poch de ton arget te sia fach lo suet. ben es glot qui glot enaga

Neguna bona ventura tat no val co aqlla q alau co quit desplau

Affam an los frangs e no volē mejar p lurs mamlles

No ha pobrea pijor apres co quelezep parargs.

Mes val morir honrat q viure aontat.

No es pijor pobrea q soplegar nes major riqa q dom qs pot flixar.

Qui no ha q despendre en laltruy sol entendre. Q no ha q comer pleuep se daltruy aver

Cascu sab mīs en son mestre el cavall conerp mils son cavalls

Mes sab ho el seu q no sab en laltruy

Lapsus sapiens lapsus e magne gentis. Crebat dom sauy crebat es de molta gent

Basta a esser neit diuprat en vitat

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Molts son cells qui saben preycar atres e pochs cells que sapien preycar si elleys.
Segull sens roba ballesta meys de corda. Segull sens hauer mala uia sol tener

Cauallr meys de cauall e darmes estor sens ales

Compra ço quit vaya e vaja al mercat

No gita hom sageta tro que penada sia ne cobreta gran fet tro que apellar ne sia

Ans del gitar empena ho sageta. E pensa be tot fet ans que si meta

No deu gitar cayrell qui no la empenat ne fer sermo qui no la be pensat

No ha amich hom enujos Ne riquea hom enuejos ne ha terc abrich ne ha fillo amics.

No es amich dels coses qui no pensa lur fi

No tem gran trebant qui va per plana terra

No sies dolç e not sorbiran ne sies amargos e not auorrira

E cell va per bona via qui te lamigania

Quis lunya trop dels gents enemichs ne guanya. E qui trop se adona tart es sens vil companya

Cell que serp ha mordut soga li fa pahor

Amor car desmesura semblant es doradura

Amor carnal lome saui fa pech E cell qui s ueu fa sort e sech

(c) 2006 Ministerio de Cultura

A lo pos enfant en sa faula q nos vol ensutzar ne macips en son consell qui no vol errar

Si vens en tra hon tuyt sien losths cluca ca un ull

Molt afolla les noues mal recoptador

A sa saluatge no ha ops menescal

Assats es escusat qui ta amonestat

Cell es benauyrat qs castiga p altre. E aqll desastruc quis castiga p si.

Qui no castigue sos pares castigue lo sos maluolents

No val castich ne val consell a hom de mal cervell

P un mal mesar asaons ne pt hom grans d bons.

Si castigues foll airar ta e si saui amar ta

P trop cuytar sesol mout hom tardar

Foll es qui quer oltra poder e pus foll qui atorga

Qui no pot hau ço que quer quira ço q pot hau

Qui saui pot enuiar nol li cal castigar.

Bonastre ve al ca dl don d son senyor

No leua rayms romaguer ne fa bon dret ho tirany

Gran tort fa rich ho quan alonga a logar d rich hom tort es

No fa sen qui massa tost repn. Nos fa ben rebre qs cuyta d rependre

Tal ti molts pense p so q cancarre e castu ho du pedir p son errer.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Ans dta casa guardal vehi · El copanyo ans dl cami
No val guardar d maluehi ne d mal par · Qui assaja
son vehi no pert son mati · Mal vehi sit veu fer be
celara si mal escampar la,
Dos e querellos nos auene be · Dues espases en vn fourr
no estan be
Cascuna creatura fa segons sa natura
Mala custuma pus greu es de lexar q qsta d pagar
Mes val sol estar q ab mal par · Mal sap pensar
doulles q de lop fa pastor delles
Foll es qui ous de gallina fa couar a mila per
fiança d polls
Per cuydat no leys certenitat · No tragues ab sa
semblat
Quan ven lo fat sorda es lorella e lull ensegat
Dona fam al ca e seguir te ha · Si sadolls lo ca
not seguira
Et si faç rich ton vassall not seruira
Per massa visitar se fa hom desamar · e per tart visitar
te faras desijar
En temps d sech desig ha hom d pluja · Et sin ve
massa e souint es tan fort no anuja
Qui mesa ous d reig capos ne ret

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Aqll ama qui repren. E qui mal vol aqll enven.
A bon mcat ixen dies E abon loguer faeners.
A qual pera tal ocell / E aqt maynada tal capell
A bon senyor dobla honor. Aquell tenra qt coneix
E aqll ama qui serueix. A qual dat tal grat
Aygua e multe a cell la dona hom q la quer
Amich de boca pech se fa e es morp sila hom ops a
torera uerduch sera de boix
A amich albert gal tens la un vll cluch lals li tin obert
Aquell pert son pa quil met en altruy ca. Aqll pert
son diner quil met en estranger. E aqll lo guanya
quil met en sa companya
A hart caualca be / cell qn lestrep nol creix lo pe.
En mala nit no ladre ca / En mal teps tots velles
han dents
Al lop las tots cans li ladren / A carn de lop salsa
de ca
A clerga ne a Cauallz no crees ton din
A deu e a son albir null ho no pot mentir
Aygua lenta mal escorreta / Agua puder bes ua
per loch corret
Auer q noueu son senyor nol ama lo criador
Aqll logra lo seu qui damut li seu
Ans te guarda que guardies not punguen

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Tart sa perbeix lo rat per qui la gola li te lo gat
Qui no guarda a denat arere per es torbant
Tart diu jams vitat sino enfant ho hom orat
A mal so se desperta qui dorm porta oberta
A bodon sadoll cerers li amarguen
Aquell sap de la maca qui es estat ferit Et aquell de la nafra
qui es estat guarit
Apost sen plora qui per affanys ben tora
A vassall desleyal no fa que foll qui li cors li roll
Ab vessall leyal prop pa per egual
A tot hom plau son cant e son enfant
Qui sestoja de son pa mils sendina sen dema
Estoja co que no has ops e uendrali sos lochs
Qui nodriga no meniga Qui nodreix poyt troba granet
Toha buyna no es bona cortina
Tart es mala cubeta que a mal no reuerta
Astruc ne malestruch nol cal mati leuar Et aqui es
es
Affadat noli pot esgambar.
Aquell pert son punt qui no ha so fil, Et qui presta
son diner e carta non fa fer. Auer prestat perdoa
e enamistat
Al bon vey not cal mostrar abrich ne escuses a emench

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Amich leyal castell reyal. Qui l pot trobar bel deu guardar

Aquell pert justamet qui es nectiget

Si vols ess astruc vin lo vell e copra'l novell

Be es orp qui p aver no veu

Assats es desastruch qui no ha g menuch

Tot hom ha amarga dl dan d sa figura

Tota cosa vedada sol ess desigada

Axi com bon rey es semblat a voltor en fer moltes guises
axi avol rey es semblat a guisa entre molts voltors

Si oradura fos dolor p tot horrets plat e plor

Si sabia hom la pedra en q deu enceptar faria la ho desar

Si lestornell havia seny no faria niu en la carabaça

A ton enamich a paga li el lumen si mes d mal no li pots fer

Tal es ardit entorn ça laz qui es volpey al capsejar

Si a ladre tengues prou sagramet ab lalcora anara en la ma

Ab res no menja ho ta be oradura co fa ab oradura

Qual ho nos vol a deu comanar si no cat ou tornar

No ha ho seny tro la coprat ne es ho savi tro q es escarmat

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Clart es negu niu meys du ou anol

Aqll. loal mercat qe ha guanyat. e aqll lo noces q bey ha
mejat

No es tot vitat ço qui en noces es coptat

Malaltia ha de que no pot guarir qui creu tot quat hou
dir

Nos sona be alduf dejus flacada

Entre prestit e emblit no ha cor agecamet d paula.

Dart sostrau hom la vitat pres .I. pogt de falsetat

Hom congoxos no vol en toli nel ama son vehi

De multz a pendie mal consellar sen fa ab cell q no ha

No du hom dir al Rey seny ço be ne ço haueris estat
mas q deus li do bona vida e sanitat

No paga un deute ab altre sino treis

No es durabl la legra dagst segle

No sona trompes ho ventur

Cauall tabaler no sespaueta p brugit d pell secha

Ca ligat no caça be. No caça be estoz djus aguila

No caça ca p amor d du. No uen lop carsalada

No ha fam ensenyamet ne gran fret continet

Nos desix ho damich p un defallimet

Q quer amich senes defallimet null teps lo trobara
ne estray ne parent

(c) 2006 Ministerio de Cultura

No es tot cavaller rotlan ne tot negre pebre ne tot
blanch sagi

Aladonchs deus batre ferre car es calet e empra gran
hom car es de bon talet

No son tots ferres cells qui han cars negues ne metges
acabats tots cells can nom maestres

Con mellor es lo drap pits hi esta sutzura

No te hom leo cor en pso ne met deus en son carre
cor farao

En vexell pus es ple no hi cap re Et qui es plen
d mals no hi cap als

Qui ves lo cel escup sobre la faz li torna

Qui fodit alti fouea incidit in ea

Qui pmisit lucerna iuit ad lume eig

Qui fa gran feix poc los ell clerp

Qui fa mal estar en lespix apar

Qui dat gloria e no recognoscit aufert ab eo e no
pedit

Qui lengua ha e sap plar nos pt en null logar

Qui ha nenitat cavalch p desert sino por p poblat

Qui ha son pa el forn no li pu son

Q no a fuit no habuit c ps nol estar q qr menjar
e no pagar

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Ells los venjaran daquell pus enamichs qui del sopar escopí al dinar

Mesura dura. Cill se sadolla qui es amesura

Qui no ha vergonya ne estimet menuga aytant com ha talent

Quis gita sens sopar dejun se nol leuar.

Baralla quer ho plet nouell qui demana deute vell

Qui ha que vendre tart li pot mal pendre

No val res qui no ha res / Qui ha molts mestres ha pochs dies.

Pardal sol qui a pardal para / Qui guanya or guanya plor

Qui dona deute a qui nol deu dau dues vegades nol pagar

Qui ha leig cobra e plega e qui ha bell descobra e desplega

Qui no volch creure ab moysen nega ab faraho

Qui demana ço que no li tany soue lin ve a faz

Qui a bon arbre sacosta ben ha del fruyt e de la ombra

Ama deus aquell qui ama e qui amen los seus. / Qui embla lou embla puys lo bou

Tart dona volenter qui es vsat de pendre

En lestiu deu treballar qui en liuern se vol posar

Qui basteix en laltruy ne als seus ne aluy / En ayen alou cabiro de col

Quj tech aprop lo moli molch enans que son vehi

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Al lo mol en moli hom bascos ne qui es maça cogoros

Qui ha fet pecat no sesquiu dela pena

Qui de sa pauta fer en sa gauta non du plorar

Qui no sofer en sa terra any de secada per bona apada

Daqsta oradura no trobara metzina cell qui tots los homes posa en sa guisa

No fa ton amich qui no es de ta lig

Null temps not oblida q mal te desiga

Qui no fa be a so frare qui espera so compare

Qui entre la carn e la ungles metra al ter dia pudira

Qui a son maior no obeeix mal e vergonya li'n seguerix

A confusio pot venir qui so maior no vol obeir

Qui mal vol a celiandre ez grinyon li nex

Qui mal vol a ca rabia li allena

Qui entre per e tu met j filet met hi tu la paret

Que aço sap q no saps tu q nasch abans q tu

Qui dtes. gents diu ço qⁱ es / dien dell ço qⁱ es e ço qui noy es.

Qui va sobre fanch allenega e qs assen sobraqsga nega

Q nos lexa enganar nos lexa acompanyar

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Qui's met en altruy feu pert laltruy e p(er)lo seu
Qui tot ho vol tot ho pert
Qui nol volch meys d(e)la manta ne hac lo cavall ne la mata
Baralla q(ue)r o plet q(ui) dinana ne d(e) son dret
En mout parlar no fall errar
Qui sembra caritat cull amistat
Aquell es plen de sen qui son dret ben defen
Qui vol ess(er) bon guanyador no crea corredor
Qui en mal laurat met son semet a pobrere e noustr
No pot celar sa follia q(ui)s mescle ab lo dia
Qui seguix lescarauat als pudet sabat
Qui descarauat fa son guior anar vol a pudor
Guardat q(ue) no facas plorar cell q(ue) puys has amorar
Foll es e trop ardit q(ui) diu d(e)l vi d(e)l rey ager ne d(e)l brou d(e)la sua caldera mager
Hom qui esbolta souin ou d(e) si mal e onta
Demunt los gita cell q(ui) penjat desliga
Not cal p(re)gar d(e)lo clauell can en la ma tens lo martell
Not pels ab negu qui no haia ne pels q(ue) tu
Ab tal te p(re)n apelar q(ui) haia mes cabells q(ue) tirar
Tal sen ha qui ço q(ue) pot huy espera a dama

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Don q la vulles tastar salada trobaras la mar

Dels gots saiusten los floms

Ço q hom muy es let e sach es ço quis prem

Ço qui es combrencament se sclarex mils sen fenex

Los coloms seguexen cell qui ha ve e los homes cell qui ha el diner

Si mal astre ha poler no caira es son esaler

Hon q vajal gran del forment ne hon qs gir al ull dela mola ha finalment a venir.

La hon es ton vy es ja la ma daltruy

Nhon pot fugir aqll q deus encalça. La hon es lo gra se calen los coloms

La es lo foch hon hix lo fum.

Si be son noues sobergues dix na Cuineu sabr volria hon vos jorats capos dospitaleria

Qui has lop ademanar has hon albergaz teu bestiar

Qui ha ca volp a demanar a hon ses gallines vres se deue jorar

Que val cara esta ne corta per qls hostes se tres la porta

Al mal ho ne enich no li val res pich

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Que quer ors en abeurar dels bresps vol mejar.

Aum persiam exercam sempre es ho enstegat que muire en dignitat Can ho ha vent pens de ventar car no sap quant lis deu durar

Si es pradors cant sas poderos

Cant sas fello not oblit co qui tes bo.

Sprova ton amich e ton privat cant sas dessarnat

Peix gros e rafit altra na engollit

Can lo presseg floreix e madura / nit e dia egual dura

Can veuras nesples madures sies mal vestit pesa de vestadures

Si es foll lo recoptador sia savi loidor

En temps de carasma no ha formet segon

Can deus vol pill de la formiga ales li liga

Qual va lalbech co ne gl gat ha trens ab lo tat

Can vol juheu fugir les bragues li cahen

Can veuras juheu la cosa meys par / en les orguens la vol gitar

Com no oiras lo juheu jurar / nos te deus del guardar

Dextor vell / zoch sen fa lo passarell

Quant mutes joves prenen los vells / goig nan los jovencells

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Quant es mal lo fill sa mare fa desonrar e son pare blastomar. Effort mala copanyia fan tres coses ab altres tres: plet ab nicia, pobrea ab perea, e malaltia ab vellea

Esponya ha la mel e escuma si tot ses dolça

Malaltia de mila ales malauts el bech sa

Lo bon poll en la closca canta

No es pereros hom maleaos

Sobrencamet es de baraya cant negu diu alaltra dequos sal en tinyos. Un orat ne fa molts

Hom pech aytal es co a cech

Auer prestat ho perdua ho enamistat

Talasso e balança no queren amistança

Ne gracies ne grat que el mercat es enganat

La rata sadolla forment li amarga

Qui coa ha de palla por ha de foch

dulcissime

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Dulcissime dne Jhu xe verus deus qui de sinu
patris omnipotentis missus es i mundu relaxare
pcca afflictos redime i carce positos solue dis
psos congregare pegrinos i sua patria reduce cotritos
corde confortare dolents medicare penitentibꝫ indulge
et consolari dignare me dne de afflictione in qua posi
tus sum absolue ꝛ liberare Et tu dne qui genus hu
manu ingratum homo adeo patre in custodia recepisti
et omi deposita crudelitate paradisum tu sanguine
ppo mercatus es ꝛ int homines et anglos fecisti pace
tu dne dignare int me et inimicos meos stabilire ꝛ
firmare concordia ꝛ pace ꝛ gracia tua sup me hostende
~~de~~ ꝛ infunde ꝛ omem iracundiam inimicoru meoru
et ome hodiu qd contra me hent dignare mitigare
et extingere sic abstulisti iram et odiu qua esau
habuit aduersus jacob frem suu ita sup me bra
chiu tuu ꝛ gracia tua ostende vt me liberare dignis
ab odientibus me sic liberasti abraa de vr caldeoru
et filiu eius ysach de imolacone sacrificij cum ariete
Et sic liberasti josep de manibꝫ frum suoru Et
noe p archa ab aquis diluuij Et loth de ciuitate so
domorum Et famulos tuos moysen ꝛ aaro ꝛ pplm
isrl de manu faraonis ꝛ de suitute egipti ꝛ simili
de monte gelboe dauid rege de mau saulis ꝛ d mau
Golie Gigantis Et sic liberasti susanam de falso c
mine Et judich de manu olofernis et daniele d lacu
leonu ꝛ tres pueros d camino ignis ardentis Et jona
d ventre ceti et adam de pfundo inferni tu precioso

(c) 2006 Ministerio de Cultura

sanguine tuo / et petru de mari / z paulu de vinculis. /
Ita me dne liberare digneris de omi tribulacone z angus
tia / i quibus positus sum / et de Insidys Inimicoru meo /
Et tu dne dignare ocurrere i adiutoriu meu / contra
mala q Inimici mei sup me faciut / et face volut / z eo
mala consilia q contra me agut / ut satagut euacuar
dignare sic euacuasti consiliu architofel / qui cosiliat
e absalo / contra dauid Rege. Ita me eciā liberare dignis
p ista beneficia tua p Incarnacione fily tui et p nativi
tatem tua de virgine maria / p famē p siti p frigo /
p calore / p labors / p afliccions / p irrisores / salutacions /
per sputa / p alapas / p flagtta / p clauos / p lancea / p spi
nea coronam / p potacione fellis et aceti / p Seuissima
z turpissima morte crucis / p septe vba que pendens
In cruce dixisti. Dixisti enim dne deo patri deprecas / o
pater ignosce illis qz nesciut qd faciut / Dixisti domine
latroni pendenti In cruce / hodie mecu eris In paradiso /
Dixisti dne matri tue / mulier ecce filius tuus / Dixisti
dne Sicio salute aiaz nraz cupiedo / Dixisti dne pat
tuo heli eli lamazabatani / qd Intpretat deus meus dus
meus ut qd dereliquisti me / Dixisti eciā dne patri tuo In
manus tuas dne comendo spm meu. Dixisti dne cosuma
tu e significas labors et dolors quos p nob sustinuisti
z pena mortis dira Jam finiri / ppt hec omia te deprecor
dne Jhu xe / redeptor mundi / ut me suu tuu custodi
as ab hoste maligno / et ab omi piclo / hic In presenti /
z postea In futuro /. Insup p descensione tua ad iferos /
p tua resurecione /. p freqntem disciploz aparicione /

(c) 2006 Ministerio de Cultura

et consolacione per tua assensione per sancti spiritus missione Et per aduentu tuu ad iudiciu per ista et cuncta alia beneficia tua pro quibus tibi gras ago et refero quamuis indignus adiuua me et defende me et eciam pro cunctis beneficiis tuis michi collatis tibi gras ago quia tu me fecisti et redemisti et ad tua fine me vocasti et quia diaboli facta dignissimis tuis grys et sanctissimis sacramentis premunisti michi Insuper vita eterna promisisti qua occulus non vidit nec auris audiuit nec in cor hominis ascendit tanta bonitate perfrui quam ipsam consequar propter ista adoro te laudo te benedico te glorifico nomen tuum quia tu es benedictus et laudabilis et gloriosus in secula seculorum Amen

finita oratione dicatur antifona sequens.

O clauis dauid et ceptru domus Israel qui aperis et nemo claudit claudis et nemo aperit veni et educ victu de domo carceris sedente in tenebris et in vmbra mortis

Postea flexis genibus dicatur psalmus sequens.

Confitemini domino quoniam bonus quoniam in seculum misericordia eius Gloria patri Dicat nunc israel quoniam bonus quoniam in seculum misericordia eius dicat nunc domus aaron quoniam in seculum misericordia eius De tribulacione Inuocaui dominum et exaudiuit me in latitudine dominus. Dominus michi adiutor et non timebo quid faciat michi homo Dominus michi adiutor et ego despiciam inimicos meos bonum est confidere in domino quam confidere in homine. bonum est sperare in domino quam sperare in principibus Omnes gentes circuierunt me et

(c) 2006 Ministerio de Cultura

et In noie dni qr ultus sum In eos. Circumdantes
circumdederut me et In nomine dni qr vultus sum i
eos Circumdederut me sicut apes et exarserut sicut ignis
In spinis z In noie dni qr vultus sum In eos Impul
sus euersus sum vt caderem z dns suscepit me. Fortitu
do mea et laus mea dns et factus est mich i salute vox
exultacionis z salutis In tabernaculis Justorum dextera
dni fecit virtute Non moriar sed viua z narrabo opa
dni. Castigans castigauit me dns z morti no tradidit
me. Aperite mich portas Justicie Ingressus In eas.
Confitebor dno hec porta dni Justi Intrabunt In eam
Confitebor tibi qm exaudisti me et factus e mich in
salute. lapidem quem reprobauerunt edificantes hic factus e
In capud anguli. A dno factum est istud z e mirabile In
oculis nris. hec e dies quam fecit dnus exultemus z letem
In ea. O dne saluum me fac o dne bene prosperare benedictus
qui venit In noie dni. benediximus vob de domo dni deus
deus illuxit nob. Constituite diem sollepnem In condensis
vsque ad cornu altaris. deus meus es tu z confitebor tibi
deus meus es tu et exaltabo te. Confitebor tibi quoniam
exaudisti me z factus e mich In salute. Confitemini dno
qm bonus qm In seculum misericordia eius

Repetatur antifona oclauis dd. postea dicatur kirieleison
xpeleison kirieleison. pater noster. postea dicatur hec antifona
Festina ne tardaueris dne libera me z noli tardare.
Exaudi oracionem meam. Oracio sequatur.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Ueni Ihu preliator fortissime princeps celestis exercitus
dne qui diabolum vicisti z genus humanum de eius
potestate liberasti libera me de tribulacione mea z de
insidys Inimicorum meorum vt non habeat potestatem
mich nocendi In vlla causa saluator mundi qui cum
patre z spiritu sancto viuis z regnas deus In secula seculorum
Amen

Ihu xpe nazarene respice ad meas miserias z an
gustias z tribulaciones que circumdant me vndique
precor te dne corde contricto z spiritu humiliato vt me
eripias propter nomen sanctum tuum Inefabile de tribulacione
qua pacior vnde In ista tribulacione Inuoco te et clamo te alpha et o. Ihu benigne sic tu vera carne
de virgine Maria accepisti ita veraciter eripias me
qui tu es benedictus In secula. domine Ihu xpe liberator
omnium credencium in te libera me ab hys angustys ad
iuua me in hys periculis dirige me in istis factis conforta
me In hys operibus defende me a persequentibus me. O agie
Inuisibilis per tuum sanctum nomen quod est honorabile obsecro
te succurre mich peccatori ad te clamanti Tetragramaton
sanctissime tu es Rex Regum z dns dominancium Dne omnipo
tens non habeo spem In alium nisi In te dns meus qui
celestia simul z terrena moderaris Te deprecor redemptor
vt miserearis mei sicut scis esse mich necessarium Omnipotens
deus Adonay qui es In celis pater omnium creaturarum
respice in me z ostende mich lucem misericordie tue.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Et immitte timorem tuum sup inimicos meos ut cognoscant
qr nullus e forcior te. Dne deus omipotens qui filios
isrl de captiuitate inimicorum suorum eripuisti. Et per
multa mirabilia eos p mare rubrum in desertum addu
xisti. Glorifica manum et brachium sctm tuum sup me.
Excita furorem tuum et effunde iram tuam sup adusarios q
contra me insurgunt et contere virtutem eorum ut sciant
qr tu liberas et defendis sperantes in te. Suscipe dne
deprecaciones quas locutus sum in ore meo ut cognos
cant omes qr tu es liberator meus. Deprecor te ihu
saluator generis humani ut me defendere digneris de
manibus inimicorum meorum qr tu dne dixisti de quacumque
tribulacione clamauerint ad me ego exaudiam eos. Et
quodcumque petentes credite qr accipietis et fiet vob. Idcirco te
peto qr in tua pietate confido et gram tuam in affectu
expeto qui viuis et regnas deus in scla seculorum amen.

Obsecro te mater dni nri ihu xpi ego indignus
peccator p illud gaudium quod habuisti qn annunciatus
p Gabrielem archangelum est conceptus filius dei. Et per
illud diuinum misterium quod in te et ex te operatus e sps
sctus superueniens et obumbrans tibi. Et p illam inefabilem
leticiam quam habuit felix aia tua quando eleuata est
sup omem pulcritudinem celorum ut impetres mich in
felicia famulo tuo gram sps sci a dilecto filio tuo que
bene disponat p omia mente mea cogitaciones meas actu

(c) 2006 Ministerio de Cultura

mos sermones meos omnemque vitam meam usque in fine Et in hora exitus mei de hoc mundo ostendas michi beatam faciem tuam gloriosam dulcem amabilem iocundam et benedictam et in hora obitus mei animam meam suscipias in vitam eternam amen Exaudi me virgo maria mater christi Exaudi me mater misericordie per dominum iesum christum filium tuum qui vivis etc.

Cum tibi aliqua tribulacio supervenerit veni ante imaginem crucifixi et dicas primo in nomine patris etc. et flexis genibus cum tota mente expansis manibus non respiciendo nisi in faciem crucifixi dicatur hec antifona. Salve crux etc. et postea oraciones que ibi ordinantur cum maiori devocione qua dici poterit. Antiphona

Salve crux preciosa que in corpore christi dedicata es et ex membris eius tanquam margaritis ornata

Oracio.

Domine iesu christe qui pulcherrima facie tua omnia conspicis aspice in me miserum peccatorem et per dignitatem faciei tue libera me a penis et angustiis et ab omnibus tribulacionibus meis sicut vis et sicut scis michi necessarium esse qui cum deo patre et spiritu sancto vivis et regnas per omnia secula seculorum amen

Deinde convertere oculos tuos ad dexteram crucifixi dicendo oracionem sequentem.

Domine iesu christe qui celorum omnes tronos et abissos in tuis mente ponderas terram palmo concludis exaudi me miserum et peccatorem ad te vociferantem libera me per

(c) 2006 Ministerio de Cultura

potencia tua a pccis et angustijs et ab omibꝫ tribulacionibus meis sic vis et sic scis mich necessarium esse qui cum deo patre et spiritu sancto etc.

Deinde conuerte oculos ad sinistra et dic oracionem subscriptam

Domine Ihesu xpe qui ppter me et ppter omes xpianos dignatus es pati. Ita vt manus tue et pedes tui clauis psigerent dignare me mundare a pccis et ab omnibꝫ tribulacionibꝫ meis sic vis et sic scis mihi necessarium esse qui cum deo patre etc.

Deinde conuerte oculos ad pedes et dic oracionem

Domine Ihesu xpe qui aspide et basilis cum ambulas et conculcas leone et dracone dignare eos conculcar qui me iniquo odio habent et custodi me domine Ihesu xpe vt non erubescam qr in te speraui libera me a pccis et ab omibꝫ tribulacionibꝫ meis sic vis et sic scis mihi necessarium esse Qui cum deo patre etc.

Deinde conuerte oculos ad pectus crucifixi.

Domine Ihesu xpe ex cuius dignissimo pectore sanguis et aqua describit expisse et eciam amauisse et ex quo omibꝫ in te credentibus salus consolacio et medicina tribuitur effunde in me de eodem pectoris fonte sciam et constanciam et constancia contra diabolicas et humanas impugnaciones. Et per quicquid sacra

BIBLIOTECA PÚBLICA DE TARRAGONA

(c) 2006 Ministerio de Cultura

(c) 2006 Ministerio de Cultura

(c) 2006 Ministerio de Cultura

(c) 2006 Ministerio de Cultura

(c) 2006 Ministerio de Cultura

(c) 2008 Ministerio de Cultura

D. Migu. de [illegible]

(c) 2006 Ministerio de Cultura

[...] meramet [...] flassads

It viiii ~~[...]~~ nanous

It vij cobertors

It tres p[ar]ells cinq de lensols de companya

It viiij ~~[...]~~ metalass

It ij flessades a barcelona

It ij matalass

It iij nanous

It vij cobertors blanchs

It iiij [...] larchs

It iij [...]

It iij p[ar]ells de lensols [...]

It iij tovallos larchs e v porchs

It vj thovalles velles e vij noves

It iiij coxins

It iij tovalloles

[...]dona violat en cccc[...] iij florins

It mes tenia p en Johan de puig lo segon dia apres [...] cc[...] floris

125

(c) 2006 Ministerio de Cultura

primo sagi q no sia massa ranci e q ho lo ossal / e apres qt fona bo / e
q vos per fus q ho y haja j. porç de vi q sia fi / e qt metra ho en
j escudella / e apres q do hi lanç lo qrt fus / e qt pos ala qreya
en no vos la luya qy fa / e qua fer enguent / e dagtl vyrey la roya
qta bega vos vos . j. vegaga .

pr ald medicina boya /

…OTECA PÚBLICA
DE TARRAGONA

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Tractatus quare beata Maria dicitur aduocata nostra

Hostis hūani ꝙ cū filius dei pambularet terram
demones ipm multifarie temptauerunt Et supe
sti opinabatur quoque ex miraculis que faciebat
ipm ee filiu dei. Cum vo esuriebat et sitiebat opina
bant contrariu. Reuoluentes aut demons ex innata
eis sciencia pphetias et alias scripturas aduerterut ipm
ee filiu dei dicentes si moriatur hic est q debet spo
liare infernu Qui inuidia repleti ne aie saluaret
cogitauerut quomodo possent impedire mortem ipius
Et tandem cu muliere aiantem inueniret astuciore
qua muliere p qua etia puaricacio prima processit
Attendentes q pilatus vxore ppam nimis cara habebat
suggesserut vxori maligno spu q impediret mortem
illius Vnde i passione dni legitur q dixit vxor pilati
pilato voles impedire morte xpi Et etia z iusto
huic multa ei sum passa hodie p visu ppt eum
Sed qz oportebat ipm mori p populo no obstante
diabolica et muliebri astucia crucifixus z mortuus
i aia descendit ad inferos et abstraxit inde captiuos
Videntes aute demons se delusos Conuocata infer
nali nequicia ordinauerunt pcuratore ex hijs quendam
astutu cuius nn est Mascaro inuicto sibi vt accederet
ad psenciam creatoris ad pcuracionis officiu exercendum
Sed forte dicet aliqs quomodo pot dapnatus copa
rere i psencia creatoris. Respondeo dupliciter primo
qr loquimur more humano coparacione vt possimus

129

BIBLIOTECA PUBLICA TARRAGONA

(c) 2006 Ministerio de Cultura

faciendo de Curia superiori ad hanc curiam inferiorem
ut alibi et melius et planius · planius et perfectius infixum
demonibus ab eis evelli non posse quod ipsos ubicumque fuit
sequitur sicut lepra leprosum et tinea tineosum Et ei si
tineosus vel leprosus in regali iacet thalamo pena nichil
ominus ipso semper teneret ipsum Sic est de demonibus quod utrumque
in absentia vel presentia dei fuerint ipsos debita pena co
artat / Accessit igitur Masceron procurator ad omnipotentis
presentia et ait Creator omnium ubique Justitia · Ego
sum procurator totius nequitie infernalis placeat jus
titie tibi iustitiare me audire · Cui dominus ait · Si es procurator
exhibe procuratorium Respondit procurator volo te primo
informare super quodam arduo articulo qui tangit medulli
tus omnes inferos Et informatione facta exhibebo procura
torium Dixit dominus iam dudum novi te et tuas versutias
noli me pascere verbis informatoriis nulla pre presente
Exhibeas ergo statim procuratorium aut statim foras
eiceris Qui formidans iudicem quem gratum sibi non vide
bat exhibuit procuratorium Et ut more humano loqui
mur sic sufficienter erat confectum quod in nulla sui parte
patiebatur calumpniam. Et dixit dominus procuratori loquere
Cuius ait demon Conqueror ego procurator procurato
rio nomine quod cum ego et alii quorum nomine ago per infini
ta tempora omni prescriptione prescripta tenuimus et fuissemus
in pacifica possessione tormentandi cruciandi et iustitiandi
genus humanum apud inferos / Nunc de novo iuris

(c) 2006 Ministerio de Cultura

ordine non seruato parte non vocata per voluntatis libito
sumus dicta possessione priuati de quo conquerimus et querelam
lamentabilem proponimus coram te. Quare placeat tibi vo
care genus humanum ad certam diem coram te michi procuratori
nomine responsurum. prestato primo restitucione plene et
libere et nobis faciendam earum qui In celo habitant et que
habitant In purgatorio et qui eas presserunt et qui sequentur
et nate et qui nascentur ab illis. Dixit dominus audiui te.
Modo agitur de die. Respondit procurator. Causa est
valde ardua et periculosa et miserabilis vt publica
causa spoliacionis et desiderat celeritatem Citetur ergo
pars ad diem crastinum. Respondit dominus. Fily diaboli
fily malignitatis dapnate neque tu cadendo mesurasti
Interuallum Inter celum et terram et ego assigno tibi procura
tori et geni humano diem certam ad comparendum coram
me Sabbati die veneris secundum In qua fui crucifixus. Respo
dit procurator Ista die non accepto quia est ubique feriata
Respondit dominus. Ego Jura condidi et In hoc dispenso
Tu Gabriel voca genus humanum vt compareat sufficiet
Et si venit siue non procedam vt Jus dictabit. Et re
cessit demon et ad propria redijt et rem gestam socijs renarra
uit Qui Inuicem condolentes bene viderunt xpi Justiciam
non multum fauorabilem eis futuram. Quibus lucifer ait
Ne timeamini Cristus enim se dicit Justiciam esse quod falsum
est Si enim sit Justicia obtinebimus aut ipsum reprobabimus
ex ore suo quod non est Justicia Et ait Mastaroth ...

(c) 2006 Ministerio de Cultura

ibis ad die. Respondit Mascaro / Matte vobcum hic
cruciari q ibi esse ubi e omne gaudiu quo nullomodo
gaudeo / Imo plus doleo cu gaudere incipio / Sed obr
dienae datus facta quod incubit ¶ Die aut statuta
ut loquimur more humano coparuit Mascaro i aurora
diei stas in cosistorio dei solus i quoda angulo bene
eni sciebat q maior erat cotumacia actoris q rei z ipso
repestiue ueit et ambas aurs semp parauit ne quid
fieret qt eu ¶ Appinquare Jam meridie accessit Mascaro
ad psentia dei dicens. pater sce ego ueni in diluculo
et semp spero fac mich Justicia / Dix dnus vade uade
Tota dies cedit Et recessit stans in anglo Circa aut
vespas emisit Mascaron rugitu dices / Dne dns ubi
e Justicia Respondit dns Importune none dixi tibi
q tota dies cedit / Tunc demo redyt in angulu z expta/
uit vsq ad hora extima / Tuc qi omibq recedentibus
clamauit demo. vbi e Justit q desiat i regno celoz
Dix at dns Modo dicas qd pens / Rndit demo uido
ntatoriu vocatu est genus humanu responsuru mich
pcuratori / Si e aliquis hic p gene humano coparerat
vezm nemo coparuit / Dix dns Mascaroi quid pens
ergo dix Mascaro / No peto nisi Jus coe qd nemi
denegat / Peto lras tuas quibus humanu genus dne
ntr sufficient ad hac diem cora te responsuru mi
pcuratori / me vsq ad tenebras noctis spectatem no
coparuit / ut aliquis p ipo / dns aut voles vri eqtate

(c) 2006 Ministerio de Cultura

pocius quam justiciam Et qui bene sciebat ad quod Mascaron
intendebat dixit. Tu qui multas res nosti bene scis quod judex
in parte quoque debet justicie et quoque equitate. Continuo
prorogo et assigno eo modo quo melius valeo pro hac die
ad diem crastinum hora prima Et statim dominus surrexit et
recessit demo ad propria sicut prius Et rem amara gesta
contra ipsum consortiis recitavit / Cui lucifer ait Tu
ibis cras ora debita Et Mascaronem instruxit
Cumque clamor validus ad aures virginis pervenisset
re gesta audita materno more condoluit / audiens
in continuacione statim esse ut ultra fuisse passum
publice dixit Ne timeamini quia die crastina ego ero
advocata generis humani Et in hoc totus cetus
angelorum exultavit in pace Die autem crastina ad
veniente ut superius loquimur Ivit dominus sedere pro tribunali
cum infinita comitiva angelorum patriarcharum et pro
phetarum Mater vero sequebatur eum sanctis [illegible]
concomitata comitiva angelorum patriarcharum et prophetarum
voce magna canencium Ave regina celorum ave
domina angelorum Que quidem vultu oculo et turbato
suum respexit adversarium in regno suo stantem / Et
videns Judex filium ait / Silete omnes hic incipit
diabolica versucia contra advocatam nostram Ait
autem mater filio / Fili mi / audio quod genus humanum
contra genus tuum et ego sumus impediti coram te / per
quendam dapnatum et reprobatum proditorem / et falsarium

(c) 2006 Ministerio de Cultura

sic nosti que In regno meo modo vidi / Et ideo
comota sunt viscera mea / q recepta merui cu no consue
uerit tale hic accedere / Verum qr tu es Justicia /
ueniat quicuqz sit ille et sua causam agat coram
te / Tunc angli omes amici nri de tanta aduocata
nra gauisi vocauerut dapnatum illu dicentes veni
dapnare z reprobare qa Inuenies pte Accessit at
demo plenus Inuidia omiqz dolo . Nc fuit ausus
oculos erigere In aduocate facie que rpm tam claro
oculo Inspiciebat sic mulieris facies Judicabat tuc
ait dominus Mastaroi pcuratori modo dicas qdqid
vis Respondit aut Mastaro O Justicia i(n)flexibilis
o veritas sine falsitate O via sine errore audi me
missu nc te moueat caro et sanguis peto licencia
vt loqr cu venia Respondit dns dicas qcqd veis put
decet dixit demo Cunti sciut q Judiciu costat ex tribus
psonis Judicis actoris et rei Judice video Q aute
ego sim actor / actor approbatus p curatorem aparet /
psona aut rei no video sine qua nullu e Judiciu
Et tuc dixit mater Judicis / ffily mi ecce me para
ad defensione gens humani Respondit Mastaron
pat sic q tua mater nullatenus sit admittenda In
huius nc In alia causa pmo sic ostendo . Cum eni
sit mat superiorum eet michi matre Judicis contra
me ee parte qr de facili posset filiu In pte sua

(c) 2006 Ministerio de Cultura

ztrahere. Item cum ipsa sit mulier Iura que sunt
diuinitus promulgata prohibet mulieres aduocatas esse
ff. de regulis Iuris l. femine. Et respondeat dixit
Mascaro quicunque respondere voluit. Mater autem
turbata verbum ad filium diriges respondit. Versutus
iste et In Regno meo me perturbas peruertit Iura.
dicit ei me ex matre tua et sic suspectam. Set fili
nomine scis quod licet sim mater sum tamen mulier et ad
iudicium vocata. Non tamen comodo mater sum sic et
alie quia sine corruptione fecunda sine grauedine
grauida et sine dolore puerpa. Vbi enim sit Iura
quod prohibet preterea cuicunque sit condicionis officium
defendendi pro se suscipe Immo etiam et si rem excommunica
ta aut heretica quod absit audiri debeo tanquam vocata
et citata. Nonne scis fili mi quod ego sum de ordine
totius mundi. Nam quicunque sunt In mundo aut sunt
de ordine coniugatorum aut continentium aut virginum
Ego autem In mundo fui de omni ordine. Coniugata cum
Ioseph. virgo ante partum. Et post partum continens
quia desiderium viri non habui ad denotandum quod ex toto
totius humani generis aduocata. Quod autem dicit demo
mulieres hoc officium agere non posse hoc fallit In
personis miserabilibus et pupillis orfanis et coniunctis
vbi enim sunt magis persone miserabiles quam in mundo
que versutus iste subdole querit in seruitutem suam.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

redigi. Quare peto non obstantibus oppositis ad huius
officium me admitti. Respondit demon super hoc peto interloqui. Respondit aduocata. versutus iste satis indicat
fili mi te habere superiorem ¶ Tunc ait dominus non obstantibus
oppositis ex parte Mascaronis matrem in aduocatam admitto
Ait dominus Mascaroni. Modo habes partem si vis aliquid
dicere dicas. Respondit Mascaron. partem habeo de qua
doleo quia vehementer opinor quod per ipsam justa mea
causa periclitatur. Attamen dico sic. Notorium est in regno
celorum demones quorum nomine ago fuisse in plena et
pacifica possessione ab annis quorum memoria non est in contrarium tormentandi et cruciandi animas morientium. Nunc
autem nullo ordine juris seruato sed per rationem voluntas
et ex errore error spoliati sumus possessione predicta
Quia igitur sapientis est primo restitutionem petere cum sit
causa priuilegiata. primo peto restitui plene et libere ad
possessionem predictam sicut prius et demum procedatur in causa.
Cum inhermes armatos nos ducat spoliatos exponere
minime debeamus. Dixit filius matri Responde mater
aut turbata respondit filio ¶ Fili mi intendas et
noli ambages istius seductoris audire et verbis diem
terere. Modo audi fili iste filius iniquitatis petit restitutionem quia spoliatus. Mentitur tanquam mendax primo quia
jura que dicunt spoliatos esse restituendos loquuntur in reo
spoliato non in actore. Sed ipse est actor vide fili quomodo
peruertit jura falso allegando sicut ipse falsus est quia

(c) 2006 Ministerio de Cultura

pmo falsum comisit. Secudo dixit aduocata iura
que dicut spoliatu pmitus ee restituedum loquntur in
spoliato qui possedit bona fide z iusto titulo no vi
ut clam nec precarie Iste aut ozastaron et sui nunq
habere potunt fidem bona in re aliena possidenda
qr sicut omes qr tu i sapiecia formasti homine ad
imagine et similitudine tua. Ergo demo no potuit
bona fide possidere nec iusto titulo re aliena nec ps
crib ze Nulla eni dieru pscripcio iuuat mal fidei
possessore nisi respuit postq nouit se aliena possi
dere. Et si forsam quibzdam tpribz aias morienau
tormetauerint demons hoc no fecerut iure suo sed
tanq hostiarij iustiij et ex mandato tuo ipi fecerut
Ergo demons nunq possiderut aias defuctoru sed
tu tm possidebas cu ille possidebat cuiq noie possi
detur. Unde illa detentacio aiarz fuit potius facti q
pscribere ut bona fidem hre Cum aboh infiniti p
fere dixunt ex stella nasciturus es solus filius dei q
totu populu liberabit Caddes aduocata fili mi.
vexor nimiru et comoueor qr i tanto regno media
cia apponitur. Respondit demo Ergo sup hoc pero
interloqui aduocata mater dixit filio. ffili mi scio q
ome iudiciu tibi datu est in celo z in tra Et in
tuo noie flectitur ome genu celestiu terrestiu z ifernoz
Iste aut pcurator no attendes psona tua z potestate
tibi comissam deludit tua potenciam petendo tot

(c) 2006 Ministerio de Cultura

intr loquutorias. Filius aut dixit demoni intr loquendo
restitucionem tibi denego. In quo ait aduocata ad filium
Fili peto si uult plus dicere. Respondit demo ex abrupto
Ad huc ego nichil dixi. Ego nanque dicam usque ad mirabilia
Et hoc verbum vulneravit aduocata quadam timore et amore
generis humani. Filius aut dixit demoni. Age causam
tua sine opprobriis. Demo aut extrapit bulla de marsu
pio et emissa voce clamavit. Audite celi que loquor
Et tunc omnes admirati tacuerunt Et unit folium ad
librum genesis ubi dicit dns Ade et Eve de omni ligno
comedetis excepto tali Quacunque ei hora comederis
morte moriemini Tunc demo dicit Judici Domino peto
si hec verba sunt tua Respondit aduocata Turbate
perde ultra. Ait demo non perdam quia sum in regno
veritatis et omnes tacuerunt quia ubi de veritate agitur locus
infringendi non est. Dixit aut dnus verba illa mea sunt
Respondit demo bene credo Ex quibus sit concludo
quod Ada et Eva qui duo soli erant in paradiso terrestri
venerunt contra mandatum tuum tibi penitus inobedie
ntes. Peto quod verba tua qui es veritas stet in finibus
suis et quod ipsi et omnes posteri et successores eorum eode
modo perpetuo moriantur Sequitur enim quod si penitentes sunt
le prosi et infecti tota generis in inferna Et si tu
vis verba mutare aut penitere sequitur quod tu non es iustus
Et respondeat aduocata et quicunque voluerit Aduocata
aut ait ad filium Miror fili unde tanta astucia
et tanta malicia data est demonibus qui tot fraudes

(c) 2006 Ministerio de Cultura

inuenitur ad genus humanu suffocandu Sed sicut
demonis qd solaciu est miseris socios habere penarum
ffili mi dix mater filio verba tua q dixisti Ade z
Eue suari debent cu tu sis vitas Sed dic tra gdaz
expssa qd fraus et dolus no debet alicui patrocinaz
Demonis vero quoru noie iste agit suggessit Ade z
Eue de pomo comedendo vnde in Genesi sequitur vba
gda q dixit spens Ade et Eue que quide vba pdi
tor iste latro falsus subtracuit modo cora te Et st
vba talia Si comedeytis de ligno eritis sic dij vide
filij maxima falsitate qd de eo facto qd homo comi
sit ad suggestione demonu demonis volut aliquē
acusare ex delicto ex quo quis e puniedus no pot
aliu acusare qr fraus et dolus no debet alicui pa
trocinari vnde qntum ad istu articulu neqz isti se
ductori neqz alicui demonu respondere qr fuerunt
causa pcti Si alius qz ipe veniat qui humanuz
genus acuset qntum ius dictauit respondebo Tuc
demo vides se ex tanta responsione delusum cu ipe
habebat mille nocedi modos dixit Judici Credit
aduocata euasisse Sed no sic Scis pater qd ubi
delictum est ppetratu notorie noie eciā acusante ex
officio suo debet eciā Judex pcedere z punire alicui
vnde dico sic sic dic aduocata qd causa no cofiteor
qd michi no debeat respondere i isto articulo Tamē
Justus Judex ex officio pcedere debet vnde cum tu
sis Justicia volo videre nu tuu si sic consequens

(c) 2006 Ministerio de Cultura

[stamp] DE TARRAGONA

rei ego quapropter tacebo et videbo officium judicis juste
judicantis cum delictum notorium sit et examinacionem non
indiget quia immo peravit non est dubium unde videbo
officium tuum nobile ¶ Tunc mater turbata timens quod jus
ticia fieret ex arrupto et perderet judex ex suo officio
effusis lacrimis et vestibus scissis usque ad ubera dixit
filio ¶ fili mi ecce venter qui te portavit et ubera
que suxisti. Ecce qui te lapidavit et crucifixit ipse
implorat officium tuum ut dicit Et quia non est in volun
tate sua sed in tua ego imploro clemenciam aut dele
me de libro vite quia nulla jura imponunt tibi legem
perdendi statim ex officio sed quando placuit tue
justicie hic videbo quem magis diliges cui magis
annues aut seductori aut matri. Filius autem pie
tate motus videns matrem ita muliebriter lacrimantem
dixit demoni officium meum tibi denego ad que respon
dit demon caro et sanguis revoluit te et non justicia
celestis. Ego bene predixeram quod durum erat in manu
judicis contra me advocata hec. Dixit mater turbata
vis tu plus dicere Respondit demon immo credo volo
incipere. Et incipiam ab evangelistis scripturis et le
gibus et continuabo rationes meas et approbabo eas omni
justicia mediante ¶ Primo dico quod jura que sunt di
vinitus promulgata docent judices ut si quoque inter
partes oriatur questio de hereditate vel re alia divi
sibili dividenda justus judex ne pro te veniat ad
rixas debet illa dividere et assignare cuilibet parti

(c) 2006 Ministerio de Cultura

qd est sciu qr scdm iura coia parit quocq discordiam
bis scriptura eni testatur me et sonos meos te pena
ps mundi Non tame nego qui tu deus omipotes ali
qua pnclam ibi habeas vnde dico pnclam qr respectu
pns mee tata est quata est granu mili positu in
mediu mody Cum eni int me et te deu patre omi
potente ac matre tua aduocata mudi discordia con
die oriatur pero ut mediare iusticia qps mea diuidat
ab alia scilz vt equalit bona et mala mundi poderent
vt que mea sunt scilz pcm et omia mala mei iudicir
coni cedat. bona no sint tua. hocqppe nllq iudicu
denegaret et multo magis tu qui es iuriu coditor hoc
denegare no potes ¶ ffilius aut aduocate dix qd pent
demo intus habet ffilius iniquitatis pent poderaco
ne fr ia dudu facta. Non est recolis qr die venis
sta in qua cruce ppendisti tanqs mudi bonitas et alia
pte crucis ppedit latro mudi pcm fili mi ibi te
vidente me lacrimatr pondare fuerut equa lance boa
z mala mudi. Tu aut mudi bonitas tuc ppondasti
omia mala mudi qr decendisti ad inferos in anima
et extraxisti captiuos. Quare tu talis ponderacio
pscnnbq omibq i monte Caluarie solepnit facta
fuit et sic trasiuit i re iudicata nolo amplius pon
derare. Sed sto illi ponderacoi ¶ Procurator aute
Aconitus duru emites rugitu ait huc usqz leui
ssima suppdiximus Nuc aut ad duriora accedamq
scriptum e no habenti aduocatu ego dabo. video

(c) 2006 Ministerio de Cultura

me hic solu et multos habere l qrios pero michi
dari aduocatu siue aduocatos z q par fiat distictio
aduocatoru respondit aduocata Et ego sola aduocata
sum dicta me d regno meo z no d tuo d q essent
infames z condepnati accipe que vl quos vis Re
spondit demo aduocatos mich dari pero duos tibi
no suspectos scilz Justicia z Veritatem ¶ hoc aute
angeli admirants z vsutiam diaboli metuentes dix
erunt aduocate nre. Regina celoru z dna angloz
quatenus sublimi potencia fulgeas z dignitati in
honestu est tibi assortari aliqs aduocatas. Que
angloz freta cosilio ait Et ego p me postulo
in aduocatos miam z pace Et hys actis vna
nimit siluerut omes ¶ Tunc pmo ait Astaroth
q sine remedio homo sit dapnadus triplici racione
Justicie exeplo Justicie pcepto et Justicia infinitas
¶ hostendedo Justicia exempli sic q cu angelus
peccauerit et sine remedio codepnatus fuit cum no
sit excepcio psonaru oportet similiter q hominem
dapnet aut est acceptor psonaru et sic iniustus de
qua iniusticia anglus ipse dapnatus conqueri poterit
d deo ¶ Ad hec aduocata respondit no e sic q filij
diaboli seductoris ut pdicit pponit q angli peccauit
ideo sine remedio punitur e in quo peccauit q carne
et ossa no habebat Et q no ifirmitate s malignitat
diabolissime peccauit Et sic eni omes sciunt q tale naz

(c) 2006 Ministerio de Cultura

dederat ipa trinitas anglo q ad no pecandu totu se
referebat. homo aut si peccauit huit in se q ad pec
candu ipm induxit scilz corpus fragile et graue
¶ Prosequi procurator i causa procedes ad iusticiam pcep
tu dices q homini deus preceptu dedit ut no comederet
d pomo et quacuq die comederet morte moreret. Anglo
aut pceptu no dedit. Si ergo anglm dapnauit sine p
cepto multo mag homine cui pceptu dederat scdm
sua iusticia dapnare debet Et sic videt q grauius
peccauit homo ppt trasgressione pcepti q anglz q
no est trasgressus pceptu ¶ Respondit aduocata an
gelo pceptu no fuit datu tanq scienti quid agere
debebat sine pcepto ppt pfectione sue nature Et
ideo faciendo contra talem certitudine no hebat ppt
corpus q aiam agrauaret etia ante pcm ¶ Hinc
e q pcepti no respondit homo certitudine sed dubie
cu dix ne forte moriamur pptea omia in sapiecia
fecit meus filius vt ordinarent ad certu fine scilz
vt eet heres vite etne et si dapnat iam fraudat
filius meus fine suo Et sic no in sapiecia sed in
vanu creasset homine Nuq erit vanu opus fili
mi nuqd in vanu constituit filios hominu qd no
accidit d anglis qz tota na anglica no e dapnata
Sed pars illa tm que peccauit Et sic opus dei no
e fraudatu in anglis qz finis ad que creati fuerunt
pmanet in cofirmacone ¶ Ad tcm qd oponit q in
finite homo peccauit z ideo infinite est puniendus

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Surrexit Justicia i hoc aduocata diaboli sece q sedebat
vitas parentes hostendes Seruu Iniule z Ingratum
ac trasgressore et cotumace eum tam facile posset
obseruare et ta bene mandatu cu tota eius postitate
exilio ppetuo fore dapnandum. Pmo sic quanto eni
maior est cui Infertur Iniuria tanto Iniurias maiori
dignus est pena Cum ergo i Infinitu magnus sit
deus Infinita pena ho est puniedus Et ita lz facet
satisfacione no dum erat absolutus Si eni Rex
teporalis offensus de Iure punit tpralit no Iniustu
videt si Rex eternus puiat eternalit Preterea
cu Infinitus sit deus. Ergo q q ho Infinitu fac
potest digna satisfacio no est. Qui eni facit pcm
Seruus e pcti. Rursus licet homo nuq peccasset.
Tame ex se q q potat debebat deo Nichl ergo pot
face homo. vnde ul se ut aliu fecit qui aut soluit
debitu ppt hoc no redimit admissu licet ante per
penitenciam culpa diluat. Ista tame Inocencia non
restituit q ste cause p Infecio hz no possunt
maxime cu fomis pcti semp remaneat Et ita q uis
p penitencia culpa posset auferri. Tame ppt hoc
etia gram no met. Cum eni omes Inmudi sit
z de Inmudo cocepti semie z possit ad huc peccare
Indignu videt q Ianua paradisi qua ppt pcm
pmi parentis clausit resaret Indignis ne stm daret
canibus quonia Justicia exigit vt reddat cuiq Iuxta
opa sua retribucione supbis Ania eni que peccauit

(c) 2006 Ministerio de Cultura

ipa morietur. Dominus enim filios enutriuit et exaltauit ipi
autem spreuerunt eum et maxime Adam qui maluit uo
luntati uxoris acquiescere quam diuine obedire. Homo
et cum in honore esset comparatus est iumentis insipientibus
et noluit in pace manducare panem angelorum. Iusti
enim fuit ut in labore et sudore uultus sui panem
doloris manducaret maxime ergo data fuit contra
eum sentencia apud deum uero non est transmutacio nec
uicissitudinis obumbracio unde semel data sentencia concilio
do apostolo mutari non debet propter aliqua hominis miseria
uel paupertate cum scriptum sit non misereris pauperis in
iudicio. Et quia homo in ueritate non stetit ab inicio dig
nus est ergo perdicione maxime qui cum deum cognouisset
non stetit ab inicio dignus est ergo perdicione maxime
qui cum deum cognouisset non tamen deum et hominem glo
rificauit sed euanuit in cogitacionibus suis et obscuratum
est cor eius insipiens. Cum enim nulla haberet in paradiso
penuria omnibus aliis animis concessis nec corpus haberet
corruptibile quod agrauaret ipius animam quanto cum maiori
facilitate peccauit tanto grauius transgressus est mandatum
et maior in eo contemptus fuit. Hiis allegacionibus consilio
ueritatis ait freta iusticia aduocata mundi. Ceterisque maxime
uidebatur insistere surges autem ueritas ait ubi de ueritate
agitur locus fraudis cessare debet. Veritas domini. Quacumque
die comederitis de hoc pomo morte moriemini. Quod autem Adam
et Eua comederint non est dubium unde sine prolixitate
dico hominem ipso fore dampnandum ne nomen dei sit in uanum
quod est ueritas. Ex aduerso loquuta est misericordia contra

Justicia et dapnatos anglos propter homines saluandos ait sic dicens Cum angeli et sui reprobati nullo instigante nullos sui corporis fragilitate excusante peccaret peccatum eorum fuit prorsus irremeabile ut dixit regina celorum ¶ Homo autem lutea habens habitaculum pronior fuit ad peccandum et alio instigante peccans habere uidetur aliquam excusacionem Et quoniam summa in deo est misericordia Constat quod si homo penitent aliqua satisfactio est ad gloriam propter quam principaliter factus fuerat reparandus Quia indignum uidetur quod tam digna creatura ad imaginem dei facta perisset. dixit aduocata mundi Ne deus fraudaretur proposito quod propter hoc ad imaginem suam fecit hominem ut deum cognosceret et cognitum diliget et tandem dilecto frauderetur ¶ In eni tota angelica natura in angelis non perisset sed tantum aliqua que peccauit. Maxime cum sit scriptum filius non portabit iniquitatem patris. Et deus nil odit eorum que fecit nec uult mortem peccatoris Quia cor contritum et humiliatum deus non despiciet. Nec obliuiscetur misereri eius. Nec continebit in ira misericordias suas Quia quacumque ora peccator ingemuerit meruerit omnium iniquitatum suarum non recordabitur quia uenit tempus miserendi eius ipse ei dixit quod si sic sum Non irasceris in perpetuum presertim cum misericordia superexaltet et judicium et justicia sine misericordia non uirtus esse uideatur sed crudelitas homo iam suscepit de manu domini supplicia pro peccatis suis. A planta ei pedis usque ad uerticem capitis non est in homine sanitas Et quoniam iam deus ostendit potenciam suam in rerum creacione et sapienciam in ordinacione et dispositione debet nunc

ostendere et bonitatem suam in peccatorum reparacione Tu sit
scriptum ubi habundavit delictum et superhabundavit gratia
pater cum percussit sanat munimine cuida homi est
a benefactore et patre amendum querere benificium e dans
afluenter et manum operas non improperat dona quia dona sunt
et beneficia sua. hominibus autem dedit non vendidit Ne igitur
deo improperet homo Cur me tanta vilitate despicit quem
cum tanta dignitate constituit misericordia ¶ Postea hoc
quod voluit esse quasi deus per superbia et deus voluit
esse homo per humilitate ¶ His racionibus super misericor
dia sacra regis filia vehementer inclinabat patrem
suum patrem misericordie et dominum tocius consolacionis
ut genus humanum restauraret et suum fugitivum ad
propria revertentem reciperet ¶ Demum surrexit pax quae allo
quta est sorores suas Justicia veritatem et misericordiam
in hunc modum audite sorores quae loquor et michi si placet
credite quia sum vinculum unitatis et non seductoris quod est
vinculum iniquitatis Quia si michi credideritis realiter
videbitis quod unaquaeque vestrum quod petit intus habet. petit enim
Justicia soror mea ut homo pro quo peccavit infinite
puniatur hoc enim iam factum est Quia filius dei salva
tor noster qui hic est preassumptum hominem morte passus
est carne passibile assumendo ut in se penam susciperet
et se pro omnibus precium daret Ex quo angeli erant quod dolere
non possunt dolore fuit possibile et morte ¶ Cum ergo
bonitas infinita deus et homo punitus sit pro culpa
infinita quod mirabile dictu sufficiat tibi karissima soror Justicia

(c) 2006 Ministerio de Cultura

que ut quacu[m]q[ue] ora comederis morte morieris. Ex vera
et huic sorori elegantissime satisfactum e[st]. quoniam homo
ante p[e]c[ca]tum no[n] habebat corpus corruptibile sed per
p[e]c[ca]tum ipsius f[ac]tum est corruptibile. Sic condic[i]one videmus
q[uod] sufficere tibi debet q[uo]d ex eode[m] delicto no[n] debeat quis
dupplicia pena puniri q[uo]d e[ss]et contra justicia. Secundo
sequitur dicit pax q[uod] sufficiat sorori mee misericordie cui
sufficere debet q[uod] d[omi]n[u]s suum patrem liberando ad beatitu-
dine reparauit. Quare cu[m] quilibet n[ost]r[u]m habeat q[uod] suo
no[m]i[n]i congruat consulo ego pax q[uod] fiat pax. Et p[ro]pterea
psalmista ait Misericordia et veritas supple q[ue] in hac
controversia erant discordes obviaverunt sibi concordando
in unu[m]. Justicia et pax supple q[ue] in hac ca[usa] erant
discordes osculate sunt. Et enim osculu[m] pignus pacis.
Mediante igitur pace pacificatis sororibus procurator
iniquitatis tanq[uam] mal[us] confusus recessit. Et ideo omnes
filii Eue aduocata[m] implorat virgine[m] gloriosa[m] unde
dicitur Eya ergo aduocata n[ost]ra illos tuos misericordes
oculos ad nos conuerte idest oculos m[isericord]ie et pacis. Et
Jh[esu]m benedictu[m] fructu[m] ventris tui expulso diabulo
no[bis] ostende.

Explicit co[m]pilacio ep[iscop]i Tamarastensis.

BIBLIOTECA PÚBLICA DE TARRAGONA

f. 136

(c) 2006 Ministerio de Cultura

(c) 2006 Ministerio de Cultura

© 2006 Ministerio de Cultura

108

COMPIL
EPISCOP
CAMARASC

Proverbios
Catalanes

291

(c) 2008 Minister... de